

ΕΙΚΟΝΕΣ ΕΞ ΑΙΤΩΛΙΑΣ

Α πό τὴν χλοεράν, πλουτοδότειραν ἀκτὴν τοῦ κόλπου τῶν Πατρῶν εἰς μικρὰν μόνον ἀπόστασιν διαγράφεται ἐπὶ τῆς ἀπέναντι στερεᾶς ἡ μαύρη γραμμὴ τῆς χαμηλῆς παραλίας, ἥτις μὲ τὰ ἄραιά, ἔχομφα συμπλέγματα ὑδατοχαρῶν δένδρων περιζώνει τὴν τεναγώδη παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Εὔηνου, τοῦ σημερινοῦ Φίδαρη, πεδιάδα. Βραχύς, δύσον μιδές ὥρας διάπλους διὰ τοῦ ἀτμήρους πορθμείου, ὅπερ δίς τῆς ἡμέρας ὑπηρετεῖ τὴν μεταξὺ τῶν δύο σιδηροδρόμων συγκοινωνίαν, μᾶς φέρει ὑπὸ τὴν γιγαντώδη, ἀγρίαν πυραμίδα τῆς Βαράσσοβας, τοῦ παλαιοῦ δρους Χαλκίδος, εἰς τὸν ἐπιθαλάσσιον σταθμὸν «τῶν σιδηροδρόμων τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος». Εἶνε δλῶς διόλου ἄλλη πλέον φύσις, ἀλλὰ τόπος ὡραίος καὶ μεγαλοπρεπής, δύστις ἀπροσδοκήτως ἔξανοίγεται ἐνταῦθα εἰς τοὺς ὄφθαλμούς μας. Ἡ ἄγαρις ἀκτὴ εἶνε τὸ κράσπεδον μόνον εὐρείας ἐριβώλακος πεδιάδος, ἥτις κατὰ τὴν γονιμότητα καὶ τὸν πλοῦτον—δυστυχῶς δύμως ὅχι καὶ κατὰ τὸν πληθυσμὸν καὶ τὴν καλλιέργειαν—δέν εἶνε κατωτέρα καρυμιᾶς τῶν φημιζομένων τῆς Ἑλλάδος. Μακρὰ σιδηρᾶ γέφυρα ζευγνύει τὰς ὅχθας τῆς πλατυτάτης κοίτης τοῦ ὄρμητικοῦ Εὔηνου. Ἐντὸς ὀλίγου παρερχόμεθα τὴν λοφώδη σειράν, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀρχεται τὸ ἀδενόδρον ἐνταῦθα, ἀλλὰ κατόπιν πανταχοῦ συνδενδρον καὶ εὐγραμμον δρος τοῦ Ζυγοῦ, ἀποτελούντος τοὺς μαλακοὺς πρόποδας τῶν τρα-

χειῶν κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ ἐπιβλητικῶν ὄροσειρῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς αἰτωλικῆς χώρας.

Μόλις αἰσθανόμεθα ὅτι διερχόμεθα τοὺς τόπους, οἵτινες ὑπῆρχαν ἡ σκηνὴ τῶν παλαιοτάτων τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας δραμάτων, ἡ κοιτίς αὐτὴ τοῦ ἀρχαιοτάτου γένους τῶν Ἑλλήνων ἡρώων. Εἰς τὰς εὐτελεῖς καλύβας, δῆπου σταματᾷ τὸ πρῶτον ἡ ἐλαφρὰ τοῦ σιδηροδρόμου συνολοκή ἐπὶ τῆς ἀντιπέραν τοῦ ποταμοῦ ὅχθης, εὑρίσκετο βεβαίως καὶ πρὸ τριῶν χιλιετηρίδων ὁ σταθμὸς τῆς ὁδοῦ, ἥτις ἔφερεν εἰς τὸν πόρον τοῦ ρεύματος τοῦ τοσοῦτον ὄλεθροις εἰς τὴν τύχην τοῦ ἐρωτευμένου Νέσσου οὐχ ἥσσον ἡ τοῦ φοβεροῦ Ἡρακλέους καὶ τῆς ὥραίας Δηιανείρας. Ὁλίγον μόνον ὑπεράνω τῆς σκηνῆς ταύτης ὑψοῦνται τὰ ἐρείπια τῆς ὑπερηφάνου Καλυδῶνος καὶ διαγράφονται τὰ τοπία, δῆπου ἐκυνήγησεν ἡ Ἀταλάντη καὶ οἱ ἀριστεῖς τοῦ σιδηροῦ γένους τῶν Ἑλλήνων ἡμιθέων συνήχθησαν, ἵνα καταβάλωσι τὸν φοβερὸν κάπρον, ὃν ὡργισμένη θεότης ἔπειμψε κατὰ τῆς χώρας. Οἱ ὄριζων τῆς ἐλληνικῆς μυθολογίας καὶ ἀρχαιοτάτης ἀμα ἱστορίας ἔξανοίγεται ἐνταῦθα τόσον εύρὺς ἀλλὰ καὶ τόσον πολύχρωμος—ἀκτινοβολῶν τὸ φῶς τοῦ ὑπ' αὐτὸν κρυπτομένου ἡλίου τῆς πρώτης ζωῆς τῆς ἐλληνικῆς ἀνθρωπότητος—δύσον καὶ ὁ ἀληθὴς ὄριζων τῆς μεγαλοπρεποῦς χώρας, ἥτις σμίγεται μὲ τὴν θάλασσαν καὶ τὰς μυστηριώδεις τῆς ἐκτάσεις εἰς τὰ ἀπέ-

ραντα τενάγη, τὰ κατοπτρίζοντα πιστῶς τὸν θεσπέσιον χρωματισμὸν τῶν συνοδεύοντων τὸν δύοντα ἥλιον νεφῶν. Αἱ τραχύτεραι γενεῖαι τῆς ισχυρᾶς φυλῆς, ἡς ἡ λάρμψις ἔπειτα σύγκλει ἀπὸ τῶν ἀνακτόρων τῆς πολυχρύσου Μυκήνης, ἐνταῦθα ἔζησαν. Αἱ ἀκροπόλεις τῶν ἡρώων, οἵτινες ἦσαν οἱ πατέρες τῶν ἐπὶ Τροίαν στρατευσάντων βασιλέων καὶ εὐγενῶν τῆς Ἑλλάδος, ἐνταῦθα ἤγειροντο. Καὶ εἰς τὰ ἐδάφη τῆς χώρας ταύτης ἀκόμη καὶ σῆμερον πλανάται εἰς τὰς νυκτερινὰς ἵερὰς ὥρας ἡ δόξα μὲ τὸ βασιλικόν της διάδημα, συνομιλοῦσα μὲ τὰς ψυχὰς παλαιῶν καὶ νέων ἡρώων εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ζυγοῦ, εἰς τὰ σιωπὴλά τενάγη καὶ τὰς νησιδάς του. Ἀντικρὺ κείται τὸ Μεσολόγγι. . .

Καὶ ὅταν ὑπὸ τοὺς ἀθανάτους αὐτοῦ προμαχῶντες διέλθωμεν καὶ, τὰς ὄμαλὰς θαυμασίας ἐκτάσεις διασχίζοντες, ἐγκαταλείψωμεν τὰς ὅχθας τῆς ἀχανοῦς λιμνοθαλάσσης τοῦ Αἰτωλικοῦ καὶ εἰσχωρήσωμεν εἰς ἔλλον τόπους, τὸ κάλλος δὲν ἐκλείπει, ἡ ἐκπληγὴς δὲν ἐλαττώνεται. Τὴν Ἑλλάδα γνωρίζομεν ὅλιγον· καὶ δόου γνωρίζομεν αὐτήν, δὲν συνειθίσαμεν ἀκόμη δόσον πρέπει ν' ἀγαπῶμεν, ἀρκούντως νὰ θαυμάζωμεν. Οἱ ὄφθαλμοὶ ἐδῶ μαγεύεται. Ὅταν, ὑπερπηδῶσα τὰ ἡμέρα ὑψῷ, ἡ σιδηρᾶ ὁδὸς καμπυλοῦται ταχέως κατέρχομένη πρὸς νέας ἀπεράντους νῦν, ὄμαλάς, χλοερὰς καὶ γονίμους ἐκτάσεις, πανόραμα τόσης μεγαλοπρεπείας καὶ ὥραιότητος, δόσον ἀδύνατον εἶνε φυσικὰ λέξεις ἐνταῦθα νὰ ζωγραφήσωσιν, ἔξαπλωνται διὰ μιᾶς ἐνώπιον μας ὡς φανταστικὴ σχεδὸν σκηνογραφία. Διερχόμεθα δάσος γιγαντιαίων δρυῶν, τὸ δόποιον στηρίζεται εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὠραίου βουνοῦ καὶ ἐκτείνεται μέχρι τῆς κοιτῆς τοῦ ἀλκίμου Ἀχελώου. Ἡ αργυρᾶ τοῦ ποταμοῦ γραμμὴ διαφαίνεται ποῦ καὶ ποῦ μακρόθεν ἐλίσσομένη εἰς τὴν ἀχανῆ ἀκαρνανικὴν πεδιάδα. Ἀριστερόθεν δασώδη, κομφότατα τὰ χαμηλότερα τῆς χώρας βουνὰ στενεύουσι τὴν κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ ἀπέναντι εἰς τὸ ἔσχατον τοῦ ὄρείζοντος δρίον χιονοσκεπῆ τὸ πλείστον τοῦ χρόνου ἀνύψωνται τῶν Τζιουμέρκων κι κορυφαῖς δεξιὰ τοῦ Παναιτωλικοῦ τὰ ὑψη μὲ τὴν νεφελοσκεπῆ κορυφὴν τῆς Κυρα-Βγένας ἀποτελοῦσι τὸν πρῶτον οὕτως εἰπεῖν προμαχῶνα τῶν ἀλλεπαλλήλων ἀτελευτήτων ἔπειτα ὄροσειρῶν τῆς κεντρικῆς στερεάς Ἑλλάδος. Βαθὺς ποταμός, ὁ ἔκρους τῶν δύο μεγάλων λιμνῶν τῆς αἰτωλικῆς πεδιάδος, χύνεται διὰ μέσου ἀδιεξιτήτων λοχμῶν καὶ τοῦ πυκνοῦ δάσους εἰς τὸν ἐγγὺς Ἀχελῶν. Ἐρείπιον γραφικὸν τοῦ ποτὲ βυζαντηνοῦ κάστρου τῶν Ἀγγέλων δεσποτῶν ἐδῶ τῆς διαβά-

σεως. Ἐντὸς ὅλιγου ἔξανοίγεται τὸ ἡμέραν παρ' ἡμέραν εἰς τὴν καλλιέργειαν παραδιδόμενον χλοεροτρόφον πεδίον τῆς περιχώρου τοῦ Ἀγρινίου.

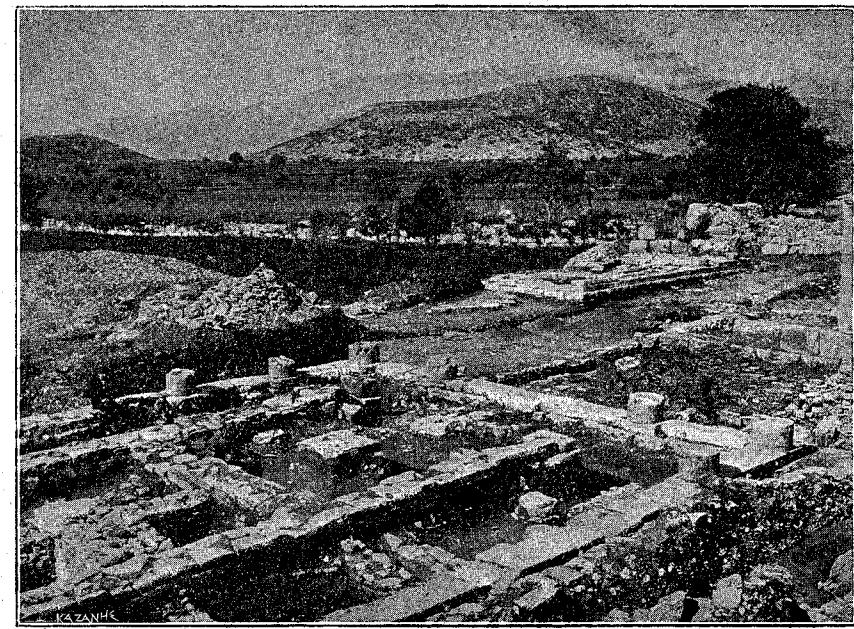
Ἐχει πᾶσα ὥρα τοῦ ἔτους ἐνταῦθα τὴν χάριν της, διπάς ὁ τόπος δῆλος ἐκπλήττει διὰ τὸ ἄκρον μεγαλεῖον καὶ τὸν ἀπίστευτον πλοῦτόν του. Ἡ γενεῖα μας μόλις ἀρχίζει ν' ἀναλαμβάνῃ τὴν σκέψιν καὶ τὴν δράσιν της, βραδέως ἀπαλλασσομένη ἀπὸ πονηρῶν βασκανίῶν, αἵτινες ἀφήρεσαν ἀπὸ τὸν νοῦν τὴν ἐνέργειαν καὶ ἀπὸ τὸ σῶμα τὴν ἴσχυν ἐπὶ αἰώνας μακροὺς σκοτεινούς. Ἄλλ' ἂν ποτὲ ἀναλάθωμεν πᾶσαν τὴν ἐλευθερίαν τοῦ πνεύματος ἀνεξαρτήτου καὶ ἀνδρικοῦ ἔθνους, ἀν πισθῶμεν διὰ μόνον ἀκατάσχετος δραστηριότης καὶ σύντονος σκόπιμος ἐργασία παντὸς ἀτόμου εἰνε ὁ μόνος δῆρος τῆς προσόδου καὶ τοῦ μεγαλείου τῶν λαῶν, τότε δὲν θὰ εἴνε δημιρόν, διπέρ ως ὀπτασίαν νομίζω διὰ βλέπω γεγονότων ἀληθινῶν τοῦ προσδοκομένου μέλλοντος τοῦ ἔθνους, ὅταν τὴν χώραν του σπουδάζω καὶ μανθάνω ἐρχοτῆς αὐτῆς νὰ γίνωμαι. Ἡ θαυμασία αὐτὴ χώρα τῆς ἀγνώστου σχεδὸν εἰς ἡμᾶς δυτικῆς Ἑλλάδος, ἡ μὲ τὰς πολυλιμένους ἀκτάς της νεύουσα πρὸς τὴν Δύσιν. ἡ μὲ τὰ δασώδη δρη καὶ τὰς πλουσιωτάτας ἀπεράντους πεδιάδας της, τοὺς ὥραίους ποταμούς, τὰς μεγάλας λίμνας της ἀποτελοῦσα σύστημα ὄλοκληρον παντοίων πηγῶν πλούτου εἰνε πρωρισμένη νὰ καταστῇ Ἑλλάς ἐν Ἑλλάδι, ὅταν ποτὲ μεταβληθῶσι δίκιως οἱ δροὶ τοῦ σημερινοῦ ἔθνους μας βίου—ὅταν ποτὲ ἔλθῃ ἡ ἀληθῆς ἀναγέννησις τῆς Ἑλλάδος. Ἀκμὴ εἴνε ἡ τελεία ἐκμετάλλευσις τῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου πρὸς πᾶσαν ἐργασίαν· ἄλλ' ἡ πρώτη ἐργασία εἴνε ἡ τελεία ἐκμετάλλευσις τοῦ παντοίου πλούτου τῆς χώρας ἣν κατοικεῖ ὁ ἀνθρωπος. Τοῦτο καὶ μόνον εἴνε τὸ νόμα τῆς ἱστορίας τῶν ἐλληνικῶν πολιτειῶν ἀπὸ τοῦ ὄγδοου μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ πέμπτου αἰώνος. Καὶ μόνον τοιοῦτον νόμα δύναται νὰ ἔχῃ ἡ ἱστορία τοῦ ἔθνους μας μέλλοντος, ἀν τοῦτο ἔξαρταται ἐκ πολὺν βαθυτέρων συνθηκῶν ἐργασίας ἀτομικῆς ἡ τῶν συνήθως ὑποτιθεμένων. Τὰ συνήθως ταῦτα ὑποτιθέμενα ἀπέδειξεν ἀλλως ἵκανως μέχρι τοῦδε ἡ πεῖρα πολὺ ἐσφαλμένα.

Ἐχει πᾶσα ὥρα τοῦ ἔτους ἐνταῦθα τὴν χάριν της, ἀλλὰ καὶ πᾶσα γωνία τῆς χώρας ταύτης ἔχει τὴν ἰδικήν της. Ἀπέραντοι καρποφόροι ἐκτάσεις, ἐν μέρει μόνον ἀκόμη προσιταὶ εἰς τὸ ἄροτρον, ἀποτελοῦσι τὸ κέντρον αὐτῆς ἄλλ' ἐκατέρωθεν τῶν ὄχθων τῆς ἀχανοῦς σχεδὸν μεγαλειτέρας λίμνης ὁ χωρικὸς ἔντείνει πάσας τὰς δυνάμεις του, ἵνα κερδῆσῃ τὸ ἔδαφος. Ἡ προοδευτικὴ ἐρ-

γασία δεικνύει πανταχοῦ τὰ ἔγνη της. Καὶ ὅταν ἀπὸ τῆς θαλάσσης ζωογόνους ἀνεμοὺς μαστίζῃ τὴν γαλανὴν τῆς λίμνης ἐπιφάνειαν καὶ τὸ κῦμα πλήττῃ τὴν ὅχθην, νομίζει τις διὰ εὑρίσκεται εἰς τὰς ἀκτὰς τῶν βαθύτατα εἰς τὴν ἐλληνικὴν χώραν εἰσδύοντων κόλπων τῆς θαλάσσης. Σήμερον ὀλίγα μόνον μονόχυλα μὲ τὸ μικρὸν τῶν ιστίων δίδουσι ποῦ καὶ ποῦ ζωήν τινα εἰς τὸν ὠραίον ἐκεῖνον κόλπον. Ἄλλ' ἡ μέχρι θαλάσσης διὰ τῆς ἐκροῆς τῶν λιμνῶν καὶ τοῦ Ἀχελώου

κατ' ἔτος ὑπὸ Ίουδαίων ἐμπόρων καὶ μετ' ἀκρας φροντίδος καὶ προσοχῆς συσκευαζόμενα ἀποστέλλονται εἰς τὰς ίουδαϊκὰς κοινότητας τῆς Δύσεως χάριν τῆς ἑορτῆς τῆς σκηνοπηγίας. Ἡ πρόσοδος αὗτη εἴνε σημαντικὴ — ἐν ὠραίον δένδρον φέρει καρπὸν ἀξίας μέχρις ἐκατὸν δραχμῶν — καὶ οἱ κάτοικοι γνωρίζουσι νὰ ἐπωφελῶνται τὴν ἀξίαν τοῦ προϊόντος των.

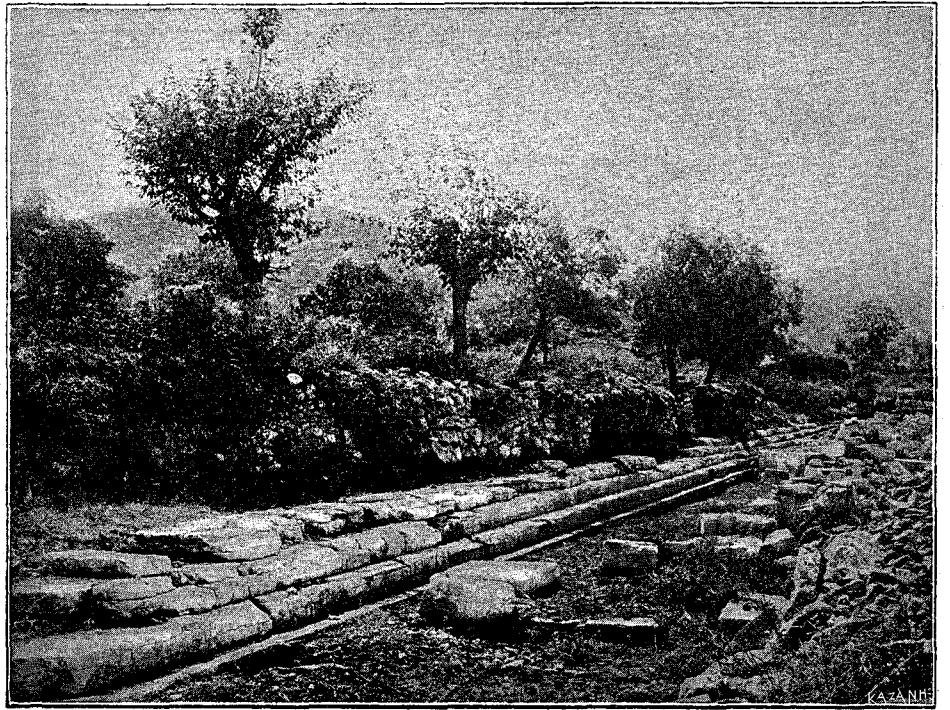
Χώρα τόσον μεγάλη, τόσον πλουσία ἀπορον εἴνε μόνον πώς τόσον ὀλίγον εἴνε γνωστὴ ἐκ τῆς

Ο ναὸς τοῦ Θεομίου Ἀπόλλωνος.

ἱστορίας, πῶς οὐδεμίαν κυρίως εἰπεῖν θέσιν κατέχει μεταξύ τῶν ἐνδόξων τῆς Ἑλλάδος πολιτειῶν κατὰ τοὺς καλοὺς αὐτῆς τούλαχιστον χρόνους. Πραγματικῶς ἡ ἐνδοξότατη τῆς Αἰτωλίας ἐποχὴ περιορίζεται εἰς τὸν μυθικὸν αἰώνα, αἱ μακραὶ δὲ κατόπιν ἐκατονταετηρίδες τῆς μεγίστης τοῦ έθνους δράσεως παρέχονται ἐνταῦθα ἀπαρατήρητοι. Ἡ Αἰτωλία δὲν ἀνένηψε κυρίως ποτὲ ἐκ τῆς πρωτογόνου ἀγροικίας καὶ τραχύτητος τῶν ήθων πασῶν σχεδὸν τῶν βούνων δείροις καὶ ἄφθονοι. Εἰς τὸ θαυμάσιον τῆς πεδιάδος τμῆμα, σπερ γενικότερα τῆς γραμμῆς της, καταστάθησαν τοῦδε ἡ πεῖρα πολὺ ἐσφαλμένα.

Θέρων του πολιτευμάτων ἐπλήρωσε τὴν μεγάλην ἀποστολήν του, διε τοῦ ἑληνισμοῦ τὰς τύχας ἀνέλαβεν εἰς χειράς του ὁ Ἀλέξανδρος, ἀπεδείχθη καθόλου ἀνίκανον νὰ ἔννοησῃ τὴν κολοσσιαίαν περὶ ἑαυτὸ μεταβολήν, ἀφότου μάλιστα ἐπῆλθον τὰ γεγονότα τὰ μετὰ τὰς ἐν Γρανικῷ καὶ Ἰσσῷ καὶ Ἀρβήλοις μάχας. Ἐξησεν, δον ἔζησεν ἀκόμη, ἀχωριστον ἀπὸ τῶν παλαιῶν ἀδυναμιῶν του, μεθ' ὧν καὶ συναπέθανεν. Οἱ Αἰτωλοὶ δὲ ὑπεριθεμάτισαν ως πρὸς τοῦτο. Ἀναμφι-

Κρηπίδωμα τῆς μεγάλης στοᾶς τοῦ Θέρμου.

βόλως δημοσίου μετείχον καὶ τῶν κακιῶν ἐκείνων τοῦ φυλετικοῦ των χαρακτῆρος, δι' ᾧ τόσον ἀμειλίκτως τοὺς μαστιγώνει ὁ Πολύδιος καὶ ἀνευ τῶν ὅποιών διὰ τῆς θαυμαστῆς ρώμης καὶ δραστηριότητος τῆς φυλῆς των ἥθελον φανῆ πολὺ ἀξιώτερα τῆς Ἑλλάδος τέκνα ἢ ὅσον πράγματι ἀπεδείχθησαν. Διότι πραγματικῶς ἐν τέλει ἔβλαψαν καιρίως τὴν Ἑλλάδα καὶ διὰ τῆς ὑπεροπτικῆς καὶ ἀσυνέτου πολιτικῆς των παρεσκεύασαν τὴν τελείαν αὐτῆς καταστροφήν. Ὁ ἑλληνικὸς χαρακτήρ, δοτις καὶ εἰς τοὺς ἄνδρας τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Θηρῶν ἔδειξε φρικτὰς ταλαντεύσεις πολιτικῆς ἀνηθικότητος, κακούργησις αὐτὸ τοῦτο ἀπεδείχθη εἰς τὰς πράξεις τῶν τελευταίων πολιτικῶν της. Ὁ Πολύδιος

κρεμασθῆ ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, μία λάμψις μεγάλη,
ἄν καὶ πρόσκαιρος, δὲν ἔλειψεν ἀπὸ τῆς χώρας
ταύτης. Ὡς δέ ποτε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πέμ-
πτου αἰῶνος ὁ ἐξ Ἀνατολῶν κίνδυνος ἦτο, δότις
ἐν τῇ καταλλήλῳ στιγμῇ ἔτρεψε τὰς δυνάμεις
τοῦ ἔθνους εἰς ἄλλους ἀγώνας καὶ ἄλλας δάφνας,
οὕτω κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ τρίτου κίνδυνος ἐκ τοῦ
βορρᾶ, ὁ ἀπὸ τῶν φοιβερῶν Γαλατῶν κίνδυνος,
ἔφαντι πρὸς στιγμὴν ἀναρριπίζων τοῦ ἔθνους τὸ
φιλότιμον εἰς εὐκλεεστέρους ἀγώνας. Οἱ Αἰτω-
λοι συνήργησαν τὸ 278 κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς
τὰς νέας παρὰ τὰς Θερμοπύλας νίκας τῶν Ἑλ-
λήνων καὶ αὐτοὶ ἐκ τῆς λαμπρᾶς ταύτης πρά-
ξεως ὠφελήθησαν τὰ πλεῖστα. Ἡ Αἰτωλία ἔκτοτε
ἀναλαμβάνει θέσιν ὑπέροχον πολιτικῶν τε καὶ

στρατιωτικῶς ἐν τῇ κεντρικῇ Ἑλλάδι· καὶ κατὰ μικρὸν πρὸς βορρᾶν ἀμα καὶ πρὸς νότον ἀπέναντι τῶν ἄλλων πολιτειῶν. Η̄ ἐποχὴ αὕτη εἶναι ὁ αἰών τῆς ὑπερτάτης ἀκμῆς τῆς ἐλληνικῆς ταύτης φυλῆς. Βεβαίως οὔτε τὰ ἐν πολέμῳ τρόπαια της, πλὴν τῶν κατὰ τῶν Βαρβάρων στηθέντων, πληροῦσιν ὡραίας τῆς ἐλληνικῆς ιστορίας σελίδας, οὔτε τῶν διαπρεπεστέρων ὥπωσδηποτε ἀνδρῶν της τὰ ὄνδρατα ἀκτινοβολοῦσι πανελλήνιον τινα αἰγλην. Τὸ διεῶδες εἴχε λείψη πρὸ πολλοῦ ἐκ τῆς Ἑλλάδος, ἡ πολιτικὴ δὲν ἔξηρχετο τῶν στενῶν ὄρίων μικροσυμφερόντων πολιτειακῶν καὶ οἱ πόλεμοι ἦσαν διαρπαγαὶ ληστρικαὶ. Ἀλλ' αὐτοπεποίησιν εἴχον πολλὴν οἱ Αἰτωλοὶ καὶ ὑψηλούς τινας σκοποὺς ἐπεδίωκον, ἀν καὶ διὰ τρόπου σκαιοῦ. Κατέλαβον τοὺς Δελφοὺς καὶ ἀπὸ τοῦ θρησκευτικοῦ τούτου κέντρου τῆς Ἑλλάδος ἔζητον νὰ ἐπιβληθῶσιν εἰς τοὺς πέριξ λαοὺς διὰ τῶν ἐθνικῶν ἔκεινων θεσμῶν, οἵτινες ἔρριπτον ἔτι σκιάν τινα ἐπὶ τοῦ πανελληνοῦ δῆθεν ἱεροῦ συνεδρίου τῆς πόλεως ταύτης. Τότε δὲ βεβαίως ἀνύψωσαν καὶ εἰς τὴν μεγίστην περιωπήν τὸ ἀρχαῖον τῆς ἑαυτῶν χώρας καὶ φυλῆς θρησκευτικὸν κέντρον, τὸν Θέρμον. Η̄ τραχεῖα καὶ ἐπὶ αἰῶνας ἡμιβάρβαρος φυλὴ διέπραξεν, ως φαίνεται ἐνταῦθα, θαυμασιώτερα ἔργα ἢ δοσα ἐκ τῶν ὀλίγων περὶ τῆς ιστορίας της εἰδήσεων ἐπετρέπετο νὰ εἰκάσωμεν. "Οταν ὁ νεαρὸς καὶ ρέκτης βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος ὁ Ε' διὰ τολμηροῦς ἐκστρατείας εἰσέδυσεν ἐν ἔτει 218 πρὸ Χριστοῦ εἰς τὴν καρδίαν τῆς αἰτωλικῆς χώρας καὶ κατέλαβεν ἀπροσδοκήτως τὸν Θέρμον, εὑρῆκε μεγάλους θησαυρούς εἰς τὸν τόπον καὶ κτίρια πολυτελῆ καὶ καλλιτεχνήματα, κατὰ τὸ πλῆθος τούλαχιστον ὑπερβάλλοντα τὸ σύνθετος μέτρον. Ο Φίλιππος, δοτικὸς ἦλθεν ἐνταῦθα ἵνα βαρβάρως καὶ αὐτὸς ἐκδικηθῆ βαρβάρους τῶν Αἰτωλῶν πράξεις ἐν Μακεδονίᾳ, εὑρῆκε περισσοτέρους τῶν δισχιλίων ἀνδριάντων κοσμούντας τὰς στοὰς καὶ τοὺς ναοὺς τοῦ Θέρμου, οὓς καὶ ἀνέτρεψεν. Ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχον τάχα μεταξὺ τῶν ἔργων τούτων ἀριστοτεχνήματα τῆς ἐποχῆς, ητίς χαρακτηριζεῖ τὴν ὑστάτην λαμπρὰν περίοδον τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς τέχνης, ἔργα τῶν καλλιτεχνῶν, οἵτινες, ἐὰν κύριον στάδιον εἴχον νῦν τὰ νέα τοῦ ἐλληνισμοῦ ἐν 'Ασίᾳ κέντρα καὶ ἐνδιαιτήματα τῶν βασιλέων αὐτῆς τὰς αὐλάς, δὲν ἀφῆκαν δῆμας καὶ τὴν Ἑλλάδα ἀξιούρον τῶν ἀγαθῶν τῆς εὐφύιας αὐτῶν καὶ ἐπιδεξιότητος; Τὰ μέσα δὲν ἔλειπτον ἀπὸ τοὺς Αἰτωλούς καὶ ἡ ἐθνικὴ φιλοτιμία καὶ ἀγερωχία θὰ τοὺς ἔκεντησε πολλάκις, ἵνα ἐκλέξωσιν δ, τι καλὸν πρός διακόσμησιν τῆς ὑπερηφάνου των πρωτευούσης.

Εις τὰς μαχευτικὰς ὅχθας τῆς μεγάλης λίμνης τοῦ Ἀποκόρου — ως ὀνομάζετο ἡ χώρα αὗτη πᾶσα πρὸ τῆς ἴδρυσεως τοῦ βασιλείου —, τῆς Τριχωνίδος ως ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, νεύουσιν ἀπὸ τῶν ἐπικαίρων ύψηλῶν σημείων ὄχυρώτατα φρούρια, κτίσματα τῶν χρόνων τῆς ἀκμῆς τῆς αἰτωλικῆς ὁμοσπονδίας, τοῦ τρίτου πρὸ Χριστοῦ αἰώνος. Εἶναι θαυμαστὰ τείχη, τριῶν μέτρων πάχους κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐκ μεγάλων, πολλάκις μάλιστα κολόσσοις αἰώνιοι λίθων συνιστάμενα, ὅποια μάλιστα εἶνε τὰ τῆς περιφρανοῦς πόλεως τῶν Θεστίων, ἐπὶ τοῦ σημερινοῦ Βλοχοῦ, ἐγγὺς τοῦ Ἀγρινίου, ἐν τῇ ώραιοτάτῃ πυραμίδῃ τῶν προθύνων τοῦ Ηλαναιτωλικοῦ. Αὐτὸς ὁ Θέρμος σώζει ἔτι σπουδαῖα λείψανα ὄχυρώσεως τοῦ ἔθνικοῦ ἱεροῦ τῆς συμπολιτείας. Καὶ αἱ ἀνασκαφαὶ ἀπεκάλυψαν τὰ μεγαλοπρεπῆ ἔχοντα τῆς ἐρημώσεως ἀλλὰ καὶ τοῦ ποτὲ μεγαλείου τοῦ ἐπιφρανοῦς τούτου τόπου. Τὸ κρηπίδωμα μακρᾶς, μοναδικῆς κατὰ τὴν διατήρησιν στοᾶς, λείψανα ἄλλα κτισμάτων λαμπρῶν καὶ πλῆθος βάθρων ἀνδριάντων καὶ ἔκεδρῶν ἐλέγχουσι μέχρι κεραίας ἀκριβῆ τὰ ὑπὸ τοῦ Πολυκρίτου περὶ τῆς πολυτελείας τῶν κατασκευῶν τοῦ τόπου λεγόμενα. Μόνον ἐκ τοῦ καταπληκτικοῦ ἐκείνου πλήθους τῶν ἀνδριάντων, ὃν τὴν ὑπαρξίαν βεβαιῶνται οἱ ιστορικὸς καὶ μαρτυροῦσι τὰ σωζόμενα βάθρα, οὐδὲν ἔχοντας ἔκρυψεν ἡ σώτειρα γῆ. Ἐπειδὴ δὲ μαρμάρου οὐδὲ ἐλάχιστον θραύσμα παρετηρήθη κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ τόπου τούτου, πρέπει νὰ δευθῶμεν ὅτι οἱ ἀνδριάντες πάντες ἢ σχεδὸν πάντες ησαν ἐκ χαλκοῦ, καὶ πραγματικῶς δὲ δὲν ἔλειψαν ἀσθενῆ τινα λείψανα τοιούτων. Ἄλλ' ἡ τοιαύτη ὑπὸ καθίστα καὶ τὴν καταστροφὴν τόσον τελείαν ὅσον καὶ ἀναπόφευκτον. Αὐτοὶ οἱ Αἰτωλοὶ τὴν ἐπαύριον τῆς ὀλεθρίας τοῦ Φιλίππου ἐπιδρομῆς δὲν θά ἔκαμπαν ἀλλην χρῆσιν τῶν τεθραυσμένων χαλκῶν καλλιτεχνημάτων, ἢ ὅποιαν ἐπεφύλαξαν εἰς τὰ τοιαῦτα λείψανα οἱ βάρβαροι κατόπιν αἰώνες.

Ἡ εἰκὼν ὅμως τοῦ τόπου δὲν μένει ἔνεκα τούτου ὀλιγώτερον λαμπρά, ὀλιγώτερον ἐναργῆς καὶ πιστῆ. Διά τινων μάλιστα ζωηρῶν χρωματισμῶν, τοὺς ὅποιους δὲν ἔξηλειψαν οὐδὲ ἡμαρωσαν οἱ εἴκοσι καὶ εἰς αἰώνες ἐν τῷ φωτὶ τοῦ ἥλιου καὶ ἐν τῷ σκότει τῆς ιστορίας παρελθόντες βραδέως ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τούτων, ἡ ἀρχαιοπρεπῆς εἰκὼν τῆς ώραίας ταύτης γωνίας ἐλληνικῆς γῆς παρουσιάζεται ἀνελπίστως ἐναργῆς καὶ ἀξιοθαύμαστος. Ἡ ἐλληνικὴ τέχνη προηγήθη τῆς ιστορίας τῶν ἐλληνικῶν φυλῶν ἢ ἐπλήρωσε τὰ κενὰ αὐτῆς. Καὶ κατὰ τὴν ἐποχήν, καθ' ἣν ἡ

Ἐλλὰς ἡγνόει τὴν Αἰτωλίαν καὶ οἱ Αἰτωλοὶ δὲν ἐφρόντιζον δὶ’ οὐδεμιᾶς πράξεως νὰ δεῖξωσιν δὲν ἀποτελοῦσι μέρος τῆς ἐνδόξου φυλῆς, ἥτις μετ’ ὄλιγον τὴν πρωτεύουσαν ἔμελλε νὰ καταλάθη θέσιν εἰς τὴν ιστορίαν τοῦ κόσμου—ἔτι ἐπὶ Θουκυδίδου οἱ “Ἐλληνες δὲν ἔνουν τὴν γλώσσαν τῶν Εὐρυτάνων καὶ ἐπίστευον περὶ αὐτῶν δὲν ἔσαν ὡμοφάγοι,—, ὁ Θέρμος, ἡ θρησκευτικὴ μητρόπολις τῶν ἀποιτιστῶν τούτων ἀνθρώπων, ἐφιλοξένει τοὺς καλλιτέχνας τῆς μεγαλοπόλεως τῆς Πελοπονήσου, τῆς Κορίνθου, ἥτις τοὺς ἐμπόρους τῆς ἐπεμπεν εἰς δῆλας τὰς θαλάσσας καὶ διὰ τῶν ἀποίκων τῆς τὸν πολιτισμὸν τῆς μετεφύτευεν εἰς τὰς πόλεις τῆς Ἐπρουρίας. Ἐπτακόσια περίπου ἔτη πρὸ Χριστοῦ ἐκτίσθησαν ναὸν εἰς τὸν τόπον τοῦτον, οἵτινες ἐκοιμήθησαν μὲ τὰ πρῶτα δοκίμια τῆς ἐκ Κορίνθου ὄρμηθείσης ἐλληνικῆς τέχνης καὶ κατόπιν εἰς χρόνους, οἵτινες πολὺ ἔτι ἀφίσταντο τῆς λαμπρᾶς ἐποχῆς αὐτῆς, οἱ ἀξεστοί Αἰτωλοὶ ὑφίσταντο πάλιν ἀμεσον τὴν ἐπιδρασιν τῆς παλαιοτέρας αὐτῆς ἀκμῆς.

Οροπέδιον εύρυ, κατάρρυτον ὑπὸ ψυχρῶν, διαυγῶν πηγαίων υδάτων, κρυπτόμενον ἀφ ἐνὸς μεταξὺ τῶν ἀλλεπαλλήλων ὄροσειρῶν τῆς χώρας, καὶ ἀφ’ ἑτέρου εἰς ἀπώτατον μεγαλοπρεπῶν πεδίαδων ὄριζοντα ἐξανοιγόμενον, ἀπέναντι τοῦ ἔχον τὰς εὐγράμμους κορυφὰς καὶ τὰς δασωδεις κλιτῆς ὑψηλῶν βουνῶν καὶ πρὸς τὰ κάτω ἐποπτεύον εὐδάίμονα πεδία, ἀποτελεῖ τὸν Θέρμον. Τὸ γυμνὸν σῆμερον κράσπεδον τῶν πέριξ ὑψωμάτων ἦτο ἀναμφιβόλως δῆλοτε κεκαλυμμένον ὑπὸ δρυμῶν καὶ ὑπὸ τὸ μυστηριώδες αὐτῶν περίβλημα, εἰς τὴν ἀστοφωλεὰν ταύτην πολεμικῆς, εὐρώστου, ὄλιγον ἀγρίας ἔτι φυλῆς, ἐνίδρυσαν οἱ πρῶτοι ἐγκατασταθέντες ἐνταῦθα ἔποικοι τὸ πρωτογενὲς ιερόν των. Αἱ θεότητες δὲν εἶχον ἔτι ὄμοιωματα καὶ δὲν κατέκουν εἰς ναούς. Ἄν εἶχον ὄρατόν τι σημεῖον τῆς ὑπάρξεως τῶν, τοῦτο ἦτο λίθος ἡ ξύλον· καὶ ἀν εἰχε τοῦτο θέσιν τινά, αὕτη ἦτο τὸ κούφωμα γηραιοῦ δένδρου, «ὁ πυθμὴν τῆς φηγοῦ», ὡς ἦτο ὁ τοῦ Δωδωναίου θεοῦ. Ὁ βωμός, εἰς ὃν πλούσιος καὶ πτωχός, ίδιωτης καὶ πόλις προσέφερε τὸ σφάγιον του, συνυπῆρξε μετὰ τῆς πρώτης λατρείας ἡ ἡκολούθησεν. ἀμέσως αὐτήν. Καὶ ὁ πρῶτος οἶκος, ὅστις ὠρίσθη ὡς κατοικία τοῦ θεοῦ, ὁ ναὸς αὐτοῦ, ἀπλοῦς ὅπως ἡ κατοικία τῶν τότε ἀνθρώπων, ἐκτίσθη ἔτι βραδύτερον. Τὴν ιστορίαν δὲ ταύτην τῆς πρώτης θρησκείας καὶ τῆς πρώτης ἄμα ἡμερώσεως τῶν Ἑλλήνων εὑρίσκομεν ἀποτυπωμένην εἰς τὸ ἐδαφος τοῦ Θέρμου. Εἰς τὰ ἀλλεπαλληλα στρώματα τῆς γῆς αὐτοῦ βλέπομεν ὄφθαλμοφα-

νῶς τὰ ἔχη τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἔζησαν ἐπ’ αὐτῆς ἀπὸ τῶν πρώτων μέχρι τῶν ἐσχάτων ἡμερῶν τῆς ἐλληνικῆς ιστορίας. Καὶ δὲ κατόπιν ἥρχιζε βαδίζον τὸ ἔθνος ἐπὶ τῆς μεγάλης τῆς ἀναπτύξεως του ὁδοῦ, δὲ διέσπειρεν εἰς τὰς θαλάσσας τὰ πλοιά του καὶ κατέλαθε πάντα λιμένα καὶ πάντα δρυμον τῆς οἰκείας καὶ τῆς ζένης χώρας, δὲ ἥρχισε νὰ καθιστᾷ τὴν τέχνην τῆς θρησκείας του ὑπηρέτιν, εἰς τοὺς θεούς νὰ καριζῇ ἀγάλματα καὶ τοὺς ναούς των μὲ τὰς ἐπινοήσεις τῆς τέχνης του νὰ κοσμῇ, καὶ πάλιν τὸ πνεῦμα τοῦτο τῆς δημιουργίας καὶ τῆς πρόδου ἀνεκαίνισε τὰ πλάσματα του εἰς τὸ πρωτόγονον τῆς αὐτῆς γῆς ἐδαφος. Τὸν βωμόν, ὅστις εἰς τὸ διάστημα μακρῶν χρόνων συνεσωρεύθη μέγας, διεδέχθη ὁ πρῶτος ναός, καὶ τὸν πρῶτον τοῦτον ναὸν ἡκολούθησεν ἀλλος τελειότερος, ὅστις φωτίζεται ἦδη ὑπὸ πλήρους τοῦ φωτὸς τῆς ἐλληνικῆς ιστορίας κατὰ τὰς παραμονὰς ἡ καὶ κατὰ τὴν μεθεπομένην τῶν λαμπροτάτων αὐτῆς γεγονότων. Ὁ ἀρχαιολόγος ὁ μὲ τὴν σκαπάνην εἰς τὰς χειρας ἀναζητῶν τὰς περγαμηνὰς παλαιᾶς ιστορίας εἰς τὸ ἐδαφος, οὐδαμοῦ ἀλλού αἰσθάνεται τόσον τὴν ἀξίαν τῆς ἐργασίας του, δσον εἰς τοιούτους τόπους. Δὲν ἀναβίθαζε πάντοτε θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς οὔτε ἀποκαλύπτει ἀνάκτορα ἀποκρυβέντα εἰς τοὺς κόλπους τῆς γῆς, ἀλλὰ ζωντανεύει πολλάκις τὰ ἀψυχα, λύει τὴν σιγὴν γιλιετηρίδων καὶ συσχετίζει τοὺς αἰώνας πρὸς ἀλλήλους. Τὸ ἔργον του εἶναι μαντικόν, ἡ γλώσσα του ἀποκαλυπτικὴ τοῦ μυστηριώδους παρελθόντος.

Φῶς εἰς τοὺς παλαιοτάτους τούτους τῆς τέχνης ἄμα καὶ τῆς ιστορίας χρόνους διασπείρεται ἐπὶ

τοῦ ἐρειπίου τοῦ πρώτου κανονικοῦ, στερεοῦ καὶ μεγαλοπρεποῦς προφανῶς οἰκοδομήματος, τὸ ὅποιον ἀπεκαλύφθη εἰς τὸν Θέρμον διαδεχθὲν τὸν πρῶτον βωμὸν τοῦ ιεροῦ χώρου, ὅστις ἀφιερώθη εἰς τὸν προστάτην τῶν πρώτων θεσμῶν τῆς ἡμερωμένης πλέον φυλῆς, τὸν Θέρμον, τουτέστι θέ-

σμιον Ἀπόλλωνα. Παλαιὸς παράδοσις ἀναφέρει δότι ἡ πρώτη ἀπόπειρα ἐκτύπων μορφῶν ἐξ ὄπτης γῆς ἔγινεν ἐν Κορίνθῳ ὑπὸ τοῦ Σικυωνίου τεχνίτου Βουτάδου, ἦδη δὲ περὶ τὸ 650 πρὸ Χριστοῦ φεύγοντα τοὺς δρυγόντας Κυψελίδας ἡ ἀριστοκρατικὴ οἰκογένεια τῶν Βαχχιαδῶν, ἀπήρχετο ἐκ Κορίνθου καὶ κατέκειτο εἰς τὴν πόλιν τῆς Ἐπρουρίας Ταρκυνίους. Ἀλλ’ ἡ τέχνη, ἣν ἐκεῖσε ἔξι Ἐλλάδος μετεφύτευεν ἡ μεγάλη αὕτη οἰκογένεια διὰ τῶν τεχνιτῶν Εὐχειρίδων καὶ Εὐγράμμου—τὰ ὄνόματα δηλοῦσι τὴν τέχνην ἐκατέρου—ἥτο βεβαίως ἀρχαιοτέρα τῶν χρόνων τούτων. Ἐτὶ παλαιοτέρα παράδοσις καὶ ὑπὸ ἀλλας πολιτιστικὰς περιστάσεις φέρει τὴν γλυπτικὴν τέχνην ἐκ Κρήτης εἰς τὴν Πελοπόννησον διὰ τῆς μυθικοὶ στορικῆς οἰκογένειας τῶν Δαιδαλίδων. Τὰ ρεύματα λοιπὸν ταῦτα ἀμφότερα συναντῶνται ἐν τοῖς ἐρειπίοις τοῦ Θέρμου. Αἱ ἔκτυποι ἐπὶ τῶν ὄρθοικράμων—τῶν προσθίων δηλοντί τοῦ καταχύτου τῆς στέγης—κεφαλαὶ φέρουσι τὸν τύπον τοῦ ἀρχαιοτάτου ἐν Ἀρκαδίᾳ εὑρεθέντος ἀγάλματος, οὐ δημοίον εὑρέθη ὡσαύτως ἐν Κρήτῃ, ἀποτελοῦσαι οὐταὶ πάρα πολλὰ δοκίμια τῆς διάζωμης τῆς πρὸς διακόσμησιν τῆς διπλῆς παραδόσεως. Ο τύπος οὗτος δεικνύει ἀκριβῶς τὴν κατάστασιν τῆς ἐλληνικῆς τέχνης, ἥτις μόδις τότε ἐξέρχετο τρόπον τινὰ ἐκ τῶν αἰγαπτιακῶν τῆς ἐργοστασίων. Αὐτοὶ δὲ οἱ καλυπτήρες κέραμοι, κολοσσιαῖοι σχεδὸν τὸ μέγεθος, δίδουσι σαφῆ ιδέαν περὶ τῶν θαυμαστῶν κτηρίων, τὰ ὅποια ἐπτακόσια περίπου πρὸ Χριστοῦ ἔτη ἀνηγέρθησαν τὸ πρῶτον ἐπὶ ἐλληνικοῦ ἐδάφους. Η τέχνη εὑρίσκει τότε εὐχαρίστησιν ιδιαίτουσαν νὰ ἐφαρμόζῃ τοὺς πρώτους ἀνατητούσας τῶν ναῶν, κοσμοῦσα μὲ εἰδὸς ζωοφόρου τὸ μέτωπον δλον τῆς στέγης διὰ λεοντοκεφαλῶν δχι μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ προσώπων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν πάντας

τοὺς προσθίους καλυπτήρας καὶ στρωτῆρας κεράμους αὐτῆς ἡ δι’ ἐκτύπων ἀνθεμίων, ἐπιθούοντος πανταχοῦ ἐνὸς ἀπλοῦ καὶ σεμνοῦ χρωματισμοῦ πάσης τῆς ἐπιφανείας προσώπων καὶ κεράμων.

Ἄλλ’ ἡ τέχνη προέβανεν ὄλονεν εἰς τελειότητα καὶ εἰς μίαν νεωτέραν κατά τι ἐποχὴν περὶ τὸ 600—500 πρὸ Χριστοῦ ἐφήρμοσαν ἐπὶ τοῦ νεοδημήτου τότε ναοῦ, τοῦ καταλαβόντος τὸν χώρον τοῦ παλαιοτέρου, τὴν αὐτὴν διακοσμητικὴν ἀρχὴν διὰ πολὺ τελειοτέρων δημως τύπων. Αἱ μορφαὶ τῶν κεράμων, ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ Σειληνῶν διεσώθησαν ἐνταῦθα κατὰ δεκάδας ἐκπρωσαπούσαι τύπους, πρωτοφανεῖς ἐν πολλοῖς, τῆς ἐν Πελοπόννησῳ κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἀιώνος καὶ κατὰ τὸν πέμπτον αἰώνιον εἰκονογένειας τῶν Δαιδαλίδων. Τὰ ρεύματα λοιπὸν ταῦτα ἀμφότερα συναντῶνται ἐν τοῖς ἐρειπίοις τοῦ Θέρμου. Αἱ ἔκτυποι τοῦ θρηγού στοιχείων τῆς στέγης καὶ τοῦ λίθου πρὸς διακόσμησιν τῆς στέγης—τῶν ξυλίνων ἔτι ναῶν, παριστὰ τὸ πρῶτον λαμπρὸν στάδιον τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ πολυχρωμού αὐτῶν διακοσμήσεως, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔκτου αἰώνος καὶ διαρκοῦντος αὐτοῦ. Καὶ τὰ πρῶτα λαμπρὰ δοκίμια τῆς διάζωμης τῆς πρὸς διακόσμησιν τῆς διπλῆς παραδόσεως. Ο τύπος οὗτος δεικνύει ἀκριβῶς τὴν κατάστασιν τῆς ἐλληνικῆς τέχνης, ἥτις μόδις τότε ἐξέρχεται τρόπον τινὰ ἐκ τῶν αἰγαπτιακῶν τῆς ἐργοστασίων. Αὐτοὶ δὲ οἱ καλυπτήρες κέραμοι, κολοσσιαῖοι σχεδὸν τὸ μέγεθος, δίδουσι σαφῆ ιδέαν περὶ τῶν θαυμαστῶν κτηρίων, τὰ ὅποια ἐπτακόσια περίπου πρὸ Χριστοῦ ἔτη ἀνηγέρθησαν τὸ πρῶτον ἐπὶ ἐλληνικοῦ ἐδάφους. Η τέχνη εὑρίσκει τότε εὐχαρίστησιν ιδιαίτουσαν νὰ ἐφαρμόζῃ τοὺς πρώτους ἀνατητούσας τῶν ναῶν, κοσμοῦσα μὲ εἰδὸς ζωοφόρου τὸ μέτωπον δλον τῆς στέγης διὰ λεοντοκεφαλῶν δχι μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ προσώπων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν πάντας

ΑΠΟ ΑΝΑΓΛΥΦΟΝ ΤΩΝ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ

Διαβαίνετε, χαριτωμένες κόρες,
Στὸν ἱερὸν τῶν Αθηνῶν βουνό·
φέροτε, καλές παρθένες λευκοφόρες,
τῆς Αθηνᾶς τὸν πέπλο τὸ σεμνό.

Ψάλλετε, ὡς κόρες, ἵερα τραγούδια,
ἀκολουθῶντας τὴν σεμνὴν πομπήν,
καρπούς, ὄφιμα στάχνα καὶ λουλούδια
εἰς τὴν Παλλάδα φέρετε τὴν ἄγνη.

Καθὼς δ Φοῖβος τώρα σᾶς λαμπρύνει,
ἡ ἀγνότη σας θεομή λαμποκοπᾶ
καὶ εὐμορφιάν οὐράνια σᾶς δίνει,

τοῦ γλύπτου ἐπάγω σας τὸ μάτι πέφτει
καὶ δροῦσα τὸν πράγματα χαράξῃ ἐσὰς ζητᾶ
σ’ ἀνάγλυφο—μαρμάρινο καθόρεψῃ.
(Αλεξάνδρεια)

ΙΩ. ΖΕΡΒΟΣ

Z. Φενδάς

ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΟΝ

Έρμο σὲ λίγο θ' ἀπομείνη
τὸ δάσος πλέον τὸ μυστικό·
εῖμ' ὄνειρο στιγμῆς ποῦ σβύνει,
θὰ φύγῃς καὶ τὸ μαγικό·
έρμο σὲ λίγο θ' ἀπομείνη.

Έγώ σ' ἐκεῖνο μοναχός μου,
σὰν πάρ' ἡ βαρυχειμωνιά,
μακρανὰ ἀπὸ τὴ βουνὴ τοῦ κόσμου,
σὰ φάντασμα στὴ σκοτεινιά,
θᾶμαι σ' ἐκεῖνο μοναχός μου.

Πέρα τὸ κῦμα θὰ βογγάη
καὶ σ' τάκρογιάλια θὰ βροντᾶ
κι ἀνὴ φωνή μου σὲ ζητάη,
καμμιὰ φωνή δὲ θ' ἀπαντᾶ,
μόνο τὸ κῦμα θὰ βογγάη.

«—Εἶμ' ὄνειρο στιγμῆς, ποῦ σβύνει...
στὸ δάσος πλέον δὲν θὰ μὲ βρῆς,
μὰ μέσ' τοῦ δάσους τὴ γαλήνη
νὰ μ' ἀντικρύσης εἰμπορεῖς,
σὰν ὄνειρο στιγμῆς, ποῦ σβύνει...»

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΗΜΗΡΙΩΤΗΣ

Μέσα σ' τὸν ἄνεμο τὸ λάβρο
θὰ πέφτοντα τὰ ξερὰ κλαδιά...
σ' τὸ δάσος, μοναχός, τὸ μαῦρο
τι νὰ τὴν κάνω τὴν καρδιά;
Μέσα σ' τὸν ἄνεμο τὸ λάβρο,

κάποιον ἀπ' τὰ πεῦκα τάψηλά του,
σ' τὸ δάσος τὸ μαγεντικό,
θὰ σέρνεται ἐρημιὰ θανάτου,
πένθος βαρὸν καὶ μυστικό,
κάποιον ἀπ' τὰ πεῦκα τάψηλά του!

Κι ὅταν τὴν ἄνοιξη γνοίσῃς
καὶ σ' τάκρογιάλια, χαρωπή,
σ' τὸ δάσος πάλι μὲ ζητήσῃς,
κάποια φωνή θενὰ σοῦ εἰπῆ,
ὅταν τὴν ἄνοιξη γνοίσῃς:

ΑΠΟ ΤΑ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΑΞ ΜΥΛΛΕΡ

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑΙ ΒΑΣΙΛΕΩΝ

[Όπρο τινος ἀποθανόντος ἔνδοξος ἀστιανολόγος Μάξ Μύλλερ διηλθε σχεδόν ὀλόκληρον τὸν σοφὸν βίον του μετὰ τῶν θεῶν, ἡμιθέων καὶ ἡρώων τῶν ἀρχαίων μυθολογῶν. Αφ' οὐ ἐγάρακτε τὰς προσωπογραφίας τῶν ἀρχαίων θεοτήτων, κατελθὼν τὸν Ὀλύμπου, περιγράφει σήμερον τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῶν ἐπὶ τῆς γῆς, τὴν γνωριμίαν τῶν ὅποιών ὁφείλει εἰς τὴν δόξαν, δι' οὓς περιεβλήθη τὸ ὄνομά του.]

Ο βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας Φρειδερίκος Γουλιέλμος Δ' (1840-1861) εἶχεν ἔξοχα πνευματικὰ χαρίσματα, τὰ ὅποια προσήγγιζον πρὸς τὴν μεγαλοφύΐαν. Εἶχον ἀκούση ὄμιλοῦντα πολὺ περὶ αὐτοῦ τὸν Μπούντεν, δοτις ἡτο πολὺ μετ' αὐτοῦ συνδεδεμένος. Τῷ παρουσίασα τὸν τόμον μου τῆς Ρίγ-Βέδα ἐν τινὶ ιδιαιτέρᾳ ἀκροάσει. Έγνωρίζε κάλλιστα τὸ ζήτημα, καὶ εἶχε τόσα πράγματα νὰ μοι εἰπῃ ἀφορῶντα εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο. Τὸ ἀρχαιότερον δόλου τοῦ κόσμου, ὥστε μόλις ἡδυνήθην νὰ προσθέσω μίαν λέξιν.

Ολίγας ήμέρας μετὰ τὴν ἀκρόασιν ταύτην, ἔλαχον πρόσκλησιν τοῦ βασιλέως νὰ μεταβῶ εἰς γεῦμα ἐν Ποτσδάμῃ, καὶ ὁ Ούμπολδος μοῦ ἔγραψεν ὅτι θὰ μὲ ὀδήγηε ἐν τῇ ἀμάξῃ του. Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξὺ συνένη ἐν περιεργον ἐπεισόδιον. Έκαθήμην ἡσύχως εἰς τὸ δωμάτιον μου μετὰ τῆς μητρός μου, δὲ εἰσῆλθε νεαρὸς ἀξιωματικὸς τῆς ἀστυνομίας, δοτις ἡρχισε νὰ μοι ὑποβάλλῃ ἐρωτήσεις εἰς ἀκρον ἀτόπους: τι ἡρχόμην νὰ κάμω εἰς Βερολίνον, πότε ἐσκεπτόμην νὰ ἐπιστρέψω εἰς Ἀγγλίαν, τι πρᾶγμα ἡδυνήθη νὰ μὲ κρατήσῃ ἐδῶ τόσον χρόνον κτλ. κτλ. Όταν τῷ ἐξήγησα ἐν ἐκτάσει ὅτι ἐμελέτων τὰ σανσκριτικὰ χειρόγραφα τῆς Βασιλίκης Βιβλιοθήκης, ἐγένετο σαφέστερος καὶ μὲ εἰδοποίησεν, ὅτι κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἀστυνομικῶν ἀρχῶν, δεκαπέντε ήμέραι θὰ ἥρκουν εὐρύτατα διὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην. (Πόσον θὰ ἐπεθύμουν νὰ εἰχεν οὕτω τὸ πρᾶγμα!) Τέλος μὲ διέταξε νὰ ἀπέλθω ἀπὸ τὸ Βερολίνον ἐντὸς εἰκοσιτεσσάρων ὥρων. Τῷ παρουσίασα τότε τὸ διαβατήριόν μου, τὸ ὅποιον ἡτο ἐν πλήρει τάξει. Τῷ ἐξήγησα ὅτι μοι ἔχρειάζετο ἀκόμη μία ἔδομάς διὰ νὰ ποπερατώσω τὴν ἐργασίαν μου. «Ολα αὐτὰ μάτην. Συνεκέντρωσα τότε τὰς σκέψεις μου, καὶ εἶπα ἡσύχως εἰς τὸν ἀξιωματικόν.

«Εἴπατε, σᾶς παρακαλῶ, εἰς τὰς ἀστυνομικὰς ἀρχὰς ὅτι βεβαίως θὰ ὑπακούσω καὶ θέρησω

τὸ Βερολίνον ἀμέσως· ἀλλ' ἂς λάθωσι τὴν καλωσύνην νὰ εἰδοποιήσωσι τὴν Α. Μεγαλειόστητα τὸν Βασιλέα, δτι δὲν θὰ δυνηθῶ νὰ δειπνήσω μετ' αὐτοῦ ἀπόψε εἰς Πότσδαμ!»

Ο δυστυχῆς ἀξιωματικὸς κατ' ἀρχὰς ἐνόμισεν δτι τὸν εἰρωνεύομην ἀλλ' δταν εἰδεν δτι δώμιλουν σοβαρῶς, ἔμεινεν ὡς κερχυνόπληκτος, ἔχαιρετισε κ' ἐξηλθεν. Ή ἐξήγησις τοῦ μυστηρίου δὲν ἡτο δύσκολος νὰ εὑρεθῇ. Εἰς ἐκ τῶν φίλων μου, τὸν ὅποιον ἔβλεπον σχεδόν καθ' ἐκάστην, νεαρὸς καθηγητὴς τῆς σανσκριτικῆς, ὁ Δρ. Γκολντστύκερ εἶχεν ἀναμιχθῆ εἰς πολιτικὰς πλεκτάνας, καὶ ἐπετηρεῖτο αὐστηρῶς. Μὲθεώρησαν λοιπὸν ὡς μυστικὸν πράκτορα ἐλθόντα ἐξ Ἀγγλίας, ὅτις εἶνε ἡ χώρα δῶν τῶν συνωμοσιῶν. Μετ' ὀλίγον ἐν τούτοις εῖς ἄλλος ἀστυνομικὸς ὑπάλληλος ἐνεφανίσθη. Ήτο ἡλικιωμένος καὶ εἶχε πολὺ εὐαρέστους τρόπους. Μοὶ εἶπε πόσον ἐλυπήθη διὰ τὴν γελοίαν πλάνην τὴν ὅποιαν διέπραξεν ὁ νέος ἀξιωματικός, καὶ μὲ ίκέτευς νὰ λησμονήσω τὸ συμβάν, διότι μία μήνυσις ἐκ μέρους μου θήθει συντρίψει τὸ μέλλον τοῦ δυστυχοῦς νέου. Ήτο ἡτο ἐπόμενον τὸ ὑπεσχέθην.

Ο Ούμπολδος κ' ἔγω, ἐφθάσαμεν εἰς Πότσδαμ, δπου παρετέθη ωραίοτατον δειπνον, τὸ ὅποιον ἐπηκολούθησεν ἐσπερίς. Ή Βασιλεὺς ἐφάνη πρὸς ήμέρας χαριέστατος. Μετὰ τὸ φαγητόν, δῆλοι ιστάμεθα δρθιοι, ὁ δὲ βασιλεὺς μετέβαινε ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸν ἄλλον. Ή Ο Ούμπολδος, δοτις κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡτο ὁ γδοηκοντούτης περίπου, ἔμεινεν δρθιος ὡς δῆλοι ἐπὶ πολλὰς ὥρας. Ήπεστρέψαμεν σίκαδε πολὺ ἀργὰ ἐφ' ἀμάξης. Καθ' ὅδον δὲν ἐδίστασα νὰ παρατηρήσω εἰς τὸν Ούμπολδον πόσον θήθησαν ἐκ τοῦ καιροῦ του, τοῦ τόσον πολυτίμου, εἰς τὰ ἐν τῇ Αύλῃ καθήκοντά του.

Τί θέλετε; μοῦ ἀπήντησεν. Ή Χοεντζόλερν ὑπῆρξαν πολὺ καλοὶ δι' ἐμὲ καὶ γνωρίζω δτι ἀγαποῦν νὰ μὲ δείχνουν ὡς παλαιὸν ἔπιπλόν των. Διὰ τούτο πηγαίνω ὁσάκις μέπιθυμούν.

«Εκτοτε δὲν εἶδα πλέον τὸν Ούμπολδον, οὔτε τὸν Φρειδερίκον Γουλιέλμον Δ'.

*

Ο Γουλιέλμος ο Α' (1861-1887), ο διαδεχθεὶς τὸν ἀποθανόντα ἀδελφόν του Φρειδερίκον

Γουλιέλμον, κατά τὴν ἀρχὴν τῆς βασιλείας του ἦτο συνταγματικώτατος βασιλεύς. Περιεστοχίσθη ὑπὸ ὑπουργῶν πεφωτισμένων καὶ φιλελευθέρων καὶ οὐδέποτε ἀντετάχθη εἰς τὰ σχέδιά των. Τὸ μόνον πρᾶγμα τὸ ὄποιον ἐζήτησε παρὰ τῶν ὑπουργῶν του ἦτο πλήρης ἐλευθερία πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ στρατοῦ. Διὰ τὰ λοιπά, ἡκολούθει τυφλῶς τὰς γνώμας των. Οὕτως ἐποιεύεθη ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἀλλ' ὅταν οἱ ὑπουργοί του δὲν ἡδυνήθησαν νὰ τηρήσωσι τὰς ὑποσχέσεις των οὐδὲ κατώρθωσαν νὰ ψηφισθῇ ὑπὸ τοῦ Κοινοθουλίου ὁ στρατιωτικὸς προϋπολογισμός, τοὺς ἀπέπεμψε καὶ προσεκάλεσε τὸν Βίσμαρκ νὰ σχηματίσῃ νέον ὑπουργεῖον τῷ 1862. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ τοῦ πολιτικοῦ δράματος, τὸ ὄποιον ἐληξεν ἐν Σεδάν, ἐὰν πραγματικῶς ἔληξε.

Ο πρίγκιψ Φρειδερίκος, ὁ ἡμέτερος Princeps Juventutis, ἀνετράφη ὑπὸ τοῦ φίλου μου Ἐρνέστου Κουρτίου. Ἐγνωρίσθη μετ' αὐτοῦ, ὅταν νεώτατος ἀκόμη ἦλθεν εἰς Ὁξφόρδην τῷ 1857. Ἐφερε μαζί του τὸν Γεωργιον Μπούνσεν καὶ δύο φίλους του. Ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ὠδηγησα τὸν Πρίγκιπα εἰς δόλα τὰ Λύκεια, εἰς πολλὰς διαλέξεις καὶ μάλιστα εἰς μίαν δημοσίαν ἔξετασιν. Τὸ incognito τοῦ Πρίγκιπος ἐτηρήθη αὐστηρῶς ἐν Ὁξφόρδη, ἀν καὶ δὲν ἦτο πάντοτε εὔκολον νὰ ἐμποδίζῃ τοὺς συντρόφους του νὰ ὑποκλίνωνται καὶ νὰ μένουν ἀσκεπεῖς ὅταν ἔφθανεν. Ἐν τούτοις τὴν τελευταίαν ἡμέραν, καθ' ἧν μάλιστα ἔμελλον νὰ ζητήσω τὸν λογαριασμὸν τοῦ ξενοδοχείου, εἰς τῶν ἀκολούθων τοῦ Πρίγκιπος ἐλησμονήθη, ὑπέκλινε βαθέως, καὶ ἐμεινε μὲ τὸν πῖλον ἀνὰ γείρας ἐνώπιον του. Ο ξενοδόχος ἐμείδισε καὶ ἤλθε πρὸς ἐμὲ μετὰ βλέμματος δηλοῦντος τὴν ἀνακάλυψιν ἦν εἶχε κάμει. Ἡτο πολὺ ὑπερήφανος διὰ τὴν διορατικότητά του ἀλλὰ μετὰ λύπης προσθέτω ὅτι ἡ διορατικότης του αὔτη ἐνήσκησεν ἐπίσης τὴν θλιβερὰν ἐπίδρασί της ἐπὶ τοῦ λογαριασμοῦ.

Τὸν Πρίγκιπα ἐπανείδον ἐν τῇ εὐτυχεὶ ἑστίᾳ του ἐν Πότσδαμ τῷ 1863. Ἀλλὰ μόνον μετὰ τὸν αὐστροπρωστικὸν καὶ τὸν γαλλογερμανικὸν πόλεμον ἡδυνήθη νὰ συνομιλήσω μετ' αὐτοῦ διὰ ζώσης ἐν "Εμρ τῷ 1871. Ἐκεῖ ὁ Πρίγκιψ ἦτο ὁ ἥρως τῆς ἡμέρας, καὶ ὀσάκις ἐφαίνετο ἐπευφημεῖτο ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Μοῦ ἔστειλε δύο λέξεις, λέγων δτε ἐπεθύμει νὰ μὲ ἰδῃ. "Οταν ἔφθασα, οἱ ἀντιθέλαμοι ἦσαν κατάμεστοι ὑψηλοτήτων, ἔξοχοτήτων, στρατηγῶν, δλων διαχρύσων ὑπὸ σειρήτων καὶ πλακῶν. "Εδωκα εἰς ἐνα θεράποντα τὸ ἀπλοῦν ἐπισκεπτήριόν μου «Μάξ Μύλλερ», καὶ μοὶ ἀπήντησε νὰ περιμένω, ἀλλ'

ἐνόησα πολὺ ταχέως ὅτι δὲν εἶχα τὴν πάραμικρὰν τύχην νὰ ἐπιτύχω ἀκρόασιν τὴν πρωίαν ἐκείνην. Δὲν εἶχα οὔτε στολὴν, οὔτε παράσημον, οὔτε κακένα τίτλον. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀξιωματικός τις ἐκάλει τόνομα τοῦ δεῖνος πρίγκιπος ἡ κόμητος καὶ ἡ ἀνυπομονησία ἔσαινε κορυφουμένη. Αἰφνις, ὁ πρίγκιψ αὐτὸς οὗτος ἤνοιξε τὴν θύραν κράζων: «Μάξ, Μάξ! ἐλάτε λοιπόν!»

Τοῦτο ἐπροξένησε κατάπληξιν εἰς τοὺς παρευρισκομένους, ἀλλὰ διῆλθον μετὰ τοῦ Πρίγκιπος ἡμίσειαν ὡραν χαριτωμένην. Ἐπειδὴ δὲ προσεπάθουν νὰ ἐκφράσω δσον ἡδυνάμων καλλιον τὸν θαυμασμόν μου διὰ τὰς ἀνδραγαθίας του ἐν καιρῷ τοῦ πολέμου, ἐστράφη σχεδὸν ἐν ὄργῃ καὶ μοὶ εἶπε:

— Πάες; Καὶ σεῖς λοιπὸν μετὰ τῶν αὐλοκόλακων!

"Οσον μέγας καὶ ἀν ἦτο ὁ ἐνθουσιασμὸς εἰς "Εμς, συνετρίβετο ἡ καρδία τοῦ βλέποντος τοὺς ἀπομάχους ἐκείνους στρατιώτας, νεαροὺς καὶ ρωμαλέους, ἀλλ' ἡκρωτηριασμένους κατὰ τὸν βραχίονα ἡτὴν κνήμην, τῶν ὄποιων ἡ μόνη φιλοδοξία ἦτο νὰ ἴδουν τὸν αὐτοκράτορα ἢ τὸν διάδοχον. "Αλλοι ἔβαδίζον μὲ δεκανίκια, ἀλλοι ἔχοντες καὶ τοὺς δύο βραχίονας, μετεχειρίζοντο σιδηρᾶς ἀρπάγας πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν χειρῶν καὶ τῶν δακτύλων. "Εκαμνον δ, τι ἡδύναντο δι' αὐτούς.

Τῷ 1879 ὁ πρίγκιψ διάδοχος ἐπανῆλθεν εἰς Ὁξφόρδην, συνοδεύσμενος τῷρα ὑπὸ τοῦ νεαροῦ υἱοῦ του, τοῦ νῦν Αὐτοκράτορος, καὶ τοῦ πρίγκιπος τῆς Οὐαλλίας. Δὲν εἶχε λησμονήσει τὴν ἐπίσκεψί του καὶ μοῦ ἀνέμυησεν δσα εἶχον συμβῆ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

"Ο νέος πρίγκιψ, ὁ σημερινὸς Αὐτοκράτωρ, δστις συνώδευτες τὸν πατέρα του, κατεθέλχθη ἐξ δσῶν εἰδενεις Ὁξφόρδην, ἐκ τοῦ ποταμοῦ, ἐκ τῆς φοιτητικῆς ζωῆς. Θὰ διήρχετο ἐκεὶ εὐχαρίστως ἐν ἡ δύο ἔξαμπηνα, ἀλλ' ὑπῆρχον ἀντιρρήσεις. "Ο φόρος τῆς ἀγγλικῆς ἐπιρροῆς ἥρχισε νὰ γίνεται αἰσθητὸς ἐν Βερολίνῳ.

"Οταν ὁ πρίγκιψ, ὁ υἱός του καὶ ὁ πρίγκιψ τῆς Οὐαλλίας ἐτίμησαν τὸ λύκειόν μου (all Souls) διὰ τῆς παρουσίας των, εἰς τὸ πρόγευμα, ἐνθυμοῦμαι, δτε τοὺς προσέφερα τρία ποτήρια παλαιοῦ ζύθου κατεσκευασμένου ἐντὸς τοῦ λυκείου, καὶ θεωρουμένου ως τοῦ ἀρίστου ὅλου τοῦ Πανεπιστημίου· τόσον εἶνε ισχυρὸς καὶ εὐάρεστος εἰς τὴν πόσιν. "Ελαθον λοιπὸν ἐγὼ αὐτὸς ἐν ποτήριον καὶ ἔπιον εἰς ὑγείαν τῶν «τριῶν αὐτοκρατόρων». Ὁ πρίγκιψ διάδοχος δὲν ἐνόησε τί ηθελον νὰ εἴπω καὶ μὲ ἥρωτησεν ἐπανείλημμένων:

— Τί σημαίνει αὐτό;

— Ο μέλλων αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, ἀπήντησα, ὁ μέλλων αὐτοκράτωρ τῶν Ἰνδιῶν (ὁ πρίγκιψ τῆς Οὐαλλίας) καὶ, ἐν μέλλοντι λίαν ἀπομεμαρυσμένω, ὁ τρίτος αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας.

Ο πρίγκιψ διάδοχος ἐμειδίασεν, ἀλλ' ἔκφρασις δυσαρεσκείας διῆλθεν ἐπὶ τοῦ προσώπου του, δεικνύοντα μοὶ οὔτως δτε ἔθιξα εὐαίσθητον σημεῖον. Ὁ πρίγκιψ ἦτο περίεργον κράμα. Εἰς τὰς σχέσεις του μὲ τοὺς φίλους του ἡγάπα νὰ λησμονῇ δτε ἡτο πρίγκιψ ωμῖλει ἐλευθέρως καὶ ἀνεπιφυλάκτως καὶ ἐγέλα εὐχαρίστως δι' εὔστοχον καλὴν ἀστειότητα. Ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς φίλους του νὰ κάμνουν τὸ ἰδίον ἀλλ' ἔκανε τις ἔξαυτῶν ἔκαμνε παρατήρησίν τινα, δτε ἔτη τῷ ἀπήρεσκεν, ἀπεσύρετο παρευθύνεις, καὶ ἔχρειαίτετο καιρόν τινα διὰ νὰ συνέλθῃ. Ἡτο εὐγενής καὶ ἔντιμος φύσις. Ἐγνώριζε τὸν Βίσμαρκ, εἰξευρε τὰ ισχυρὰ καθώς καὶ τὰ τρωτὰ αὐτοῦ μέρη· ἀλλὰ τοιαύτη ἦτο ἡ εὐγνωμοσύνη του πρὸς τὸν γηραιόν πολιτικόν, δστις τοσαῦτα ἔπραξεν ὑπὲρ τῆς Πρωσίας καὶ τῆς Γερμανίας, ωτε οὐδέποτε ἐπόρφερε δυσάρεστον λέξιν ἐναντίον του. Νομίζω δτε οὐδέποτε θ' ἀπεγωρίζετο αὐτοῦ, ἀν καὶ ἐγνώριζε πόσον ἐπικίνδυνον ἦτο τὸ νὰ ὑπάρχῃ εἰς majordome εἰς τὸ βασίλειον Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου.

Συνήντησα ἐκ νέου τὸν πρίγκιπα εἰς Βενετίαν, δπου ἦτο μετὰ τῆς πριγκιπίστης καὶ τῶν θυγατέρων του. Ἐταξίδευε τότε incognito καὶ εἶχεν ἐν τῇ συζύγῳ του τὸν ἀριστον τζεναγόν. Καὶ οἱ δύο ἐμελέτων τὰ ἀξιοθέατα ἐπιμελῶς ἀπὸ πρωτίας μέχρις ἐσπέρας. Μὲ ἔκπληξιν μου ἀντελήφθην τὴν φοράν ταύτην δτε θλιψίς τις τὸν κατείχει καὶ δτε ἡτο πολὺ περισσότερον ἐπιφυλακτικός. Ἐν τούτοις ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὸν εὐχαριστίαν ἀπέδιασε ἀκόμη, ως ἀν ἐλησμόνει πόσον ἡ ζωὴ εἶχε γίνει σοβαρὰ δι' αὐτού.

Νέα ἔτη διέρρευσαν. Ἡ κατάστασις τῆς ὑγείας τοῦ γηραιοῦ αὐτοκράτορος μᾶς ἐπληροφόρει δτε τὸ τέλος ἐπέκειτο καὶ συγχρόνως ἀντισυχτικαὶ εἰδήσεις διεδόθησαν περὶ τῆς ὑγείας τοῦ πρίγκιπος διαδόχου. Ὁ πρίγκιψ Φρειδερίκος ἔστειλε νὰ μὲ τοὺς οὐαλλίας εἰς ιδιαιτέρων αἰθουσαν. Ἐλυπήθην ζωηρῶς βλέπων τὸν αὐτοκράτορα θέλοντα νὰ διμιλῇ γαλλική, καίτοι, ἀνατραφεὶς ἐν Ελβετίᾳ, ωμῖλει ἐπίστης καλῶς τὴν γερμανικήν. Μοῦ ἀπέτεινε πολλὰς ἐρωτήσεις περὶ τῆς σανσκριτικῆς φιλολογίας καὶ τῆς θεολογίας. "Εμεινα κατάπληκτος ἐκ τῶν γνώσεων του. "Ἐπειτα ἡ συνδιάλεξις μας ἐπεσεν ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν ζητημάτων. Φαίνεται δτε ἐπὶ τοῦ θεύτηο τούτου, ἀρέθην ισως νὰ διλούθωσε εἰς αἵρεσιν τινα, διότι ἐνθυμούμαι καλῶς, δτε διαθέτως τὸν αὐτοκράτορα ἐφάνη θεομένους καὶ μοὶ εἶπεν: «Εἰξένρω δλα αὐτά! Ἐμελέτησα ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὸ ζήτημα! »

Μετά τινα χρόνον, ὁ αὐτοκράτωρ ἔχασε τὸ στέμμα. "Αλλ' ἡ Βρασιλία πολὺ ταχέως ἐπόθησε τὸν πολυμαθή ήγειρόνα της. "Εμαθα δτε μέχρι τοῦ τέλους τῆς βασιλείας του καὶ κατὰ τὴν ἔξορίαν του ἀκόμη, διετήρησε τὸν καθηγητήν της σανσκριτικῆς καὶ ἔθρακης. "Εν φ παρεκάθημην ἐν Στοκχόλμη, τῷ 1889, εἰς τὸ διεθνές ἀνατολικὸν Συνεδρίον, τὸ ἀρξάμενον ὑπὸ τὴν

σιην, δπως καὶ αὐτὸς ὁ ἰδίος, δτε ἡ ἀσθέτεια τοῦ περιωρίσθη καὶ δτε ἔμελλε νὰ ἐπανεύρῃ τὴν ὑγείαν του. "Ημεθα μαζί ἀπὸ ἡμισείας δρας, δτε εἰς τῶν ὑπασπιστῶν τὸν ἐπλησίασε καὶ εἶπεν: — Οὔτε μίαν λέξιν περισσότερον, Ὅψηλότατε!

Μοῦ ἔσφιγξε τὴν χεῖρα, τὸν ἔθλεπα πλήρης ἐλπίδος· τὸν ἔθλεπα τελευταίαν φοράν.

*

Ἡ Ὁξφόρδη εἶνε θαυμάσιος τόπος διὰ νὰ ἰδῃ τις ὑψηλοὺς ἐπισκέπτας ἐρχομένους ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τοῦ κόσμου. Ἀλλὰ τὸ πλεῖστον ἔρχονται κατὰ τὰς μεγάλας διακοπάς, καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ καθηγηταὶ ἀπουσιάζουν. Τοιουτοτρόπως ἔχασα τὴν εὐκαιρίαν νὰ δεχθῶ τὸν αὐτοκράτορα τῆς Βρασιλίας, τὸν ὄποιον ἐγνώρισα κατόπιν ἐν Ελβετίᾳ. Ἐκαποικούμεν· εἰς ἀπόκεντρον μέρος εἰς Ζίμελβαλδ, δταν πρωταν τινὰ περὶ τὴν 5 ὡραν ἡκουσα σφοδρὸν κτύπημα εἰς τὴν θύραν τοῦ δωματίου μου. Ὁλόκληρος ἡ μικρὰς ἔπαυλις ἐσείσθη. Παρετήρησα τὸν φίλον μου Ράλστον ὄρθιόν, πνευστιώντα εἰς τὴν κλίμακα. «Ο αὐτοκράτωρ τῆς Βρασιλίας ἐπιθυμεῖ νὰ σὲ ἰδῃ, μοῦ εἶπεν. Ἡτο εἰς Ιντερλάκεν καὶ ἔπεισε τὴν αὐτοκράτειραν νὰ μείνη μίαν ἐπὶ πλέον ἡμέραν. "Αλλα πρέπει νὰ σηκωθῆς παρευθὺνς καὶ δι' ἀμάξης νὰ μεταβῆς εἰς Ιντερλάκεν». Ὅπηκουσα καὶ μετὰ τὸ πρόγευμα ἡμην μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῆς αὐτοκρατέρας. Συνωμιλήσαμεν ἐπὶ μακρὸν εἰς ιδιαιτέρων αἰθουσαν. Ἐλυπήθην ζωηρῶς βλέπων τὸν αὐτοκράτορα θέλοντα νὰ διμιλῇ γαλλική, καίτοι, ἀνατραφεὶς ἐν Ελβετίᾳ, ωμῖλει ἐπίστης καλῶς τὴν γερμανικήν. Μοῦ

προστασίαν του βασιλέως τῆς Σουηδίας, ἔλαθον μίαν ἐπιστολὴν του αὐτοκράτορος τῆς Βρασιλίας καθιστῶντός με εὐήμερον τῶν προσδών του ἐν ταῖς σανσκριτικαῖς μελέταις. "Εδειξα τὴν ἐπιστολὴν ταύτην εἰς τὸν βασιλέα τῆς Σουηδίας, 'Οσκάρ Β', δοτὶς ἦτο καὶ αὐτὸς πολὺ ἐντριβῆς εἰς τὰς ἀνατολικὰς φιλολογίας. Τὴν ἀνέγνωσεν, ἐστέναξε καὶ εἶπε: «Δὲν ἔχω καιρὸν νάφιερώσω εἰς τὴν σανσκριτικήν. 'Ο εὐτυχῆς αὐτοκράτωρ τῆς Βρασιλίας ἔχει μόνον ἔνα λαὸν νὰ κυβερνήσῃ· ἔγω ἔχω δύο!» *

Η τελευταία «έστεμμένη κεφαλή», περὶ τῆς ἔχω νὰ εἴπω λέξεις τινάς, είνει ἡ μακαρίτις βασίλισσα τῆς Όλλανδίας, γυνὴ μεγάλης ἀξίας καὶ χαριτωμένης ἀναστροφῆς. "Ηρχετο συχνὰ εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὡς φίλη καὶ συνήγορος τοῦ αὐτοκράτορος Ναπολέοντος, δῆπος ἔλεγον αἱ ἑρμηνίδες. "Ηλθε νὰ προγευματίσῃ παρὰ τῷ Στάνλεϋ, τὸν ὅποιον παρεκάλεσε νὰ προσκαλέσῃ μερικοὺς λογίους, τὸν Τέννυσον, Μόνκτον, Μάιλνες (λόρδον Χάουτον), Χούξλεϋ καὶ πολλοὺς ἄλλους. "Ἐπε-

ριμένομεν πρὸ πολλοῦ καὶ ὁ Τέννυσον δὲν ἐφαίνετο. Ο Στάνλεϋ ἐπρότεινε νὰ μὴ περιμένωμεν περισσότερον, ἀλλ ἡ βασίλισσα ἥρνήθη νὰ καθίσῃ πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ μεγάλου ποιητοῦ. "Ἐπὶ τέλους, κακοῖος εἶπεν, δοτὶς ἵσως ὁ Τέννυσον ἐρρέμειαν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Διακονείου, τὸ ὅποιον καὶ ἦτο ἀληθές. "Ἐπῆγαν καὶ τὸν ἔζητησαν καὶ τὸν ἔθεσαν πλησίον τῆς βασιλίσσης. Αὕτη ἔγραψε θαυμασίως νὰ κρύπτῃ τὸ στέμμα τῆς. "Ανέλαβε τὴν συνδιάλεξιν καὶ τὴν ἐκράτησε καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ γεύματος· ἀλλὰ δὲν ἥδυνήθη τίποτε νάποσπάσῃ ἀπὸ τὸν Τέννυσον, δοτὶς ἦτο δύσθυμος. "Ἐπειδὴ ἥμην ὁ γείτων του εἰς τὴν τράπεζαν, ἥδυνάμην νάκουώ, δ, τι εἰς πᾶσαν ἐρώτησιν τῆς Βασιλίσσης ἀπήντα: «Ναί, Κυρίᾳ!» «Οχι, Κυρίᾳ!» "Ἐπειδει τὸν καταβάλλων μέγαν ἀγῶνα, εἶπεν: «Κυρίᾳ, περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἔχει κανεὶς νὰ εἴπῃ πολλὰ ὑπὲρ καὶ κατά!» "Ἐπειτα στραφεὶς πρὸς ἐμέ, μοι ἐψιθύρισεν εἰς τὸ οὖς, ἀλλὰ μὲ φίλυρον ἀρκετὰ δύνατον: «Θὰ ἐπειθύμουν νὰ ἔθεταν πλησίον τῆς βασιλίσσης κανένα ἀπὸ σᾶς, τοὺς ὄμιλητάς!»

[Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ]

Γ. Σ.

Η ΧΡΥΣΗ ΚΑΔΕΝΑ¹

Μίαν ἡμέραν καὶ μίαν νύκτα ἡ βροχὴ ἀπαύστως κατέπιπτεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Τὰ πρωτοβρόχια ἐνώρις εἶχον ἐπισκεφθῆ τὴν ἔηράν πόλιν, τὸ φινόπωρον ἐκεῖνο. Τὸ μαρμάρινον "Αστυ ἔχαθη ἄφαντον" ἐν μέσῳ τῆς σκοτεινῆς ὄμιγλης τῆς λαΐλαπος καὶ τῆς ὄρυγκτικῆς ἐκείνης καταιγίδος, θαρρεῖς καὶ τὸ περιετύλιξαν ὅλον τὰ ὑδάτορρυτα νέρη, νὰ τὸ πνίξωσιν αὔφνης, ὡς κλῶσσαν μὲ τοὺς μικροὺς νεοσσούς. Ρύακες κατακίτρινοι, σχηματισθέντες ἐν τῷ ἄμμῳ, εἰσώρμησαν εἰς τὰ ὑπόγεια τῶν οἰκιῶν καὶ μαγαζίων μετὰ βοῆς, ὅλην τὴν νύκτα ἔροντες, καθ' ἥν οἱ ἄνθρωποι ἐπιτομένοι ἡγρύπνησαν, ὡς νὰ ικέτευον τὸν Θεὸν διὰ τὸν ὑπερβάλλοντα ἐκεῖνον καθαρισμόν, δοτὶς ἡπείλει νὰ παρασύρῃ, μετὰ τῶν ῥύπων, καὶ ἔπιπλα καὶ ζῷα καὶ ἄνθρωπους.

Τῇ δ' ἐπαύριον ὅντως, πρωὶ-πρωὶ, ἔλαμπεν ἡ μαρμαρίνη πόλις ὡς νεόλουστος παρθένος τοῦ Φαλήρου, λευκὴ-κατάλευκος. Τὰ δένδρα τῶν ὄδων,

¹ "Ιδε σελ. 140.

πῶν ἐπλήρου τὸν ὄριζοντα, κατάγλαυκον ὅλον, τὴν πρωίαν ἐκείνην, ὃποῦ ἡ Θωμακή ἀνεχώρει πλέον εἰς τὴν μητέρα της. Δημήτηρ ὡχρά, ἀποτυχοῦσα εἰς τὰς ἔρευνας της. "Ορφεὺς πένθιμος μὲ ἄφωνον ἐκ τῆς ἀπογνώσεως τὴν λύραν. "Ο καπετάν - Πέτρος ὁ Ἀποσπερίτης εἶχεν ἐπιδιορθώσει καὶ διὰ χρωμάτων περικαλλύνει τὸ σκολιόν του κόττερον, διπερ δυστυχῶς ἀπέμεινε πάλιν σκολιόν, ὡς τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνθρώπου τὸν ἀνάποδον, τὸν ὅποιον οὐδεμία χρωματιστὴ εὐγένια δύναται νὰ μεταβάλῃ. "Αλλὰ μὴ ἔχω ναῦλον ἀκόμη, δῆπος ταξιδεύση, ἀπεφάσισε νὰ ἔξαποστεί τὴν ἔξαδέλφην του διὰ τοῦ ἀτμοπλοίου, ἀναχωροῦντος τὴν ἐσπέραν ἐκείνην, ἐν συνοδείᾳ μετὰ τῆς θείας Ἀννούσας, ἥτις, καὶ δεύτερον στενοχωρήσεισα ἐν τῇ ἔνη, ἐπανήρχετο πάλιν εἰς τὴν πατρίδα. Φίλος του, ναύτης ἀγαθός, θὰ ἐπειποείτο τὰς δύο γυναικας ἐν τῷ ἀτμοπλοίῳ. "Οταν δ' ἐφ' ἀμάξης τέλος κατήρχοντο αἱ δύο γυναικες εἰς Ηειραϊδ, διερχόμεναι τὴν ὁδὸν Πανεπιστημίου τὴν πάγκαλον, δὲν ἥδυνήθη ἡ Θωμακή, δοσον θοιμένη καὶ ἀν ἦτο, καθὼς τόσοι ἄλλοι. Νὰ πάθη καὶ αὐτὴ ἀπὸ μίαν γλυκεῖαν αὐταπάτην καὶ νὰ ἴδῃ τὸν ἄμοιρον ἄνδρα της, ἔτσι 'σ τὰ φέματα, καὶ αὐτή, μίαν στιγμὴν ὡραίαν, τὸν ἄνδρα της, δῆπος ἀπώλεσε πλέον διὰ παντός, τῆς ἐφαίνετο. "Η ἀλήθεια εἶνε πικρὰ πολλάκις καὶ φαρμακώνει, ἀλλὰ ἡ ἀπάτη εἶνε γλυκεῖα καὶ ἱδονική, ὡς ὁ καρπὸς τοῦ Δένδρου τῆς Γνώσεως ἐν Ἐδέμ. Τὸ βίντσιον, κροτοῦν γοερώς τὰς ἀλύσεις του, ἔξηκολούθει ν' ἀνασύρῃ ἐπιπλα καὶ ἐμπορεύματα. Οι ἐπιβάται, ἀνήσυχοι ὡς ὑπηρέται ξενοδοχείου τὴν ὥραν τῆς μεσημβρίας, ἔτρεχον ἐδῶ κ' ἐκφρονεῖς, ἀναβαίνοντες κλίμακας, καταβαίνοντες εἰς τοὺς θαλάμους, ὄμιλούντες συγκεχυμένους λόγους, φωνάζοντες τοὺς λευκούχους, κράζοντες τοὺς θαλαμηπόλους, βαστάζοντες καλάθους, πυξίδας, παιδία, κυνάρια, σύροντες γυναικας, δρυνίθιας, χῆνας, μὲ βοήν, ὄλονεν αὔξουσαν.

"Η θεία - Ἀννούσα, ἵνα μη καταθίβῃ τὴν ἀνεψιάν της, παύσασα πλέον νὰ διμιῆται ἐπειδή τοῦ Λαλεμήτρου, ἀν καὶ ἐνδομύχως οὐδέποτε ἔπαιπε νὰ διαμαρτύρηται καὶ νὰ λέγῃ δοτὶ εἰδεν αὐτὸν εἰς τὸν "Αγιον Διονύσιον, ἥρχισε τώρα, τρώγουσα, νὰ διηγήται πρὸς τὴν Θωμακήν περὶ τῆς πατρίδος των, ἵσως καὶ τῆς ἁνοίξη τὴν ὅρεξιν, νὰ φάγῃ καὶ αὐτὴ ὀλίγον. Καὶ ἐνθυμουμένη διάφορα ἐπεισόδια τοῦ βίου της, ἔτρωγε καὶ ὠμίλει, μὲ στωμαλίαν ἀτελείωτον, μὲ δρεξινούς νοσταλγούντος ἀνθρώπου, τὴν στιγμὴν πού ἀποπλέει διὰ τὴν ἀγαπητήν του γῆν, μὲ τὴν στερεάν πεποίθησιν δοτὶ οὐδεὶς πλέον δύναται νὰ τὸν ἐμποδίσῃ. "Η Θωμακή, ἀφηρημένη πάντοτε πρὸς τοὺς ἀδιαχόπως εἰσερχομέ-

"Ερμη 'Αθήνα! . . .

Τὴν αὐτὴν ἐσπέραν δύο γυναικες ἐκάθηντο εἰς μίαν ἄκρην, τὴν καθαρωτέραν ἐπὶ τοῦ ἐρυπωμένου καταστρώματος τοῦ ἀτμοπλοίου, διπερ μετ' ὀλίγας ὥρας ἀπέπλεεν εἰς τὸν Εύβοικόν.

"Η θεία - Ἀννούσα, σκεπασμένη πάντοτε μὲ τὴν μαύρην τῆς χηρείας μανδήλαν, καὶ ἡ Θωμακή, φέρουσα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς της βαρύ μαύρην σάλιον, ὡς καλογραία τῆς Τήνου κουκουλωμένη, ὑπὸ τὸ ὅποιον οὐδεμία χρωματιστὴ εὐγένια δύναται νὰ μεταβάλῃ. "Αλλὰ μὴ ἔχω ναῦλον ἀκόμη, δῆπος ταξιδεύση, ἀπεφάσισε νὰ ἔξαποστεί τὴν ἔξαδέλφην του διὰ τοῦ ἀτμοπλοίου, μετὰ τὴν καλαθάκι της, ἔξεδίπλωσεν ἐκεὶ μίαν πετσέταν ἐντοπίαν, καὶ ἔξαγαγοῦσα ψωμίον, τυρὸν καὶ σταφυλάς, ἥρχισε νὰ τρώῃ, προσκαλοῦσα καὶ στὴν θείαν Αννούσα, ἥτις, καὶ δεύτερον στενοχωρήσεισα ἐν τῇ ἔνη, ἐπανήρχετο πάλιν εἰς τὴν πατρίδα. Φίλος του, ναύτης ἀγαθός, θὰ ἐπειποείτο τὰς δύο γυναικας ἐν τῷ ἀτμοπλοίῳ. "Οταν δ' ἐφ' ἀμάξης τέλος κατήρχοντο αἱ δύο γυναικες εἰς Ηειραϊδ, διερχόμεναι τὴν νυμφικῆς της ἐσθῆτος. Καὶ δταν εἰδε τὰ δύο παρακάτω καθαρὰ καὶ εὐωδίαζοντα, τὴν πρωίαν ἐκείνην, εἰς τὰ παντοπωλεῖα, καὶ δταν εἰδε τὰς σταφυλὰς τῆς Αττικῆς δροσολουσμένας, ἐντὸς τῶν καλάθων, ὡς ὁντισμένας μὲ τρίματα καρυτάλλων, καὶ δταν εἰδεν εἴδεν ἐν τῇ πλατείᾳ τῆς Ομονοίας φοίνικας καὶ κυπαρίσσους μετὰ ἓνα νετὸν αἴφνης τόσον χλοερὰ ἀνακύφαντα, ὡς ἀπὸ τάφων ἀναστάντα, καὶ τοὺς ἀνθρώπους καθαροὺς ὡς λουσθέντας καὶ αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ νυκτίου διμήρου, περιπατοῦντας ἡ καθημένους ἐπὶ τῶν λαμπτοκοπούντων προθύρων τῶν καλλίστους, καὶ δταν εἰδενείων, ἐνῷ καθαρίων ἐνδεδυμένοις οὐρισμένοις τρίματα καὶ καταβαίνοντες εἰς τοὺς θαλάμους, ὄμιλούντες συγκεχυμένους λόγους, φωνάζοντες τοὺς λευκούχους, κράζοντες τοὺς θαλαμηπόλους, βαστάζοντες καλάθους, πυξίδας, παιδία, κυνάρια, σύροντες γυναικας, δρυνίθιας, χῆνας, μὲ βοήν, ὄλονεν αὔξουσαν.

"Η θεία - Ἀννούσα, ἵνα μη καταθίβῃ τὴν ἀνεψιάν της, παύσασα πλέον νὰ διμιῆται τοῦ Λαλεμήτρου, ἀν καὶ ἐνδομύχως οὐδέποτε ἔπαιπε νὰ διαμαρτύρηται καὶ νὰ λέγῃ δοτὶ εἰδεν αὐτὸν εἰς τὸν "Αγιον Διονύσιον, ἥρχισε τώρα, τρώγουσα, νὰ διηγήται πρὸς τὴν Θωμακήν περὶ τῆς πατρίδος των, ἵσως καὶ τῆς ἁνοίξη τὴν ὅρεξιν, νὰ φάγῃ καὶ αὐτὴ ὀλίγον. Καὶ ἐνθυμουμένη διάφορα ἐπεισόδια τοῦ βίου της, ἔτρωγε καὶ ὠμίλει, μὲ στωμαλίαν ἀτελείωτον, μὲ δρεξινούς νοσταλγούντος ἀνθρώπου, τὴν στιγμὴν πού ἀποπλέει διὰ τὴν ἀγαπητήν του γῆν, μὲ τὴν στερεάν πεποίθησιν δοτὶ οὐδεὶς πλέον δύναται νὰ τὸν ἐμποδίσῃ. "Η Θωμακή, ἀφηρημένη πάντοτε πρὸς τοὺς ἀδιαχόπως εἰσερχομέ-

νους ζένους, ήκουεν ἵσως, η καὶ δὲν ἤκουεν. Ἀλλὰ η θειὰ - Ἀννούσα ως νὰ ἐπειριπάτει ἐν τῷ χωρίῳ της, ως νὰ ἔκαθητο ἐν τῷ οἰκίσκῳ της, η καὶ εἰς τὸν φοῦρον ἀκόμη, περιμένουσα νὰ φουρνίσῃ, ἔλεγε τι ἔπαθε μιὰ φορὰ τοῦ πῆγε ν' ἀργολογήσῃ 'ς τὸ ἀμπέλι τὸν Μάιον καὶ ηὗρε μιὰ φωλὰ μὲ ὄχιαίς, κι' αὐτὴ ἐνόμισε πῶς ήσαν μισιργούδια, κ' ἐπῆγε νὰ τὰ πιάσῃ, καὶ μόνον πῶς δὲν τὴν δάγκασαν· καὶ δταν πάλιν τὸ κῦμα τῆς ἀρπαξεῖ δύο σινδόνια, ποῦ πῆγε μιὰ φορὰ νὰ λευκάνῃ 'ς τὸ Ξάνερο, καὶ μόνον ποῦ δὲν ἐπνίγηκεν ἦως νὰ τὰ πιάσῃ πῶς ὑπῆγεν, ἔνα κοντόγιορτο, 'ς τὸ Κάστρο, νὰ λειτουργήσῃ, 'ς τὸν "Αη Γιάννη, καὶ ξέχασεν ἀπὸ τὴν βίᾳ της τὴν λειτουργία, κ' ἐλειτουργήσε, λέει, ὁ παπᾶς μὲ φωμί...

Ο ήλιος εἶχε δύσει καὶ τὸ ἀτμόπλοιον ἐξηκολούθει νὰ παραλαμβάνῃ ἀκόμη ἐμπορεύματα καὶ ἐπιβάτες καὶ ἀλλούς νὰ περιμένη, μὲ σφυρίγματα γοερά, ἀπὸ τὰ ὄποια ἔβοιται δῆλος ὁ λιμήν. Η θειὰ - Ἀννούσα, καθαρὰ πάντοτε καὶ ἀμεμπτος, εἶχε παραλάβει καὶ τὸ κανατάκι της, ἔνα Ξεροχωριανὸ μαρούδι, νὰ πίνῃ καθαρὸν ὕδωρ, δταν θὰ ἐδίψα. Κ' ἀφοῦ ἔφαγε καὶ ἔπιεν, ἔκαμε τὸν σταυρὸν της καὶ τὰ συνεμάζευσε πάλιν δλα τὰ πράγματά της, ἐντὸς τοῦ μικροῦ καλαθίου, ως καθαρὰ καὶ τακτικὴ ἀπὸ τὰ μικρά της χρόνια, δυσαναχετοῦσα διὰ τὴν βραδύτητα τοῦ ἀπόπλου. Η Θωμαή, κατάκοπος, μὲ τὰς ἐλπίδας της τόσας ήμέρας, ἥδη προσκλίνασα πρὸς τὸ πλευρόν, ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ της τῇ ἐσχάτῃ, ἐνυθίσθι μετ' ὀλίγον εἰς ὑπνον.

Καὶ ὁ δεσμώτης, Θωμαή μου, δταν βραδύνη ἡ χάρις, καὶ ἀπολέση πάσαν ἀπελευθερώσεως ἐλπίδα, γέρνει ἐπάνω εἰς τὰ δεσμά του καὶ ἀποκοιμᾶται ἡσυχος πλέον...

— Νὰ πάγω νὰ τοῦ κάμω τούλαχιστον ἔνα μηνηδόσυνο!

Ἐψιθύρισε καθ' ἔαυτὴν η Θωμαή καὶ ἀπεκοιμήθη, σκεπασθείσα μὲ τὸ μαύρό της τὸ σάλι, ως ήτο, ἐπακκουμβῶσα πρὸς τὸ πλευρόν, ως καλογραῖα τῆς Τήνου ἀποκοιμηθείσα ἐπάνω εἰς τὸν κανόνα της.

Κ' ἔκει ποῦ ήτοιμάζετο καὶ η θειὰ - Ἀννούσα, σιγά - σιγά, νὰ ἔξαπλωθῇ καὶ αὐτὴ ἐπάνω εἰς ἐν κυλιμάκι, τὸ ὄποιον ὑπέστρωσε, παρά τινα ὅγκωδη κύλινδρον καραβοσχοίνου, ώστε νὰ σχηματίζηται μεταξὺ τῶν δύο γυναικῶν περίφραγμα, ἀσφαλὲς ὀπωδήποτε ἀπὸ τὸν ἄλλον κόσμον τοῦ καταστρώματος, — ήτο τακτικὴ αὐτὴ καὶ καθαρὰ — αἴφνης ναύτης γηραλέος τοῦ πλοίου, μὲ πισσωμένον ἴματιον, καὶ κατραμωμένον κούκκον,

ο ναύτης, εἰς ὃν ἐσύστησε τὰς δύο γυναικαῖς ὁ καπετάνιος Πέτρος ὁ Ἀποσπερίτης, ἐνεφανίσθη ἐνώπιον τῆς θειὰ - Ἀννούσας, ὅδηγῶν καὶ κοντόντινα ἐπιβάτην, ἔνα πολιόν σχεδόν καὶ κυφὸν ὄλιγον ἀνθρωπον, μὲ καινουργῆ ἐνδυμασίαν, ἀποστιλθεὶσαν, καὶ μὲ μίαν παράδοξην γρυσῆν ἀλυσίν ἐπὶ τοῦ στήθους ἐκλάμπαμεσαν.

— Νά, τῷ εἶπεν ὁ γηραλέος ναύτης, αὐταῖς μονάχα αἱ δύο γυναικεῖς εἶνε γιὰ τὴν πατρίδα σου.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ θειὰ - Ἀννούσα, θαρροῦσα ὅτι οἱ δύο ἐκεῖνοι ἀνδρες θὰ προσπεράσουν πρὸς τὴν πρῷραν, ἔκκαμε τὴν προσευχὴν τῆς νὰ κατακλιθῇ καὶ αὐτὴ καὶ ἡσυχάσῃ, ζαλισμένη ἀπὸ τὴν ἀεναον κίνησιν τῶν ἐπιβάτων καὶ τῶν ὑποχθονίων κρότων, ως νὰ ἐκρημνίζοντο σπίτια κάτω εἰς τὸ κύτος τοῦ πλοίου, ἀλλ' ὁ ζένος, ὃν ὀδήγει ὁ γηραλέος ναύτης, ἀντὶ νὰ προσπεράσῃ, ἐστάθη ἐκεῖ, ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ κυλίνδρου τῶν καραβοσχοίνων μετὰ θάρρους, καὶ κύψας ἀνηρεύνα τὰ καρακτηριστικὰ τῆς θειὰ - Ἀννούσας. Βλέπων δὲ αὐτὴν κατὰ πρόσωπον ἡρώτησε :

— Μὲ γηρωίζεις, γερόντισσα;

— Ποῦ νὰ σὲ γηρώσω, γυιέ μ';

— Είμαι πατριώτης σου, καὶ πάω γιὰ τὴν πατρίδα. Μαζὶ θὰ πάμε.

Η θειὰ - Ἀννούσα ἀπόμεινε καὶ τὸν ἐκύτταξεν ὡς ἀρνίον.

Κ' ἔκεινος βλέπων ὡσαύτως αὐτὴν καὶ μὴ δυνάμενος νὰ τὴν ἀναγνωρίσῃ, — ήτο νῦν πλέον, καὶ ἡνακόφαν ἐδῶ κ' ἐκεὶ φανάρια οἱ ναύται πρὸς εὐκολίαν τῆς ὑπηρεσίας — ἐπανηρώτησε :

— Δὲν μὲ θυμάσαι; Δὲν ἐπῆρες καμιαὶ φορὰ ἀλεύρῳ ἀπὸ τὸ μαγάζι μου; Σήμερα ἔφθασα ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν καὶ πάγω γιὰ τὸ χωρίο. Είμαι ὁ Λαλεμῆτρος.

— Ο Λαλεμῆτρος! ἐκράγασε τότε δυνατὰ ἡ γραῖα, καὶ ἀνηγέρθη πάραυτα. Καὶ βλέπουσα τὸν ὄλογχυρον καδένα του, λάμπουσαν εἰς τὸ φῶς τοῦ φαναρίου, τὸν ἐνηγκαλίσθη, ως μήτηρ, τραυλίζουσα, ἐν συγκινήσει, μὲ δάκρυα:

— Καλὰ λές γυιέ μ'; Καλὰ λές γυιέ μ'; Ο Λαλεμῆτρος μὲ τὴν χρυσῆ καδένα!

Καὶ ὅλολύζουσα ἥδη ἐθρηνολόγει ἡ γραῖα ἐκ συγκινήσεως καὶ καράξ:

— "Αχ! γυιέ μ'"! "Αχ! γυιέ μ'"!

Ο Λαλεμῆτρος πρὸς τοὺς αἰφνιδίους ἐκείνους θρήνους τῆς γυναικός, ἐκάμψθη ἐν τρόμῳ, ὑπόπτευσε κακὸν καὶ ἡρώτησε τεταραγμένος :

— Εἰνε καλὰ η Θωμαή! Γιατί κλαῖς ἔτοι;

Συγχρόνως τότε καὶ η Θωμαή, ὄνειρουμένη, τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὅπου βαθειά εἰς τὸν ὑπνον της εἶχεν ὑπηρχήσει ἥδεως τὸ σνομα τοῦ συζύγου

της, φαίνεται, εἶχεν ἀναταραχθῆ ἀποτόμως καὶ ἀνακαθίσασα εἰς τὰ γόνατά της, μὲ τὸ κατάμαυρον σάλι ἐπὶ τῆς κεφαλῆς της κουκκούλωμένη, ως καλογραῖα κάρμνουσα τὸν κανόνα τῆς διηγήσεις καὶ τὰ δεινὰ τοῦ Λαλεμῆτρου παθήματα, ἀφοῦ αὔτη πρότερον εἶχε μετὰ πόνου ἀφηγηθῆ πρὸς αὐτὸν τὰς θλίψεις καὶ τὰς πικρίας, τὰς ὄποιας ἐδοκίμασε κατὰ τὸ ὄδυνηρὸν τῆς ἀπουσίας του διάστημα, καὶ τὴν αἰτίαν του ταξιδίου της. Ἐκεῖ, ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ὃπου ἐκάθηντο, παρὰ τὴν πρύμνην, διὰ τὸ βλέπωσι τὸν εὔμορφον τῆς Ἑλλάδος κόλπον, ήκουεν ἡ Θωμαή, ἐνῷ τὸ ἀτμόπλοιον, ἀφοῦ ἐξημέρωσε πλέον, μαλακά - μαλακά, διέσχιζε τὴν γαλανὴν τοῦ Εύβοικοῦ θάλασσαν. Εἶχε διέλθει τὸν Εὔριπον πλέον, μὲ τὰ φρούρια του ἀκόμη τὰ πορφρόξανθα, κ' ἐπλεεν ὄλοταχῶς κατ' εὐθεῖαν εἰς Βόλον.

— Λαλεμῆτρο μου! Λαλεμῆτρο μου!

Καὶ ἔμεινε πάλιν εἰς τὰ γόνατά της ἐκεῖ, βωβή, βυθισμένη εἰς τὸν ὑπνον, ως καλογραῖα ἐξακολουθούσα τὸν κανόνα τῆς.

— Ο Λαλεμῆτρος τότε ἐνωτισθεὶς αἴφνης τόνον φωνῆς προσφίλοις, τῆς Θωμαῆς του τὴν φωνήν, τὴν ὄποιαν τόσους χρόνους εἶχεν ἀκούση καὶ ἀναγνωρίσας πάραυτα τὴν κατατομὴν ἐκείνην τὴν ἀγαλματώδη τοῦ σώματος τῆς συζύγου του, ἔκυψε πρὸς τὸ ὄχρολευκον κοιμώμενον ἀκόμη πρόσωπόν της. Ἀνεγγωρίσε τὴν σύζυγον του καὶ ἐναγκαλισθεὶς κατεφίλησεν αὐτὴν κράζων :

— Θωμαή μου! Θωμαή μου!

Ἐκείνη ἀφυπνώσασα τότε, καὶ τρέμουσα ως ίχθυς ἐν μέσῳ ἐκείνων τῶν αἰρνιδίων περιπτύξεων καὶ φιλημάτων, ἀνεφώνησε μὲ σταυροκοπήματα κινδύνου, παγωμένη.

— Θειά - Αννούσα!

Η γραῖα, ἀπὸ γλωσσοδέτην καταληφθεῖσα τώρα, ἔμεινεν ἀκίνητος καὶ ἀναυδος. Η δὲ Θωμαή, ζαλισμένη ἀπὸ τὴν τρομακτικὴν ἐκείνην ἀφύπνωσιν, ἀπώθησε τὰς χειρας ἐκείνας αἰτίες τὴν περιεπτύχθησαν εἰς τὸν ὑπνον της, τὰ χείλη ἐκείνα τὰ ὄποια τὴν ἐφίλησαν εἰς τὸ δνειρόν της, καὶ ἐψιθύριζεν ἀκόμη ἐν ταραχῇ.

— Παναγία μου! Ποῦ είμαι;

Αλλὰ τότε οἱ ὄφθαλμοι της, γαληνιάσαντες μικρὸν ἀπὸ τοῦ αἰρνιδίου σάλου, προσέπεσον ἥρεμοι ἐπὶ τῆς χρυσῆς καδένας του Λαλεμῆτρου, καὶ ἔκθαμοι ἐθεώρουν αὐτὴν, ἐν τῇ ἀμφιβόλῳ ἐκείνη τῆς ἐγρηγόρεως στιγμῆς, ἐνῷ η θειά - Αννούσα, ἀνακτήσασα τὴν ψυχικὴν ἥρεμίαν καὶ τὴν φωνήν της, ἐκράγαζεν :

— Ο Λαλεμῆτρος, Θωμαή! Ο Λαλεμῆτρος, μὲ τὴν χρυσῆ καδένα! Δὲν σ' τῷλεγα ἐγὼ πῶς τὸν εἶδα εἰς τὸν ἄη - Διονύσιο;

Τότε καὶ ἡ γραῖα τοῦ πλοίου, ἀνασυρομένη ἐν δαιμονίῳ κρότω στροφίγγων ἀλύσεων καὶ μοχλῶν πρὸς ἀπόπλουν, ἐκαλυψε τοὺς περιπαθεῖς λυγμούς τῆς ἀφάτου χαρᾶς τῶν ἀναγνωρισθέντων συζύγων.

* *

Η Θωμαή ὅλη χαρὰ πλέον, μὲ ἀναλάμψασαν πάλιν καὶ καταυγάζουσαν τὴν ὄχρολευκον καλλονήν της, φέρουσα εἰς τὸν ὄμοιον της, ἀντὶ

τοῦ πενθίμου ἐκείνου σαλίου, ἔτερον, ἴνδικόν, μεταξύφαντον, διπερ τώρα ἐκόμισεν ἐκ τῶν χωρῶν ἐκείνων ὁ σύζυγός της, ήκουε τὰς περιπετειώδεις διηγήσεις καὶ τὰ δεινὰ τοῦ Λαλεμῆτρου παθήματα, ἀφοῦ αὕτη πρότερον εἶχε μετὰ πόνου ἀφηγηθῆ πρὸς αὐτὸν τὰς θλίψεις καὶ τὰς πικρίας, τὰς ὄποιας ἐδοκίμασε κατὰ τὸ ὄδυνηρὸν τῆς ἀπουσίας του διάστημα, καὶ τὴν αἰτίαν του ταξιδίου της. Ἐκεῖ, ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ὃπου ἐκάθηντο, παρὰ τὴν πρύμνην, διὰ τὸ βλέπωσι τὸν εὔμορφον τὸν πρόπλοιον της Ελλάδος κόλπον, ήκουεν ἡ Θωμαή, ἐνῷ τὸ ἀτμόπλοιον, μὲ τὸν πρόπλοιον της Εύριπον πλέον, μὲ τὰ φρούρια του ἀκόμη τὰ πορφρόξανθα, κ' ἐπλεεν ὄλοταχῶς κατ' εὐθεῖαν εἰς Βόλον.

Η θειά - Αννούσα, πάντοτε καθαρὰ καὶ πάντοτε ἀμεμπτος, θέλουσα ἰδιαίτερως νὰ περιποιηθῇ τὸν Λαλεμῆτρον — ἀν καὶ ἦτο πειραγμένη μαζί του, διότι ἡρείτο τελείως δτι εἶχεν ὑπάρχει ποτὲ εἰς τὸν "Αγιον Διονύσιον — προσεπάθει νὰ ἐτοιμάσηται, καὶ φιλημάτων, ἀνεφώνησε μὲ σταυροκοπήματα κινδύνου, παγωμένη.

Καῦμένη πατρίδα! Μόνον εἰς τὴν ζενιτείαν καταλαμβάνει κανεῖς τί ἀξίζεις! ..

Αι πρωῖαι αὔραι, ἀπὸ τῶν Εύβοικῶν βουνῶν καὶ τῶν Λοκρικῶν ἀκτῶν, συναντωμέναι ἐπὶ τοῦ πλοίου, ἐδρόσιζον ἥδεως μίαν τῶν γλυκυτέρων ἡμερῶν τοῦ φινιστώρου. Δι' αὐτό, ίσα - ίσα, τὸ σφάλμα μου πολὺ ἐπιμωρήθην, Θωμαή μου, εἶπεν ἀναστενάξας ὁ Λαλεμῆτρος, μὲ ύφος χριστιανοῦ, διελθόντος ἥδη τὸν κανόνα τοῦ πνε

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑ

(Από την "Έκθεσιν της Έταιρειας των Φιλοτέχνων").

ΟΡΝΙΘΟΠΩΛΙΣ

(Από την "Έκθεσιν της Ένωσεως των Καλλιτεχνών").

γίως τὴν παιγνιώδη πείραξεν, ἐρωτῶσα τὸν ἄνδρα τῆς :

— Τὴν εἶδες λοιπὸν τὴν θειά-Αννοῦσα' τὸν "Αη-Διονύσιο ; . . .

'Ἐκ Βόλου, ὃποῦ κατὰ πρῶτον ἔφθασε, μὲ τὸ κοντὸν καὶ χονδρὸν κόπτερον τοῦ καπετάν-'Ηλία, ἔκφρων, τρέχων τυφλὸς εἰς τὴν καταστροφὴν του, διηγεῖτο ὁ Λαλεμῆτρος, ἀνεχώρησε τὴν ἴδιαν ἡμέραν εἰς Πειραιᾶ, ἵνα μὴ ἀνακαλυφθῇ ὑπὸ τῶν δανειστῶν του. Ἀλλὰ τί ἥθελεν εἰς Πειραιᾶ; Κατὰ τὸν πλοῦν, ἐν ἔξαψει εὑρεθεὶς, ώσει ἐδιώκετο ὑπὸ τινος, ἀπεπειράθη νὰ ρίψῃ εἰς τὴν θάλασσαν, παρὰ τὸ Σούνιον, ἀλλ' ἐνοηθεὶς ὑπὸ τινος ναύτου, ἐκρατήθη. Μόλις δ' ἀποβιβασθεὶς εἰς Πειραιᾶ, συνήντησεν ἔνα γλωσσίτην, δοτὶς ἀρτὶ ἐπανακάρφας ἐξ Ἀμερικῆς, διηγεῖτο εἰς δύμιλον ναυτικῶν τὰ ἀμύθητα καὶ σύντομα κέρδη τῆς Ἀλάσκας, ἀπὸ τῶν ἀρτιφανῶν μεταλλείων τῆς ὅποιας αὐτὸς ἐπέστρεψε πλούσιος, εἰς τὸ χωρίον του. Τότε, μετὰ τὰς διηγήσεις ἔκεινας, ἡ Θλιψὶς του διτὶ ἀπώλεσε τὴν περιουσίαν του μετεβλήθη εἰς μανίαν πλέον, ἡτις βιαιώς, ως λωρίον δουλευούστης μηχανῆς, τὸν παρέσυρε πρὸς ἔκεινους τοὺς κόσμους πάλιν, ὅχι μὲ πόθον, ἀλλὰ μὲ λύσσαν πλέον, νὰ ἐπανακτήσῃ τὰ ἀπολεσθέντα. Δίψα ἥδη κατέφεγε τὰ σπλάγχνα του, ως νὰ εἴχε μεθυσθῆ ἀπὸ οἴνου. Κ' ἔθιλωθι ὁ ἐγκέφαλός του καὶ ἀπεσβέσθη τελείως ἡ μνήμη του. Κ' ἐλημορόνησε τὰ πάντα τότε, μέσα εἰς ἔκεινην τὴν τριχυμίαν τῆς ψυχῆς του. Καὶ κόσμον καὶ πατρίδα καὶ σύζυγον. Ο ναύτης ἔκεινος τὸν ἔσωσε κατὰ τὸν πλοῦν, ἐλεήσας αὐτόν, ἀλλ' ἡ μοιρά του ἀνελεήμων, τὸν ὥθει πάλιν εἰς τὴν ἔξαράνισιν, διότι δὲν θὰ ἐπανήρχετο εἰς τὸ χωρίον του, ἀν δὲν ἐσχημάτιζε περιουσίαν τινὰ ἐκ νέου. Ἀγγλικὸν ἀτμοπλοίον τὸν ἀπεβίθασε τέλος μετὰ καρόν τοῦ χρυσοῦ, ως ρίπτεται διψασμένον κτήνος εἰς τὴν πηγήν, οὐδὲν ἀλλο ἐγθυμούμενος ἐκ τοῦ παρελθόντος, εἰμὴ διτὶ κάποιος Λαλεμῆτρος, ἀπολέσας λίρας, τὰς ὅποιας ως σπόγγους εἶχεν ἀποσπάσει, μίαν - μίαν, ἀπὸ τοῦ

πυθμένος τῆς θαλάσσης, ἔβασανίζετο τώρα νὰ τὰς ἀνεύρῃ εἰς τὰ βάθη τὰ ἀνήλια τοῦ μεταλλείου. Καὶ ἀληθῶς ἔβασανίσθη ἐπὶ τριετίαν παλαίων μὲ τὴν τρυφηλὴν φιλοσαρκίαν του, καὶ τὴν ὑπερβάλλουσαν τραχύτητα τοῦ κλίματος. Ἡ θέα τότε τοῦ χρυσοῦ, τὸ ὄποιον ἀπεθησαύρισε, κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, ἥρχισε γὰ καταπραύη τὸ ἐξηγριωμένον πνεῦμα του, τὴν δὲ μανίαν τὴν πρώτην καὶ λύσσαν, διεδέχθη ἥδη γαλήνη τοῦ λογικοῦ, ως νὰ ἔρριψεν ὁ χρυσὸς ἔλαιον εἰς τὴν τριχυμίαν τοῦ νοῦ του. Καὶ τότε ἐν τῇ εὐδίᾳ ἔκεινη, ἥρχισαν νὰ ἐπιπλέωσι πάλιν εἰς τὴν μνήμην του προσφιλεῖς τοῦ παρελθόντος εἰκόνες, τὸ μικρὸν χωρίον του καὶ ἡ σύγνοια του.

Ταῦτα λέγων ὁ Λαλεμῆτρος ἐσπόγγισε τοὺς ὄφθαλμούς του, πληρωθέντας δακρύων.

‘Η Θωμαή ὡσαύτως ἔδακρυσε.

— Τότε σοῦ ἔγραψα τὸ πρώτον γράμμα, εἶπεν ὁ Λαλεμῆτρος.

— Δὲν λάθαμε γράμμα σου, διέκοψεν ἡ Θωμαή.

— Δὲν λάθαμε, γιατί μ', προσέθηκε καὶ ἡ θειά 'Αννοῦσα, προσφέρουσα τὸν καρέ.

— "Ἐχετε δίκαιον! εἶπεν ὁ Λαλεμῆτρος. Τὸ ἔστειλα μὲ ἐπιβάτην, ὃ ὄποιος ἐχάθη, εἰς ναυάγιον.

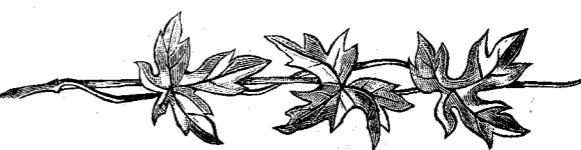
Καὶ πίνων ἥδη μετὰ ιδιαιτέρας εὐαρεστείας τὸν καφέ, ἔξηκολούθησεν ὁ Λαλεμῆτρος τὴν διήγησίν του καὶ εἶπεν διτὶ ἀμέσως δύμας μετὰ ταῦτα, ἐνῷ ἥτο ἔτοιμος νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Ἐλλάδα καὶ εἰς τὸ χωρίον του, μὲ περιουσίαν πάλιν, τόσην, ωστε οὔτε τους δανειστάς του νὰ φοβήσται, οὔτε τοὺς χωρικοὺς νὰ ἐντρέπεται, ησθένησε, καταβληθεὶς ὑπὸ τῶν ἀφορήτων ἔκεινων μόχθων τῆς σκληρᾶς μεταλλευτικῆς ἐργασίας. Ο σύντροφός του ἡσθένησεν ὁμοίως καὶ ἀπέθανε. Καὶ ἀλλοὶ πολλοὶ ἀπέθανον, ὑποκύπτοντες εἰς τὴν δριμύτητα τοῦ τόπου ἔκεινου, ὅποιος δῆλα τὰ πράγματα εἶνε χρυσᾶ. Καὶ τὰ κέρδη χρυσᾶ, καὶ τὰ ἔξοδα χρυσᾶ. Ἀλλ' αἱ ἀσθένειαι εἶνε σιδηραῖ, εἶνε μολύδειαι. Όλιγοι σηκόνονται δταν πέσουν.

Ταῦτα λέγων, ἔρριψε τὸ βλέμμα του πρὸς τὰς ἔνθεν τοῦ πλοίου καταπρασίνους ἀκτὰς καὶ δακρύων ἐξ ἐνθουσιασμοῦ παρετήρησε :

— Τί ωραίαν πατρίδα ὅπου ἔχομεν! Κύτταξε Θωμαή, κύτταξε, θειά! Γελοῦν ἡ ἀκρογιαλιαίς, θαρρεῖς, γελοῦν τὰ βουνά, οἱ κάμποι, ὁ οὐρανός, ἡ θάλασσα, δῆλα γελοῦν, εἰς τὴν πατρίδα μας.

[Ἐπεται τὸ τέλος]

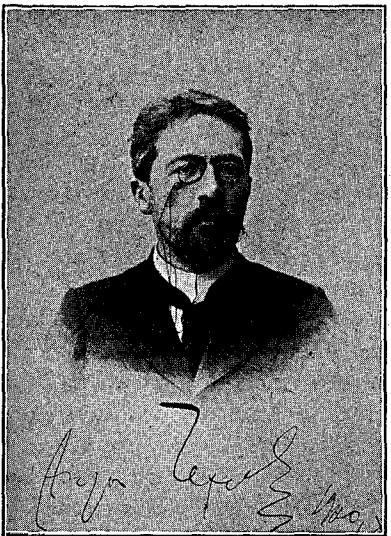
ΑΛ. ΜΩΡΑΪΤΙΔΗΣ

Η ΘΛΙΨΙΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

[‘Ο Άγιος Π. Τσέχωφ ἔγεννήθη τῷ 1860 ἐν Ταϊγανίῳ τῆς Ρωσίας. Τὰ πρῶτα γράμματα ἐδιδάχθη ἐν τῇ αὐτόθι κουνοτικῇ Ἑλληνικῇ Σχολῇ, ἔνθα ἔξεμαθε τὴν νεοελληνικὴν γλώσσαν, τὴν ὥποιαν ὅμως μετὰ τὴν ἐκ τῆς σχολῆς ἀποφοίτησον ἐπιδοθεὶς εἰς τὰ ρωσικά. Εἰσῆλθε κατόπιν εἰς τὸ γυμνάσιον καὶ μετὰ τὸ πέρας τῶν γυμνασιακῶν σπουδῶν του ἐνεγράφη τῷ 1879 εἰς τὴν ιατρικὴν σχολὴν τοῦ ἐν Μόσχᾳ Πανεπιστημίου, ὑπόθεν τῷ 1884 ἀπεφοίτησε λαβὼν δίπλωμα ιατροῦ. Τῷ 1890 ἐπεχείρησε μακρινὸν ταξεῖδιον εἰς Σαχαλήν καὶ κατὰ τὸ αὐτὸν ἔτος ἡ Λαζαρηνή πατέρα τοῦ Τσέχωφ κατέχει μεταξὺ τῶν συγχρόνων Ρώσων συγγραφέων θέσιν ἔξαιρετικήν. Τὰ ἔργα του διαχρίνονται διὰ τὴν βαθύτητα τῆς ψυχολογικῆς ἀναλύσεως, τὴν πιστότηταν καὶ ἀλήθειαν τῶν χαρακτήρων, τὸ αὐστηρὸν τῆς συνθέσεως, τὸν εἰλικρινῆ σκεπτικισμὸν καὶ τὴν φιλοσοφικὴν ἀμεροληψίαν. Τὰ ἔργα του Τσέχωφ προξενοῦσιν ἐντύπωσιν διαρκῆ καὶ ἀπολύτως πρωτότυπον, οἱ δὲ κριτικοὶ πάντες ἀνομολογοῦσιν, ὅτι δὲ Τσέχωφ εἶναι ὁ Μωπασᾶν τῆς Ρωσίας. ‘Ως ὁ Γάλλος μυθιστοριογράφος, ἔγραψε πλεῖστα μικρὰ ἀριστουργῆματα πλήρη παρατηρητικότητος καὶ ποιήσεως, ἀληθινὰ φιλολογικὰ κομψοτεχνῆματα’].

Σὲ ποιὸν νὰ πῶ τὸν πόνο μου...

Εσπειρινὴ ἀμφιλύκη. Ογκώδεις τολύπαι! ὑγρᾶς χιόνιος στροβιλίζονται πέριξ τῶν μόλις ἀναφέντων φανῶν καὶ ὡς λεπτὸν ἀπαλὸν στρώμα ἀπλοῦνται; ἐπὶ τῶν στεγῶν, ἐπὶ τῶν ράχεων τῶν ἵππων, ἐπὶ τῶν ὄψων, ἐπὶ τῶν πλάνων. Ο ἡνίοχος Ιωνᾶς Ποτάπωφ, κατάλευκος ὡς φάσμα, εἶχε συμμαζευθῆ ὅσον εἴναι δύνατὸν νὰ συμμαζευθῇ ζωτανὸν σῶμα, καθήμενος ἐπὶ τοῦ ἐλκήθρου του, καὶ δὲν ἔκινετο. Καὶ ὀλόκληρος χιονοστοιβᾶς ἀνὴπιπτεν ἐπάνω του, θὰ ἔλεγες, δῆτα καὶ τότε δὲν θὰ ἡσθάνετο τὴν ἀνάγκην ν' ἀποτινάξῃ ἀπ' ἐπάνω του τὴν χιόνια... Τὸ ἱππάριον του ἦτον ἐπίσης λευκὸν καὶ ἀκίνητον. Μὲ την ἀκινησίαν του, μὲ τὰς γωνιώδεις γραμμὰς καὶ τὴν ραβδοειδῆ εὐθύτητα τῶν ποδῶν του καὶ ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἀκόμη ώμοιάζει πρὸς πεντάλεπτον ζαχαρωμένον ἀλογάκι. Ήτο, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, βυθισμέ-

νον εἰς διαλογισμούς. Πῶς ἡτο δυνατὸν νὰ μὴ διαλογίζεται ἐκεῖνος, τὸν ὥποιον ἀπέσπασαν ἀπὸ τὸ λιθάδι, ἀπὸ τὰς φαιάς εἰκόνας, ποὺ συνείθισε νὰ βλέπῃ, καὶ τὸν ἔρριψαν ἐδῶ, μέσα εἰς αὐτὸν τὸν λαβύρινθον, τὸν γεμάτον ἀπὸ τεράστια φῶτα, ἀπὸ ἀδιάλειπτον τύρην καὶ ὄλονεν τρέχοντας ἵππους;

Ο Ιωνᾶς καὶ τὸ ἱππάριον του πρὸ πολλοῦ ἦδη δὲν ἔκινήθησαν ἀπὸ τὴν θέσιν των. Εἶχον ἀναχωρήσει ἐκ τῶν σταύλων πρὸ τοῦ γεύματος καὶ δὲν εἶχον κάμει ἀκόμη οὔτε ἔνα δρόμον—οὔτε ἔνα. Ἰδού, ἀνὰ τὴν πόλιν ἀπλοῦνται ἡ ἐσπερινὴ σκοτία. Τὰ ὡχρὰ φῶτα τῶν φανῶν ὑποχωροῦσιν ἀπέναντι τῶν ζωντανῶν χρωμάτων καὶ ὁ θόρυβος τῆς κινήσεως τῶν ἀγυιῶν ἔξικνεῖται εἰς τὸ ζενίθ αὐτοῦ.

— Αμαξᾶ! ἀκούει ὁ Ιωνᾶς, ποιὸς μὲ πηγαίνει εἰς τὴν ὁδὸν Βίμποργ; Αμαξᾶ!

Ο Ιωνᾶς ἀνασκιρτᾷ καὶ διὰ μέσου τῶν ἐκ τῆς χιόνος κεκολλημένων βλεφαρίδων του βλέπει στρατιωτικόν τινα μὲ μανδύαν καὶ κουκούλαν.

— Όδὸς Βίμποργ! ἐπαναλαμβάνει ὁ στρατιωτικός. Μὰ δὲν μοῦ λέεις, κοιμᾶσαι; Όδὸς Βίμποργ, σοῦ λένε!

Εἰς σημεῖον συγκαταθέσεως ὁ Ιωνᾶς σύρει τὰ ἡνία, ὡς ἐκ τούτου δὲ ἐκ τῆς ράχεως καὶ τῶν ὄμων τοῦ ἵππου χύνονται στρώματα χιόνος...

Ο στρατιωτικός καθίζει εἰς τὸ ἐλκήθρον. Ο ἐλκηθρόλατης κροτεῖ τὴν γλώσσαν, τεντόνει ὡς κύκνος τὸν αὐχένα, ἀνυψοῖ καὶ, μᾶλλον ἀπὸ συνήθειαν ἢ ἀπὸ ἀνάγκην, κραδαίνει τὸ μαστίγιον. Τὸ ἱππάριον τεντόνει καὶ κύτο τὸν λαιμόν, κάμπτει τοὺς ραθδοειδεῖς πόδας του καὶ νωχελῶς κινεῖται ἐκ τῆς θέσεως του...

— Ποῦ χώνεσαι, σατανᾶ! ἀκούει μόλις ἔξεκίνησεν ὁ Ιωνᾶς νὰ τοῦ φωνάζουν ἀπὸ τὸ σκοτεινόν, τὸ ἐμπρόδειον ὅπιστον κινούμενον πλῆθος.

Ποῦ 'σ τὸ διάβολο πηγαίνεις; Κράτει δεξιά!

— Δὲν εἰτεύρεις νὰ διευθύνης! Δεξιὰ κράτει! εἶπε θυμωμένος ὁ στρατιωτικός.

Τοῦτοι οἱ ἄμαξηλάτης κλειστοῦ ὄχηματος· ὄργιλως προσβλέπει καὶ τινάσσει ἐκ τῆς χειρίδος του τὴν χιόνα διαβάτης τρέχων νὰ περάσῃ εἰς τὸ ἀπέναντι πεζοδρόμιον καὶ προσκρούων εἰς τὴν μούρην τοῦ ἵππαριού. Ο Ιωνᾶς διηνεκῶς ἔγειρεται καὶ κάθεται ἐπὶ τῆς θέσεως του, ὡς ἐπὶ βελονῶν, τινάσσει ἐδῶ καὶ ἔκει τοὺς ἀγκῶνας καὶ περιστρέφει τοὺς ὄφθαλμους σὰν ζαλισμένος, ὡς νὰ μὴ ἐννοῇ ποῦ εὑρίσκεται καὶ διατί εὐρίσκεται ἐδῶ.

— Τί ἀχρεῖοι ποῦ εἰνε!.. εἶπεν εὐφυολογῶν δὲν στρατιωτικός. Ηγανέεις, νομίζεις, ἐπιτηδεῖς νὰ συγκρουσθοῦν μαζὶ σου ἢ νὰ πέσουν κάτω ἀπὸ τὸ ἀλόγο: Επιτηδεῖς τὸ κάρμον!

Ο Ιωνᾶς στρέφει καὶ προσβλέπει τὸν ἐπιβανούντα καὶ κινεῖ τὸ χεῖλον... Θέλει, νομίζεις, νὰ εἰπῃ κάτι, ἀλλ' ἀπὸ τὸν λάρυγγα του βρόγχος μόνον ἔξερχεται,

— Τί τρέχει; ἐρωτᾷ ὁ στρατιωτικός.

Ο Ιωνᾶς προσπαθεῖ νὰ μειδιάσῃ μορφάζων, ἐντείνει τὸν λάρυγγα καὶ φελλίζει:

— Ο γυιός μου, δηλαδή... αὐτό... ὁ γυιός μου πέθανε προχτές.

— Χα... Καὶ ἀπὸ τί ἀπέθανε;

Ο Ιωνᾶς στρέφεται μὲ δλον του τὸ σῶμα πρὸς τὸν ἐπιβανούντα καὶ λέγει:

— Αμ' ποιὸς τὸ ζέρει! Απὸ τῦφο, φαίνεται... τρεῖς μέραις ἡταν ἀρρωστος τὸ νοσοκομεῖο καὶ πέθανε... Ετοι ηθελ' ὁ Θεός.

— Γύρισε τὰλογο, διάβολε! ἡκούσθη εἰς τὸ σκότος. Στραβός εἶσαι, παληόσκυλο; Μάτια δὲν ἔχεις;

— Τράχα, τράχα... λέγει ὁ στρατιωτικός. Ετοι δά, οὔτε αὔριο δὲ θὰ φθάσουμε... Γιὰ κτύπα!

Ο ἀμαξηλάτης ἐντείνει αὐθις τὸν λαιμόν, ἀνασηκόνεται καὶ μὲ ἀπειροκαλίαν κραδαίνει τὸ μαστίγιον. Ακολούθως προσβλέπει ἐπανειλημένως τὸν ἐπιβανούντα, ἀλλ' ἐκεῖνος ἔκλεισε τοὺς ὄφθαλμους καὶ προφανῶς δὲν εἴναι διατεθειμένος ν' ἀκούσῃ... Αποβιβάσας τὸν στρατιωτικὸν εἰς τὴν ὁδὸν Βίμποργ, σταματᾷ εἰς ἐν καπηλεῖον, κύπτει ἐπὶ τῆς ἐμπροσθετοῦ τοῦ ἐλκήθρου θέσεως του καὶ μένει πάλιν ἀκίνητος... Ή νύρα χιών κάμψει πάλιν κατάλευκον αὐτὸν καὶ τὸ ἱππάριον τοῦ... Παρέρχεται μία ώρα, παρέρχεται ἀλλη...

— Επὶ τοῦ πεζοδρομίου, ισχυρῶς κτυποῦντες μὲ τὰς πηλοβατίδας των καὶ βαμολοχοῦντες, διέρχονται τρεῖς πεντάλεπτοι ζαχαρωμένοι πλήθοις πολλούς μέχρις ἀποπνιγμού. Οι υψηλοί ἀρχιζουν νὰ ὅμιλοιν περί τινος Ναδέζδας Πετρόνας. Ο Ιωνᾶς τοὺς παρατηρεῖ. Επωφεληθεῖς ἐκ βραχείας διακοπῆς προσβλέπει αὐτοὺς μίαν ἀκόμη φορὰν καὶ φιμωρίζει:

— Κ' ἔγω... αὐτὴν ἐβδομάδα... αὐτό...

λοὶ καὶ ισχοί, δὲν τρίτος μικρόσωμος καὶ κυφός.

— Αμαξᾶ, εἰς τὴν αστυνομικὴν γέφυραν! κραυγάζει διὰ τρομώδους φωνῆς ὁ κυφός, εἰκοσικαπτίκια καὶ τοὺς τρεῖς!

Ο Ιωνᾶς ἀνασύρει τὰ ἡνία καὶ κροτεῖ τὴν γλώσσαν. Εἰκοσικαπτίκια ἡτο εὐτελὲς ἀγώγιον, ἀλλὰ τί πρὸς αὐτὸν τὸ ἀγώγιον τοῦτο; . . . Η ἐν ρούθλιον ἡ πέντε καπτίκια τώρα δι' αὐτὸν εἶνε τὸ ίδιον: ἀρκεῖ νὰ ἔχῃ ἀγώγιον... Οι νεανίαι ωθούμενοι καὶ βαμολοχοῦντες πλησιάζουσι τὸ ἐλκήθρον, εἰσέρχονται διὰ μιᾶς καὶ κάθηνται καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ κάθισμα. Αρχεται ἡ συζήτησις περὶ τοῦ ποιὸς ἐκ τῶν τριῶν θάταται: Τρίθιος. Μετὰ πολλὰς υἱερεῖς, ἀντιλογίας καὶ ὀνειδισμοὺς ἀπεφασίσθη νὰ σταθῇ ὁ κυφός ως μικρότερος.

— Αλ, ἐμπρός! ἀναφρανεῖ ὁ κυφός, τοποθετούμενος καὶ φυσῶν εἰς τὸ ίνιον τὸν Ιωνᾶν. Κτύπα! Μὰ ἔχεις δὰ κ' ἔνα καλπάκι, καῦμένε! Χειρότερο ἀπ' αὐτὸν δὲ θρίσκεται μέσα 'ς δλη τὴν Πετρούπολι...

— Χι-χι-χι!... γελᾷ ὁ Ιωνᾶς. Τί ἔχει;

— Τί ἔχει;... Ελα, τράβα! Ετοι δά; Θὰ φάση στρατιωτικός...

— Πάει νὰ σπάσῃ τὸ κεφάλι μου... λέγει εἰς ἐκ τῶν υψηλῶν. Χθὲς εἰς τὸ σπίτι του Δουκούμαρων ἔγω καὶ ὁ Βασιλάκης ἥπιαμε τέσσερες μποτίλιες κονιάκι...

— Δὲν ἐννοῶ τί καταλαβαίνουν ποῦ λένε φέματα! λέγει θυμωμένος ὁ ἄλλος υψηλός. Ψευτιές, ποὺ ἀηδιάζεις νὰ τὶς ἀκούῃς.

— Μὰ τὸν Θεό, ἀλήθεια...

— “Οσο εἰν’ ἀλήθεια πῶς βήγει κι’ ὁ ψύλλος.

— Χι-χι-χι! γελᾷ πάλιν ὁ Ιωνᾶς! Διασκεδαστικοὶ ἀφεντάδες!

— Μπά, ποῦ νὰ σὲ πάρῃ ὁ διάβολος!.. λέγει τότε τεταραγμένος ὁ κυφός. Θὰ πηγαίνης, βρέ γρηγά χολέρα ἢ δχι; Δρόμος εἰν' αὐτὸς ποῦ κάνεις; Τίναξε του κάναδυὸ καμτσικές! Ντέ, διάβολε, ντέ! Δάσ του!

Ο Ιωνᾶς αἰσθάνεται δημισθέν του τὸ συστρεφόμενον σῶμα καὶ τὸ δονισμὸν τῆς φωνῆς του κυφοῦ... Ακούει τὰς κατ' αὐτοῦ ἀπευθυνομένας υἱερεῖς, βλέπει ἀνθρώπους καὶ τὸ αἰσθημα τῆς ἀπομονώσεως βαθυμηδὸν ἀρχεται ἐκλείποντο... Ο κυφός ἔκακολουθεῖ υἱερίζων καὶ βλασφημῶν μέχρις ἀποπνιγμού. Οι υψηλοί ἀρχιζουν νὰ ὅμιλοιν περί τινος Ναδέζδας Πετρόνας. Ο Ιωνᾶς τοὺς παρατηρεῖ. Επωφεληθεῖς ἐκ βραχείας διακοπῆς προσβλέπει αὐτοὺς μίαν ἀκόμη φορὰν καὶ φιμωρίζει:

— Κ' ἔγω... αὐτὴν ἐβδομάδα... αὐτό... πέθανε, ὁ γυιός μου!

— "Ολοι θ' ἀποθάνωμε... ἀναστενάζει ὁ κυρίδιος ἀπομάσσων τὰ χεῖλη κατόπιν βυχός." — "Ελα, κτύπα, κτύπα! Α, μὰ ἔτσι δὲν θὰ φθάσωμε ποτέ. Πότε θὰ μᾶς πάξει;

— Δὲν τόνε κούντας λιγάκι στὸ σέρέκο;

— Γρηγάριος χολέρα, ἀκούς; Θὰ σοῦ σπάσω τὸ σέρέκο! ἐν σᾶς μιλήσῃ κανεὶς μὲ τὸ καλὸ μπορεῖ νὰ πάνη πέζος! Τ' ἀκούς; ἢ δὲ χαμπαρίζεις τὰ λόγια μας;

Καὶ ὁ Ἰωνᾶς γελᾷ:

— Χι-χι-χι!... Διασκεδαστικοὶ ἀφεντάδες... τὴν ὑγείαν τους νάχουνε!

— 'Αμαξᾶ, εἰσαι παντρεμένος; ἐρωτᾷ ὁ ἔνας ἀπὸ τους ὑψηλούς.

— Ποιός, ἔγω; Χι-χι!... διασκεδαστικοὶ ἀφεντάδες! Τώρα γυναικά μου εἶναι ἡ μαύρη γῆς... Χι-χο-χό... θέλω νὰ πῶ, ὁ τάφος... Νά, ὁ γυιός μου ἀπόθανε, κ' ἔγω ζῶ... Παράξενο πρᾶμμα... ὁ χάρος ἔκαμε λάθος στὴν πόρτα κ' ἔχτυπης ἀλλη... ἀντὶς νάρθη σὲ μένα, ἐπῆγε στὸ γιού μου...

Καὶ ὁ Ἰωνᾶς στρέφεται, διὰ νὰ διηγηθῇ, πῶς ἀπέθανεν ὁ υἱός του, ἀλλ' ἵδιον ὁ κυρδὸς ἀναστάντας ἐλαφρός καὶ ἀναγγέλλει, διὰ δόξα τῷ Θεῷ ἐφθασαν ἐπὶ τέλους...

Λαβὼν τὰ εἴκοσι καπίκια ὁ Ἰωνᾶς ἐπὶ ἱκανὴν ὥραν παρακολουθεῖ διὰ τῶν ὄφθαλμῶν τους εὐθύμους νεανίας, οἵτινες ἐξηφανίσθησαν εἰσελθόντες εἰς σκοτεινήν τινα θύραν.

Καὶ πάλιν ἀπέμεινε μόνος, καὶ πάλιν ἀπέμεινεν ἐν τῇ σιωπῇ... Ἡ σιγήσασα πρὸς μικρὸν θλῖψις ἀναθρώσκει αὐθίς καὶ καταπιέζει τὸ στῆθος του μετὰ πλειστέρας δυνάμεως... Τὰ βλέμματα του Ἰωνᾶς ταραχωδῶς καὶ μαρτυρικῶς γυροῦν ἀνὰ τὰ πλήθη τὰ συνωθούμενα ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς ὁδοῦ: τάχα νὰ μὴν εὑρίσκεται μέσα εἰς τὰς τόσας χιλιάδας τῶν ἀνθρώπων ἔστω καὶ ἔνας ὁ ὄποιος νὰ τὸν ἀκούσῃ; Ἀλλὰ τὰ πλήθη τρέχουν χωρὶς νὰ παρατηρήσουν οὔτε αὐτὸν οὔτε τὴν θλῖψιν του... Θλῖψιν μεγάλην, θλῖψιν βαθεῖαν. Ἄν θέραυετο τὸ στῆθος του Ἰωνᾶς καὶ ἔξεχύνετο ἐξ αὐτοῦ ἡ θλῖψις, θὰ κατέκλυζεν δόλον τὸν κόσμον, καὶ δῆμος δὲν φαίνεται. Ἐνεφώλευσεν ἐντὸς τοσοῦτον μηδαμινοῦ περιβλήματος, ὥστε οὔτε τὴν ήμέραν καὶ μὲ φῶς νὰ εἰμπορῇς νὰ τὴν διακρίνῃς...

Ο Ἰωνᾶς βλέπει ἔνα αὐλοφύλακα καὶ ἀποφασίζει νὰ τοῦ ὄμιλήσῃ.

— Δὲ μου κάνεις τὴν χάριν νὰ μου πῆσε τὸ ὥρα εἶναι; ἐρωτᾷ.

— Δέκα... Τί στάθηκες ἐδῶ; Τράβα παρὰ πέρα!

— Ο Ἰωνᾶς ὀδήγησε τὸ ἔλκηθρον βήματά τινα ἀπωτέρω, κάμπτει τὸ σῶμα καὶ παραδίδεται εἰς τὴν θλῖψιν... Νὰ ἀποταθῇ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τὸ νομίζεις ἡδη ἀνωφελές... ἀλλὰ δὲν παρέρχονται πέντε λεπτά, ἀνορθοῦται, ἀνάτινάσσει τὴν κεφαλὴν ὡς νὰ ἡσθάνθη δριμὺν πόνον καὶ ἀνασύρει τὰ ἡνία... Δὲν ἀντέχει πλέον.

— Πάω στὸ σταύλο... σκέπτεται. Πάω στὸ σπίτι!

Καὶ τὸ ἵππαριον οίονει μαντεῦσαν τὴν σκέψιν του ἀρχίζει νὰ τρέχῃ...

Μετὰ μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν ὁ Ἰωνᾶς κάθηται ἡδη πλησίον μεγάλης ῥυπαρᾶς πλινθοκτίστου θερμάστρας. Ἐπὶ τῆς θερμάστρας, κατὰ γῆς, ἐπὶ τῶν θρανίων ρέγχουσιν οἱ συνάδελφοι του. Ἡ ἀτρμόσφαιρα τῆς αἰθούσης εἶναι πνιγηρά... Ο Ἰωνᾶς παρατηρεῖ τοὺς κοιμωμένους, ξύνεται καὶ λυπεῖται, ποῦ ἐπέστρεψεν εἰς τὸ σπίτι τόσον ἐνωρίς...

— Ούτε τὴν βρώμη τοῦ ἀλόγου δὲν ἔγγαλα... σκέπτεται. Γιὰ τοῦτο καὶ ὁ καῦμὸς ποῦ ἔχω... "Ἐνας ποῦ ξέρει τὴν δουλειά του... ποῦ κι' αὐτὸς εἶναι χορτάτος καὶ τάλογό του, πάντα εἶναι ἡσυχος"...

Εἰς μίαν γωνίαν ἐγείρεται νεαρὸς ἡνίοχος καὶ ἐν μέσῳ τοῦ ὑπνου του ἔλαβε δοχεῖον πλήρες ὑδατος.

— Εδίψασες; ἐρωτᾷ ὁ Ἰωνᾶς.

— Βέβαια νὰ πιῶ θέλω!

— Πιέ μὲ τῆς ὑγείας σου... Ἐμένα... καῦμένε, ὁ γιούς μου πέθανε, τῶμαθες; αὐτὴ τὴν ἑδομάδα... στὸ νοσοκομεῖο... μὴν τὰ ῥωτᾶς!

— Ο Ἰωνᾶς παρατηρεῖ νὰ ἡδη ποίαν ἐντύπωσιν ἐνεποίησαν οἱ λόγοι του, ἀλλὰ δὲν βλέπει τίποτε. "Ο νέος ἡνίοχος ἐκαλύφθη ἀπὸ κεφαλῆς καὶ κοιμάται πλέον..." Ο γέρων ἀναστενάζει καὶ ξύνεται... ὅπως ὁ νέος ἀμαξηλάτης ἥθελε νὰ πήγαινε, οὐτω καὶ αὐτὸς θέλει νὰ ὄμιλήσῃ. Εἶναι σχεδὸν ἑδομάς, ποῦ ἀπέθανεν ὁ υἱός του, καὶ δὲν εὑρῆκεν ἀκόμη κανένα νὰ τοῦ ὄμιλήσῃ ἀνθρωπινά... Πρέπει νὰ τὰ εἴπῃ καθὼς πρέπει μὲ δῆλην του τὴν ἀνεστίν. Πρέπει νὰ διηγηθῇ πῶς ησθένησεν ὁ υἱός του, πῶς ἔβασαντο, τί εἶπεν δῆταν ἐψυχομαχοῦσε, πῶς ἀπέθανε... Πρέπει νὰ περιγράψῃ τὴν κηδείαν καὶ πῶς ἐπῆγεν εἰς τὸ νοσοκομεῖον διὰ νὰ παραλάβῃ τὰ ἐνδύματα τοῦ μακαρίου. Εἰς τὸ χωρίο ἔμεινε ἡ κόρη του Ἀνύστα... Καὶ περὶ αὐτῆς πρέπει νὰ διηγηθῇ... Καὶ μήπως εἶνε δῆλης δῆσα ἔχει τώρα νὰ εἰπῇ; "Ο ἀκροατὴς πρέπει νάναστενάζῃ, νὰ ἔκφωνη ἀχ καὶ ωχ, νὰ συμπάσχῃ... Μὲ τὰς γυναικας δῆταν τὰ λέγη

κανεῖς εἶνε καλλίτερα... Αὐταὶ ἀν εἶνε καὶ ἀνότες, ἐν τούτοις μὲ δυό λόγια ποῦ θὰ τοὺς πῆσε ταῖς πέρνουν τὰ δάκρυα.

βρώμη, ἀς φᾶμε καὶ χορταράχι... Τι νὰ γείνη... Ἐγέρασα πειά καὶ δὲν τὰ καταφέρω... Ὁ γυιός μου ἡτανε γι' αὐτὴ τὴ δουλειά, δχι ἔγω... Ἐκεῖνος ἡτανε καθεστὸ ἀμαξᾶς... Άν ἔζουσε...

— Ο Ἰωνᾶς σιωπᾷ ἐφ' ίκανόν καὶ ἔξακολουθεῖ:

— "Ἐτσι γιατί ποῦ λές, φοραδίτσα μου... Πάξει ὁ Κοσμᾶς μου... Σ' ἄφησε χρόνους... Ἐτσι καὶ πέθανε ἀδικα... Τώρα, ἀς ποῦμε, σὺ ἔχεις πουλάρι, καὶ τοῦ πουλαριοῦ αὐτουνού τοῦ εἶσαν μάννα... Κι' ἀξαφνα, νὰ ποῦμε, αὐτὸ τὸ πουλάρι σ' ἄφησε χρόνους... Δὲ θὰ λυπηθῆς; Τὸ ἵππαριον τρώγει, ἀκούει καὶ φυσᾷ ἐπὶ τῶν χειρῶν τοῦ κυρίου του.

— Καταβάζεις; ἐρωτᾷ ὁ Ἰωνᾶς τὸν ἵππον του, βλέπων τοὺς λάμποντας ὄφθαλμούς του. Γρῶγε, τρῶγε... Άν δὲν ἔγγαλαμε γιὰ τὴν

(Ἐκ τοῦ Ρωσικοῦ)

ΑΓΑΘΟΚΛΗΣ Γ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ

ΤΟ ΦΑΝΑΡΙ

[Ἐκ τοῦ καὶ αὐτὰς ἑκδιδομένου εἰκονογραφημένου βιβλίου: «Η Κωνσταντινούπολις»].

Τὸ δεῖλινὸν τῆς τρίτης ἀπὸ τῆς ἀφίξεώς μου ἡμέρας—ἡτο ἡ παραμονὴ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου—ἐσκέφθη διτὶ ἡτο πλέον καιρὸς νὰ ἀσπασθῶ τὴν γείρα τοῦ Πατριάρχου. Καὶ διηγήνθη εἰς τὴν μεγάλην γέφυραν, τὴν ἀπὸ Γαλατᾶ εἰς Σταυρούλη, δπου καὶ ὁ σταθμὸς τῶν ἀτμοπλοίων, τὰ ὅποια ἔνόνουν κάθε τῆς κεφαλῆς των ὥραν ολας τὰς τρίγυρω αἴτας καὶ τὰς νήσους.

Πρέπει τώρα νὰ εἴπω, διτὶ τὸ ταξείδιον αὐτὸ τοῦ Κερατίου παφὰ τὴν ἀκτὴν τοῦ Βυζαντίου καὶ ἀπέναντι τοῦ Ναυστάθμου, δπου ναυλοχοῦν ἀκίνητα μεγάλα καὶ μικρὰ πολεμικά, μὴ τολμῶντα νὰ ἔξελθουν τῆς λίμνης, ως ἐδὲ ἐφοβοῦντο νὰ διακόψουν γλυκὺν δύνειρον ἀδρανείας, εἶναι ώραίον; Καὶ τί δὲν εἶναι ἐδῶ ώραίον; Μήπως τὸ προσωπάκι ἐκεῖνο τῆς μικρᾶς χανούμη, δησπόζει τὴν κηδείαν καὶ πῶς ἐπῆγεν εἰς τὸ νοσοκομεῖον διὰ νὰ παραλάβῃ τὰ ἐνδύματα τοῦ μακαρίου. Εἰς τὸ χωρίο ἔμεινε ἡ κόρη του Ἀνύστα... Καὶ περὶ αὐτῆς πρέπει νὰ διηγηθῇ... Καὶ μήπως εἶνε δῆλης δῆσα ἔχει τώρα νὰ εἰπῇ; "Ο ἀκροατὴς πρέπει νάναστενάζῃ, νὰ ἔκφωνη ἀχ καὶ ωχ, νὰ συμπάσχῃ... Μὲ τὰς γυναικας δῆταν τὰ λέγη

κανεῖς εἶνε καλλίτερα... Αὐταὶ ἀν εἶνε καὶ ἀνότες, ἐν τούτοις μὲ δυό λόγια ποῦ θὰ τοὺς πῆσε ταῖς πέρνουν τὰ δάκρυα.

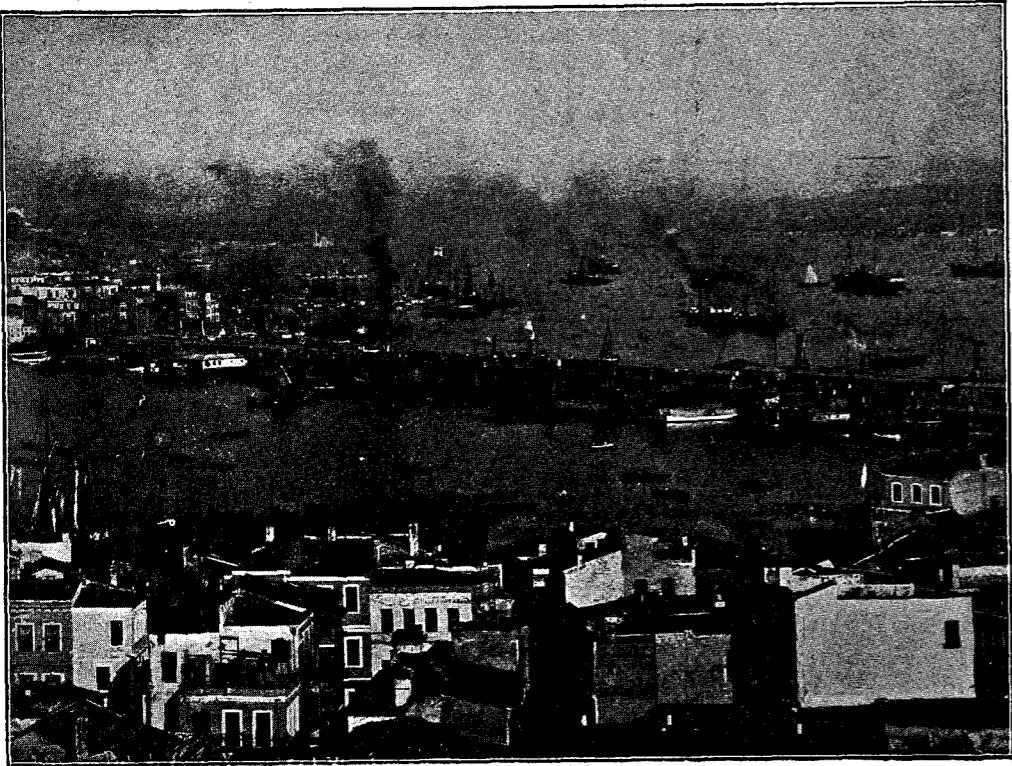
Όποια μεγάλη λέξις εἶς τὴν ἔθνικὴν ιστορίαν! Καὶ εἰς τὸν νοῦν μου ἔρχονται δλαι ἔκειναι αἱ αἰματοθαμμέναι καὶ δακρύθρεκτοι σελίδες τῆς ιστορίας τοῦ Γένους ἀπὸ τῆς Ἀλώσεως, οἱ Πατριάρχαι καὶ οἱ "Ἀρχοντες, οἱ μεγάλοι διδάσκαλοι καὶ μεγάλοι πατριώται, οἱ ὄποιοι διὰ τῆς ἐπιρροῆς καὶ τῆς κεφαλῆς των ἔσωζον ἐν ὥρᾳ κινδύνου τοὺς δυστυχεῖς ραγιάδες. Ἐδῶ λοιπόν, ἡ ταπεινὴ αὐτὴ συνοικία, τῆς ὄποιας δεσπόζει ἡ Μεγάλη τοῦ Γένους Σχολή, εἶναι τὸ ὄνομαστὸν Φανάριον, τὸ ὄποιον ἔλαβε τὸ δνομα τὴν τινός ποτε φαίνεται φανοῦ εἰς τὸ ἐδῶ ἀκρωτήριον. Ολίγα βήματα μετὰ τὴν εύμορφην προκυμαίαν, ἐπὶ τῆς ὄποιας ἐγείρεται κομψὸν καφενείον, εύρισκομεθα πρὸ τῶν Πατριαρχείων. Νὰ ἡ πύλη Γρηγορίου τοῦ Ε'!

Εἶναι κατάκλειστη καὶ οὐδέποτε ἡνοίχθη ἀπὸ τῆς ἀποφράδος ἡμέρας, καθ' ἣν ἐκρεμάσθη ἐκεῖ ὁ ἔθνομάρτυς ιεράρχης. Δύο πλάγιαι ὄρθιανοιτοι θύραι νεώτεραι ὁδηγοῦσιν εἰς τὸν περίβολον, ἔνθα ἐγείρεται τὸ ξύλινον μέγαρον τῶν Πατριαρχείων, παλαιότατον, καὶ ἀριστερὰ κείται ὁ ναὸς τοῦ Ἀγίου Γεωργίου. Ήτο ἡ ώρα τοῦ ἐσπερινοῦ,

Τὸ Φανάρι!

κατὰ τὸν ὄποιον ἔξαιρετικῶς θὰ ἔχοροστάτει ὁ Πατριάρχης, διότι ὁ ναὸς ἡγε τὴν ἐπαύριον τὴν ἑορτὴν του.

Εἰσῆλθον μὲ συγκίνησιν ἀνέκφραστον εἰς τὸν ἵερὸν ἐκεῖνον χώρον, ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ ὄποιου τόσοι ἐστάθησαν μεγάλοι ἱεράρχαι, ποιμάναντες ἐν ἡμέραις δυστυχίας τὸ δούλον Γένος. Κόσμος παρίστατο πολὺ ὄλγος, ἀλλ' ὁ ἐσπερινὸς εἶχε

Ἡ μεγάλη γέφυρα καὶ ὁ Κεράπιος Κόλπος.

κάποιαν ίδιαιτέραν σεμνότητα καὶ ἐπιβλητικότητα σιγηλῆς μεγαλοπρεπείας.

Οἱ Πατριάρχης, Κωνσταντῖνος ὁ Ε', περιβεβλημένος τὸν μανδύαν καὶ κρατῶν τὴν ποιμαντορικὴν ράθδον, ἴστατο ἐπὶ τοῦ παλαιοτάτου ἱεροῦ θρόνου, ὁ ὄποιος λέγεται, διτὶ εἶναι τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Χρυσοστόμου. Δεξιά του καὶ χαμηλότερα ἦτο ὁ Μέγας Ἀρχιδιάκονος καὶ ἀπέναντι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ χώρου τῶν συνοδικῶν στασιδίων ὁ Μέγας Λαμπαδάριος, φορῶν μαῦρον κάλυμμα καὶ ράσον, κρατῶν δὲ ὑπέρμεγέθη λαμπάδα ἐπὶ ἀργυροῦ κηροπηγίου μόλις ὡς ἐκ τοῦ βάρους κινητοῦ. Τέσσαρες ἀρχιμανδρῖται μὲ τὰ ἔξωκαλύμματα των, δύο ἱερεῖς καὶ δύο διάκονοι ἱερούργουν, δύο δὲ χοροὶ παιδῶν ὑπὸ τὴν

ἐπισημότητα, ἐν τῷ μέσῳ σιγῆς κενῆς σχεδὸν ἐκκλησίας, ἐνῷ ὁ χορὸς ἐτόνιζε τὸ μελωδικὸν τροπάριον τοῦ Ἁγίου, ἥ οἱ Πατριάρχης ἔδιδε τὸ σύνθημα τοῦ «Δόξα Πατρί», ἥ ηὐλόγει τοὺς πιστούς, ἐνεῖχε μεγαλοπρεπείαν, συγκινητικῶς ἀπηγήσασαν εἰς τὴν καρδίαν μου.

Οὐδέποτε ἀπὸ πολλοῦ εἶχον παραστῆ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους εἰς ἐσπερινόν, καὶ μὲ τόσην συντριβὴν καὶ τόσην εὐλάβειαν. Φεῦ! Ἰσως ἔχω ἔτη πολλὰ νὰ παραστῶ κανεὶς εἰς ἐσπερινόν. Καὶ ἐπανέρχονται κατὰ τὴν μοναδικὴν αὐτὴν στιγμὴν τοῦ βίου μου, ὑπὸ τοὺς ἱεροὺς θόλους τοῦ βάρους κινητοῦ. Τέσσαρες ἀρχιμανδρῖται μὲ τὰ ἔξωκαλύμματα των, δύο ἱερεῖς καὶ δύο διάκονοι ἱερούργουν, δύο δὲ χοροὶ παιδῶν ὑπὸ τὴν

Άκτις ἐκ τῆς παλαιᾶς παιδικῆς μου εὐλαβείας.

Ἄλλ' ὁ Πατριάρχης εὐλογεῖ καὶ ἔξερχεται τοῦ ναοῦ μεθ' ὅλης τῆς πομπῆς καὶ ἀνέρχεται εἰς τὰ Πατριαρχεῖα. Ὁ Μέγας Ἀρχιδιάκονος μοὶ ἀναγγέλλει, διτὶ ἥ Α. Πανχιγότης θὰ μὲ δεχθῇ ἀμέσως. Ἐν τῷ μεταξὺ διηρόχυνη τὰ μακρινάρια καὶ τοὺς ὄνταδες τοῦ μεγάλου τούτου ἱεροῦ παραπήγματος, τὸ δόποιον ἡμποροῦσε κανεὶς κυριολεκτικῶς νὰ ὀνομάσῃ τὴν κιβωτὸν τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἐθνικῶν παραδόσεων. Βεβαίως εἶναι ἐδῶ μέσα καὶ ἀνάξιοι ἱερωμένοι, καὶ δὲν ὑπάρχουν πλέον οἱ ἄνδρες τοῦ παρελθόντος, οἱ ἱεράρχαι ἐκεῖνοι, οἱ ὄποιοι δὲν ἔδειτοιν νὰ φωνάζουν πρὸς τὸν δυνάστην: «Οχι μόνον τὰ γένεια ἀν μᾶς κόψουν, ἀλλὰ καὶ τὴν κεφαλήν, δὲν παρασαλεύομεν τῶν πατρίων οὐδὲ κατὰ κεραίαν». Ἐν τούτοις ἐνταῦθα κείται πάν-

Σύνοδος, καὶ δεξιὰ τὸ γραφεῖον τοῦ Πατριάρχου. Παραπλεύρως τὸ Μέγα Συνοδικόν, πολυτελεστάτη αἴθουσα, ἔνθα πολλὰ βελούδινα καθίσματα, διπού ὁ Πατριάρχης καθήμενος ἐπὶ θρόνου δέχεται κατὰ τὰς ἐπισήμους ἡμέρας, Ἐκεὶ κοντά εἶναι καὶ τὰ γραφεῖα τοῦ Μεγάλου Πρωτοσυγγέλλου. Ἡ θέα πρὸς τὸν Κεράπιον ἐκτυλίσσεται θαυμασίᾳ ἀπὸ κάθε μέρος τῶν Πατριαρχείων.

Οἱ Πατριάρχης μὲ ἐδέχθη εἰς τὸ γραφεῖον του, μὲ ἡσπάσθη καὶ μὲ ηὐλόγησε, μοῦ προσέφερε δὲ αὐγὰ τοῦ Πάσχα κόκκινα καὶ χρυσᾶ, τυλιγμένα εἰς τοῦλι ὡς κομφέτα γάμου. Εἶναι σεβαστὸς γέρων μὲ γλυκεῖαν μορφὴν φαίνεται δὲ ὡσὰν κατάκοπος ἀπὸ τὰς εὐθύνας τῆς μεγάλης του θέσεως. Εἴπαμεν πολλὰ μὲ τὴν Α. Πανχιγότητα, παλαιὰ καὶ νέα, ἡσπάσθην καὶ

Τὰ μαρμάρινα ἀνάκτορα τοῦ Δολμά-Μπασέ.

τοτε ὁ ἀκρογωνιαῖος λίθος τοῦ δουλεύοντος Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας, καὶ παρὰ τὰς τόσας καταδιώξεις, τὰ σφάλματα, τὰς ἀμαρτίας, τὰς ἀτυχίας, τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον παραχρένει ἡ πρώτη δύναμις τοῦ Γένους.

Εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τῆς εἰσόδου εἶναι ἀνηρτημέναι αἱ εἰκόνες διαφόρων Πατριαρχῶν τῶν τελευταῖων δύο αἰώνων. Ἀριστερὰ τὸ Μικρὸν Συνοδικόν, ἔνθα συνεδριάζει ἡ Ἱερὰ

πάλιν τὴν χειρά του, κλίνας τὸ γόνυ, καὶ ἔξηλθον, ὅπως ἔξακολουθήσω τὴν ἐπίσκεψίν μου ἀνὰ τὰ Πατριαρχεῖα. Ἐπισκέπτομαι διάφορα δωμάτια, γινόμενος δεκτὸς μετ' ἀγάπης καὶ ἐνδιαφέροντος ὑπὸ τῶν διαφόρων ἱερωμένων, δύο πολλοὶ διακρίνονται διὰ τὴν σοφίαν καὶ τὴν φιλοξενίαν των, περὶ τόσων ἐθνικῶν ζητημάτων συνδιαλεγόμενος μετ' αὐτῶν. Μοῦ δεικνύουν τὰ ἀρχεῖα, ἔνθα ὑπάρχουν ἔγγραφα τριῶν αἰώνων,

καὶ τὸ σκευοφυλάκιον, ὃπου φυλάσσονται πολύτιμα ιερὰ ἀμφια, ὅσα ἐσώθησαν ἀπὸ τὰς τουρκικὰς ἡερᾶς τὸ 1821, ὅταν ἐκρεμάτω εἰς τὴν ἑκεὶ ἀπέξω πύλην ὁ Πατριάρχης καὶ ἐσυλεῖτο τὸ Φανάρι. Εἶναι λαμπρὰ καὶ πολυτελέστατα πατριαρχικὰ ἀμφια δύο αἰώνων, μίτραι γεμάται ἀδάμαντας ἢ μαργαριτάρια, ἐπιγονάτια βαρύτιμα, σταυροὶ μετὰ σαπφείρων καὶ ἄλλα πολύτιμα ιερὰ κειμήλια. Στολαι χρυσαῖ, τὰς ὁποίας φοροῦν μέχρι σήμερον οἱ Πατριάρχαι ἀπὸ δύο αἰώνων καὶ ἑκάστη τῶν ὁποίων εἶναι δι’ ὥρισμέ-

νην ἐπίσημον ἡμέραν. Ἡ Τιβερίας λεγομένη, ἡτοι ὁ σάκκος, τὸν ὄποιον φέρει ὁ Πατριάρχης κατὰ τὴν πομπώδη τελετὴν τῆς Ἀναστάσεως, εἶναι θαῦμα τέχνης καὶ πλούτου.

Καὶ ὡς μεγάλη ἀνάμνησις ἔκει καὶ ἐδῶ ἐπὶ τῶν θόλων εἶναι ζωγραφισμένος ὁ δικέφαλος ἀετὸς τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων, κλεισμένος μέσα εἰς τὰ περίτομα αὐτὰ δώματα, ἀναμένων ἵσως τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου διὰ νὰ τανύσῃ καὶ πάλιν ὑπερήφανος τὰς πτέρυγάς του!

Γ. Σ. ΦΡΑΓΚΟΥΔΗΣ

ΟΥΛΕΡΙΧΟΣ ΒΙΛΑΜΟΒΙΤΖ

Φίλε Κύριε Συντάκτα,

Ἐπιθυμεῖτε νὰ παράσχητε εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῶν Παναθηναίων ὄλγας τινὰς πληροφορίας περὶ τοῦ περικλεοῦς φιλολόγου Ulrich von Wilamowitz-Möllendorf, οὗτινος ἡ μετάφρασις τῆς Αἰσχυλείου Ὁρεστείας παρασταθεῖσα τελευταῖον ἐν Βερολίνῳ καὶ Βιέννη τοσούτων ἐπίσημων ἡξιώθη ἐν τῇ δημοσιογραφίᾳ. Ἄλλ’ ἡ ἀληθὴς ὑπέροχος φύσις αὐτοῦ τοσούτων ἐπιστημονικῶν πραγμάτων ἡψατο καὶ τηλικαύτην ἔδωκεν ὥθησιν εἰς αὐτά, ὥστε ἐκπλήττεται μὲν ὁ ἐπισκοπῶν τὴν δρᾶσιν αὐτοῦ καὶ τὴν τόλμην, μεθ’ ἡς ἐπιλαμβάνεται τῶν ζητημάτων, καὶ τὸ μέγεθος τῶν κατορθωμάτων αὐτοῦ, ἀπορεῖ δὲ πόθεν ν’ ἀρχίσῃ καὶ ποῦ νὰ καταλήξῃ, τί νὰ εἴπῃ καὶ τί νὰ παραλίπῃ περὶ αὐτοῦ. Πάντοτε δ’ ὅμως δι’ ὄλγας λέξεων δὲν σκιαγραφεῖται οὐδὲ ἀμυδρότατα οὕτω πολυμερής καὶ πλούσιος ἐπιτυχῶν καὶ κατορθωμάτων βίος.

Τὸ μέγεθος τῶν διανοημάτων τοῦ ἀνδρὸς δύναται τὶς νὰ νοήσῃ, ἀνὴν ἐνθυμηθῆ ὅτι νικηφόρως ἀπὸ τριακονταετίας ἀγωνίζεται πρὸς μεγίστας αὐθεντίας, οἷον πρὸς τὸν ιστορικὸν Πολύβιον, ἀποδείξας ὅτι οἱ ἀντίπαλοι τῶν Ἀχαιῶν Αἰτωλοὶ δὲν ἥσαν οὔτε ὡς πρὸς τὰλλα οὔτε ὡς πρὸς τὴν πολιτικὴν δύναμιν τοιοῦτοι οἵους ἡ μεροληπτικὴ γραφὶς τοῦ τὰ τῶν Ἀχαιῶν φρονοῦντος Πολύβιου παρέστησεν· ἔπειτα πρὸς τὸν μέγαν φιλόλογον Wolf, πολυειδῶς ἐλέγχας τὰ περίφημα αὐτοῦ Prolegomena· πρὸς τὴν ἔνδεξον συνωρίδα Rossbach καὶ Westpfalz ἀποδείξας ὅτι αἱ περὶ τῆς ἀρχαίας μουσικῆς θεωρίαι αὐτῶν ῥίζαικῆς ἔχρηζον ἀναθεωρήσεως καὶ διορθώσεως κλπ. κλπ.

ἔξεδωκε τὸ δόκιμον αὐτοῦ δίτομον ἔργον Aristoteles und Athen, ἐνῷ πάμπολλα τῆς Ἑλληνικῆς ιστορίας διὰ τῶν ἐν τῇ Πολιτείᾳ λεγομένων κρίνονται καὶ διορθοῦνται. Ὁλίγῳ δὲ βραδύτερον ἔξεδωκεν Ἐλληνιστὶ καὶ ἐν ἐμμέτρῳ Γερμανικῇ ἔξαιστος μεταφράσει τὴν Ὁρεστείαν τοῦ Αἰσχύλου, περὶ ἡς τοσοῦτος ἐπ’ ἐσχάτων ἐγένετο λόγος.

“Ινα δὲ δυνηθῶσιν οἱ ἀναγνῶσται ὑμῶν νὰ συγματίσωσιν ἀμυδράν τινα ἰδέαν περὶ τοῦ πᾶς ἀντιλαμβάνεται ὁ κ. Wilamowitz τὰ τοῦ Αἰσχύλου καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους κατορθώματα, μεταφράζω ἐκ τοῦ προλόγου τῆς Ὁρεστείας τοὺς ἀκολούθους λόγους αὐτοῦ... « Ήμεῖς οἱ νεώτεροι σήμερον εὐκόλως λησμονοῦμεν, πόσον μακρὰ καὶ ἐπίμοχθος ἐργασία πρὸς ἐξεγενισμὸν ἔσαυτῶν ὥφειλε νὰ καταβληθῇ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἵν’ ἀνέλθωσιν εἰς τὸ ὑψός τῆς Αἰσχυλείου ἡθικῆς. Ἅλλ’ ἔτι μᾶλλον λησμονοῦμεν, ὅτι ἡ ἐργασία ἔκεινη ἐγένετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων χάριν καὶ ἡμῶν. Διότι ἂν σήμερον σκεπτώμεθα οὐχὶ ὅπως οἱ ἀρχαῖοι Γερμανοὶ ἀλλ’ ὡς πεπολιτισμένοι ἄνθρωποι, αἰτία τούτου εἶναι ὅτι ἡμεῖς παρελάθομεν παρὰ τῶν Ρωμαίων τὰς ἡθικὰς ἐννοίας μετὰ τοῦ λοιποῦ πολιτισμοῦ. Οἱ Χριστιανισμὸς παρὰ τὰς ἐντολὰς τοῦ Ἰησοῦ νὰ συγχωρῶμεν τοῖς πταίσασι καὶ ν’ ἀγαπῶμεν τοὺς ἔχθρούς, ὄλιγον κατώρθωσεν ἐν τῇ πράξῃ... Οἱ Ἑλληνες πρῶτοι καὶ θεωρητικῶς καθάρισαν τὴν ἔννοιαν τῆς ἡθικῆς καὶ πρακτικῶς εἰς τὴν πολιτικὴν ἐφήρμοσαν, καὶ πάντας ἐπὶ τὴν συνείδησιν περὶ τοῦ δίκαιου αὐτῆς ἡγαγον, ὥστε αἱ ἀλήθειαι τῆς ἡθικῆς τῶν Ἑλλήνων μετεβιβάσθησαν ἀπλῶς εἰς τὸν Χριστιανισμὸν... Διότι τὰ νεώτερα πεπολιτισμένα ἔθνη παρέλαθον, ως γνωστόν, πάντα διὰ μιᾶς ἔτοιμα, ἡτοι τὸν πολιτισμὸν τῆς Ρωμαϊκῆς κοσμοκρατορίας μετὰ τῶν ὄπωσδήποτε ἐλευθέρων αὐτῆς πολιτῶν καὶ μετὰ τῆς ὄπωσδήποτε σφιζομένης ἐτί ἐπιστήμης, καὶ τὸ Εὐαγγέλιον τῆς θρησκείας ἡμῶν, ὅπερ εἰ καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τότε πραγματικῶς μικρὸν ἐπέδρα, πάντοτε θεωρητικῶς ἢν τὸ ἀναπαλλοτρίωτον καὶ ὑψηλὸν ἴδεωδες. Ταῦτα δὲ εἶναι τὰ ἀμετακίνητα θεμέλια τοῦ πολιτισμοῦ ἡμῶν καὶ ταῦτα κατέβαλον μόνοι οἱ Ἐλληνες. Διότι ἡ ἐπιστήμη εἶναι κτῆμα τῶν ἀρχαίων, τῶν δοκίμων Ἑλλήνων, ἡ δὲ κοσμοκρατορία καὶ ἡ παγκόσμιος θρησκεία εἶναι τῶν μεταγενεστέρων Ἑλλήνων. Διὰ ταῦτα δὲ καὶ ἡ ιστορία τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν μεταγενεστέρων λεγομένων χρόνων ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξανδροῦ μέχρι τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίου, εἶναι ἡ κοινὴ κρηπὶς τῆς ιστορίας πάντων τῶν πεπολιτισμένων ἔθνων καὶ πρὸς τούτους ἀσυγκρίτως σπουδαιοτέρω τῆς ἀρχαίας βαρβαρότητος τῶν ἴδιαιτέρων ἐκάστου ἔθνους ἀρχῶν. Ἀν ἐδίνων δυνάμεων θὰ ἡδύναντό ποτε ταῦτα νὰ ἐπιπολιτισθῶσιν, εἶναι ματαιοσχολία νὰ ἔξετασμεν, διότι ἡ ιστορία ἀπήλλαξεν αὐτὰ τοῦ κόπου

τούτου. Ἅλλα διὰ τὸν λόγον τοῦτον αὐτὴν πάλιν ἡ ιστορία ἐπιβάλλει αὐτοῖς τὸ καθῆκον νὰ θεωρῶσι τὸν Ἑλληνισμὸν ὡς τὸ ιερώτατον καὶ τιμιώτατον κειμήλιον τῆς κληρονομίας αὐτῶν. Καὶ δὲν εἶναι μόνον εὐσεβές καθῆκον, ἀλλὰ καὶ στενῶς συνάπτεται μετὰ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἡθικῆς αὐτῶν ἡ ἐπιμέλεια καὶ καλλιεργία τῆς κληρονομίας ταύτης καὶ ἡ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν νεωτέρων ἐπιμελής κατάθεσις αὐτῆς ὡς ιεροῦ καὶ ὄσιου. Ἐὰν οὗτοι θέλωσι νὰ σκέπτωνται καὶ ἔξετάζωσι τὴν ἀρχὴν καὶ οὐσίαν τοῦ ἰδίου αὐτῶν πολιτισμοῦ, θὰ νοήσωσιν, ὅτι τὸ ἀριστον, ὅπερ ἔχουσιν, εἶναι κοινὸν αὐτοῖς πᾶσι, καὶ τότε θέλει ἔχαφανισθῇ τὸ ἀδελφοκτόνον μῆσος, δι’ οὗ αἱ μέχρι βδελυγμίας ἔξικνούμεναι φυλετικαὶ διαφοραὶ ἀπειλούσης σύμπαντα τὸν πολιτισμόν...»

Ἐν τούτοις καταφαίνεται τὸ ἀληθῶς φιλελύθερον καὶ τὸ ἀπηλλαγμένον ἔθνικῆς ματαιοφροσύνης, τὸ καθολικῶς φιλάνθρωπον πνεῦμα τοῦ ἀληθοῦς σοφοῦ. Ἅλλα καὶ σαφέστερον ἔτι κατεδείχθη τὸ φιλελύθερον πνεῦμα καὶ ἡ παρρησία αὐτοῦ βραδύτερον· ἡχνιζεν ἔτι τὸ αἷμα τῶν ἐν Κρήτῃ Χριστιανῶν, μαχομένων ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος, καὶ οἱ Γερμανοὶ στρατιώται εἰχον ἀποπλεύσει ἐκ Χανίων ἐγκαταλιπόντες οὕτω τὸ ἐπ’ αὐτοῖς τὴν Κρήτην εἰς τὸ ἔλεος ἡ μᾶλλον εἰς τὴν τιμωρίαν τοῦ Σουλτάνου, δτε ἐπὶ τοῖς γενεθλίοις τοῦ αὐτοκράτορος ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ Πανεπιστημίου ὁ τότε ἐκ Ποτίγγης προσκληθεὶς, ἵνα διαδεχθῇ τὸν Ἐρνέστον Κούρτιον καθηγητής Wilamowitz ἔξεφωνησεν ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος, τῶν ὑπουργῶν, τῆς ὑψηλῆς ἀριστοκρατίας, τῶν καθηγητῶν κλπ. τὸν προσήκοντα λόγον καὶ ὑψώσε τὴν γενναίαν αὐτοῦ φωνὴν ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ ὑπὲρ τὴν Κρήτης ἴδιαιτέρως ἐπικαλούμενος ὑπὲρ αὐτῶν τὰ δίκαια τῶν ἔθνων.

Θαυμασιωτέρα δὲ καταφαίνεται ἡ λεπτὴ διάνοια, ἡ ἔκτακτος πολυμάρτυρες, ἡ χάρις καὶ ἡ παρρησία αὐτοῦ ἐν ταῖς ἐπικρίσεσιν, ἐν τῇ προφορικῇ διδασκαλίᾳ καὶ ἐν τῇ κατ’ ἴδιαν συνομιλίᾳ, ἔνθα εἰς μαρία ζητήματα δίδει ὥθησιν καὶ εἰς ὅν τὴν λύσιν πολυειδῶς ποδηγετεῖ τοὺς συνόντας. « Οὐδέποτε, ἔλεγε μοι τούτων τις πρό τινος, ἡδύνθην νὰ νοήσω, τί ἡν ἀκριβῶς τὸ πνήγος τοῦ Αριστοφάνους, εἰμι ἀφοῦ εἶδον τὸν κ. Wilamowitz ἀπὸ τῆς ἔδρας ἀπαγγέλλοντα αὐτό· δὲν ἐφαίνετο ἄνθρωπος ἐκ τοῦ κόσμου τούτου». Καὶ εἶχε δίκαιον. Τοιούτον ἔνθους ὑποφήτην δὲν εἶχε τέως ἀκούσει!

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΑΜΑΡΤΙΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑ

ΕΠΙ ΤΗΣ ΣΚΗΝΗΣ

Κατά τὸν μεσαίωνα, δύως καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, τὸ δράμα ἐγενήθη ἐκ τῆς θρησκείας, καὶ ἐνεφανίσθη, δύως τὸ πάλαι, μετὰ τὸ ἔτος καὶ τὴν λυρικὴν ποίησιν· διότι τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, πρόρριζα τότε ἀποκοπὲν, ὥφειλε ν' ἀκολουθήσῃ διὰ τὴν ἀναβίωσίν του τοὺς αἰώνιους νόμους τῆς βλαστήσεως.

Εἰς τὰς ἡσύχους ὑπαρείας, εἰς τὰ βάθη τῶν δασῶν, εἰς τὰς συμβολὰς τῶν ποταμῶν, δύον ἡγείροντο τὰ μοναστήρια, ἡ εὐλαβῆς φαντασία εἰργάζετο. Αἱ ἀφελεῖς καὶ δεισιδίκυμονες ψυχαί, διαρκῶς πρὸς τὸν οὐρανὸν ἐστραμμέναι, ἔτεχνονύργουν ναούς, εἰκόνας, ἀγάλματα, δράματα.

Ἡ τέχνη των ἦτο μικρά, ἀλλ' ἡ πίστις μεγάλη· καὶ τάδεξια καλλιτεχνήματά των ἦσαν συνέχεια τῆς προσευχῆς των, ἐξακολούθησις τῆς γονυκλισίας των, ἀνάτασις τῆς ὑπάρξεως των πρὸς τὰ ὑψη.

Καὶ δύως πλήρεις συντριβῆς καὶ βαθείας ταπεινώσεως ἦσαν αἱ δέησεις των καὶ πλήρης τρόμου ἡ καρδία των ἐπὶ τῇ προσεγγίσει τῆς Τελευταίας Κρίσεως, κατάμεστος ἀνησυχίας καὶ ἀγωνίας ἦτο καὶ ἡ τέχνη των· τάγαλματά των καὶ αἱ εἰκόνες των Ἠσαῖς ὡς ἔγχωμος ἡ πετρίνη ἐνσάρκωσις τεταραγμένου ὄνειρου. Τῶν δ' ἀτέχνων δραμάτων, τῶν ἀνευ δράσεως ἐπικῶν διαλόγων, ἔμπνευσις ἦτο ἡ ἀμαρτία καὶ ἡ συγγάνωμη, ἡ Σειρὴν ἀμαρτία, ἡ μάγος, ἡ πλάνος, ἡ σύρουσα μὲ τὸ ἀπατηλὸν δέλεαρ τῆς ἀπολαύσεως· τὰς ἀσθενεῖς ψυχᾶς εἰς τὰ Τάρταρα; καὶ ἡ ἔγκαιρος ἐμφάνισις τοῦ σωτῆρος, αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ πολλάκις ἡ αὐτῆς τῆς Παναγίας, καὶ ἡ διάσωσις τοῦ ἀπολαύτος προβάτου.

Δὲν ἀπεδειλῶν πρὸ τῆς ζωρᾶς ἀπεικονίσεως τῆς ἀμαρτίας· (ώς ἀλλως οὐδὲ οἱ Πατέρες τῆς ἐκκλησίας «Δέξαι οὖν κἀμε, φιλάνθρωπε Χριστέ, ως τὴν Πόρον, ως τὸν Ληστήν, ως τὸν Τελώνην καὶ τὸν "Ασωτόν" ἀναφωνεῖ ὁ Μέγας Βασίλειος εἰς τὴν εὐχὴν τῆς Μεταλήψεως. — «Καὶ ώς οὐκ ἀπώσω τὴν ὄμοιαν μοι πόρνην καὶ ἀμαρτωλὸν προσερχομένην καὶ ἀπτομένην σου, οὕτω σπλαγχνίσθητι καὶ ἐπ' ἐμοὶ τῷ ἀμαρτωλῷ προσερχομένῳ καὶ ἀπτομένῳ σου») ικετεύει Ιωάννης ὁ Χρυσόστομος· καὶ ὁ Ιωάννης ὁ Δαμασκηνὸς καὶ Συμεὼν ὁ Θεολόγος ζωρῶς ἀπεικονίζουν τὴν διαβολικὴν ἐνέργειαν καὶ τὴν ἀσθενειαν τῆς ἀνθρωπίνης σαρκός· προσῆγον

δὲ τὴν ἀμαρτίαν ζωντανὴν καὶ σπαργῶσαν πρὸ τῶν ὄφθαλμῶν τῶν θεατῶν δύως βαθυτέρα ἐπέλθη ἡ ἐκ τῆς μετανοίας ἐντύπωσις· τὸ ἀμάρτημα ὡμοίαζε πρὸς περικολλές ἀγαλμα, τὸ ὅποιον ἐφέρετο ἐπὶ σκηνῆς, ἐπεδειχνύετο καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸ κάλλος καὶ εἶτα συνετρίβετο. Ἐνεργοτέρα κατάδειξις τῆς ματαίοτητος τῶν ἀνθρωπίνων δὲν ἦτο δυνατή, διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἐντύπωσις ἦτο καταπληκτική. Κατὰ τὴν παράστασιν τῶν Λέκα Παρθένων ὁ χωροδεσπότης τῆς Θουριγγίας Φρίδριχ τοιαύτην κεραυνοβόλον συγχίνησιν ἡσθάνθη, ὥστ' ἐπεσεν ἀπόπληκτος, ἐπὶ τρία δὲ καὶ ἥμισυ ἔτη, τὰ δύοις ἀκόμη ἔζησεν, ἔμεινε παράλυτος καὶ ἀλλασ.

Ἄτμοσφαιρα ἐν τῇ ὁποίᾳ διεδραματίζοντο αἱ σκηναὶ αὐται ἦτο ἡ τοῦ θυμιάματος τοῦ μοναστηρίου. ὁ κώδων ἐκάλει τοὺς πιστοὺς εἰς τὸ θέαμα· ὑποκριταὶ ἦσαν οἱ ἱερεῖς, ὄρχηστρα δὲ τὸ δργανον· τῆς ἐκκλησίας, ἡ δὲ σκηνὴ ἰδρύετο πρὸ τοῦ ἱεροῦ· ἡ μεταμφίσις ἐγίνετο πιστὴ καὶ οἱ θεαταὶ ἐνόμιζον διτι ἔβλεπον τὰς εἰκόνας ἀποσπαθεῖσας ἐκ τῶν τοίχων καὶ κινούμενας καὶ ὄμιλούσας. (Ως γνωστόν, αἱ θρησκευτικαὶ αὐται παραστάσεις τελοῦνται μέχρι σήμερον κατὰ τὰ Χριστούγεννα ἢ τὴν Πεντηκοστὴν εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ εἰς τὴν Ἀμερικήν, ἐν αὐτοῖς τοῖς ναοῖς· περιώνυμον δ' εἶναι τὸ ἐν Ober-Ammergau τῆς Βαυαρίας Passionspiel, εἰς τὸ ὁποῖον συρρέουσι πανταχόθεν τοῦ κόσμου χιλιάδες εὐλαβῶν καὶ περιέργων, καὶ τοῦ ὁποίου τὸν Χριστὸν μετ' ἴδιας ὅλως εύμενεις ἐδεξιώθη πρό τινος ὁ Πάπας).

Τὰ πλείστα τῶν δραματικῶν τούτων ἔργων ἀπεικόνιζον τὴν ἐπὶ σκηνῆς ἐξάγνισιν τῆς ἀμαρτίας. Ἐν τῷ Θεοφίλῳ ὁ ἡρως τοῦ δράματος ἦθελε νὰ παραδοθῇ εἰς τὸν Διάβολον, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς Παναγίας ἐφωτίζετο ἡ ψυχὴ του καὶ ἐδέχετο τὴν θείαν ἀλήθειαν. Ἐν τῇ ἐπιστροφῇ τῆς Μαγδαληνῆς ὁ Ἐωσφόρος ἐκθειάζων τὸ ὠραίον παράστημα τῆς ἀμαρτωλῆς, ἀρπάζει αὐτὴν ἐκ τοῦ ἀσθενοῦς της μέρους, τῆς ματαιοδοξίας, καὶ τὴν νικᾷ. Ἡ Μαγδαληνὴ στολίζεται εἰς τὸν καθρέπτην τὸν ὅποιον κρατεῖ πρὸ αὐτῆς εἰς διάβολος, καὶ πλήρης ἀγαλλιάσεως καὶ αὐταρεσκείας ρίπτεται εἰς τὴν ἀγκάλην ὅλων τῶν ἔξυμονύτων τὸ κάλλος της. Θέλει νὰ χαρῇ τὴν εύμορφιάν της καὶ τὰ νιατά της, καὶ ὄρμας εἰς τὴν δίνην τῆς ἡδονῆς, συμβολιζούμενην ἐν τῷ

δράματι διὰ τοῦ χοροῦ. Ἐν μέσῳ τῆς μέθης τῆς ἀμαρτίας ἔρχεται πρὸς αὐτὴν ἡ ἀδελφὴ της Μαρία καὶ τὴν νουθετεῖ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν εὐθείαν ὅδον· ἀλλὰ μάτην οἱ διάβολοι ἀλλάζουν ἐκ χαρᾶς. Τότε ἐμφανίζεται ὁ Χριστὸς ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων· ίδων τὴν Μαγδαληνὴν ὅμιλει πρὸς αὐτοὺς περὶ ἀμαρτίας· οἱ θεῖοι λόγοι συγχλονίζουν ὡς διὰ σεισμοῦ τὴν ψυχὴν τῆς ἀμαρτίας κατακρημνίζεται. Ἡ Μαγδαληνὴ ἀπορρίπτει μετὰ φρίκης τὰ κοσμήματά της καὶ, κρουόντας δαχρύων χύνουσα, ὄλολύζει πρὸς τὴν Μαρίαν. διτι δῆλος ὁ λοιπὸς βίος της θ' ἀφιερωθῇ εἰς ἐξάγνισιν τοῦ ρύπου της.

Άλλὰ πολὺ πρὸ τῶν Μυστηρίων καὶ τῶν Παθῶν, πρὶν ἀκόμη λιθὴ ἡ γλῶσσα τῶν λαῶν τοῦ μεσαίωνος καὶ ὀρχίσουν τάφελη ψελίσματα τῶν ἰδιωμάτων, εἰς τὰ βάθη ἐνός μοναστηρίου, περὶ τὸ 970, μία καλογραΐα, ἡ περιώνυμος Ῥοσίτα (Hrotswitha) ἐποίει ἔμμετρα δράματα, εἰς τὴν ἐπίσημον γλῶσσαν τῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ συνεννοήσεως, τὴν λατινικήν. Ἐξ δράματα ἀνέβλουσαν ἐκ τῆς εὐλαβούς ψυχῆς τῆς πολυμαθοῦς μοναχῆς. Κατὰ βάθος γνωρίζουσα τὴν σκηνικὴν τέχνην τοῦ λατίνου Τερεντίου, ἐδημιούργει, ὀρηξικελεύθως, νέον γριστικινὸν λογοτεχνικὸν εἶδος, καὶ εἶναι ἐκ τῶν ζηλευτῶν ἐκείνων, οἵτινες υλοτομοῦσιν εἰς ἀπάτητον δάσος. Τὸ ἔργον τῆς ἐγρηγορίμενης καθ' ὅλον τὸν μεσαίωνα, ὡς πρότυπον θρησκευτικῆς δραματουργίας.

Καὶ ἡ Ῥοσίτα ἐκ τῶν χρόνων τῆς ἐμπνέεται καὶ τὰ πρόσωπα τῶν ἔργων τῆς κινούνται ἐν ἀτμοσφαίρᾳ ἵεροτελεστίας· διτι συνετάραττε τὰς ψυχᾶς τῶν συγγρόνων τῆς ἐντὸς τῶν μοναστηρίων καὶ ἐκτὸς αὐτῶν, τοῦτο περιέβαλλεν ἡ ἐμπνευσμένη μοναχὴ διὰ μορφῆς δραματικῆς· τὴν πάλην τοῦ πνεύματος καὶ τῆς σαρκός, τὰ μετάξια καὶ ἀπαλὰ δίκτυα τῆς ἀμαρτίας τὰ τόσον ἡδέως συλλαμβάνοντα, τὰς γοντευτικὰς ἐνέδρας τοῦ Πονηροῦ, τὴν ἀνθρόστρωτον ὅδον τὴν φέρουσαν εἰς τὴν Κόλασιν, ἀλλὰ καὶ τὸν φοβερὸν κώδωνα τῆς τελευταίας κρίσεως τὸν σημανούντα τὴν λῆξιν τῶν ὄργιων, καὶ τὴν πρὸ τῆς Πύλης τοῦ Δικαιοικρίτου ἀγωνιώδη προσδοκίαν τῆς θείας ἀποφάσεως.

Ἡ εὐλαβῆς μοναχὴ δὲν ἐδίσταζε ν' ἀτενίσῃ τὴν ἀμαρτίαν· δὲν ἀπέστρεψε σεμνοτύφως τὸ βλέμμα ἀπ' αὐτῆς· ἐμπιμετοῦ τὸν θεῖον διδάσκαλον, δστις δὲν ἀπελάκτισε τὴν ἀμαρτωλὴν τὴν βρέξασαν τοὺς πόδας του διὰ τῶν δαχρύων της καὶ ἀπομάττουσαν αὐτὰ διὰ τῆς κόμης της· ἐπίστευεν διτι ἡ μετάνοια δύναται νὰ βλαστήσῃ ἐκ

τῆς ἀμαρτίας ως τὸ εὐώδες ρόδον ἐκ τῆς κοπρίας· καὶ δὲν εἶχεν ἀνυπόμονον τὴν εὐλάβειαν. Εἶχε τὸ θάρρος ν' ἀπεικονίσῃ πιστῶς καὶ ἐναργῶς τὴν ἀμαρτίαν διὰ νὰ ἐπέλθῃ φυσικὴ καὶ ἀληθίης, βαθέως συνταράττουσα τὰς ψυχάς, ἡ μεταμέλεια.

Πῶς ἀυτελαμβάνοντο τὴν εὐλάβειαν περὶ τὸ 970 ἐν τοῖς μοναστηρίοις μαρτυρεῖ, χαρακτηριστικῶς, ἡ παρατιθέμενη σκηνὴ ἐκ τοῦ «Παφνούτιου» τῆς μοναχῆς ποιητρίας.

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ ΚΑΙ ΘΑΪΣ

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Εἶσαι μέσα, Θαΐς; Εἶσαι· δῶ ποῦ τόσον σὲ ζητῶ;

ΘΑΪΣ (εξερκομένη· καθ' ἑαυτήν, καμηλοφόρων).

Ποτὲ δὲν τὸν εἶδα αὐτὸν τὸν ἀνθρωπὸν· ποῖος νὰ εἴναι αὐτὸς ποῦ μοῦ ὄμιλει;

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Ἐνας ποῦ σ' ἀγαπᾷ.

ΘΑΪΣ

Σ' αὐτὸν ποῦ μὲ τίμῃ μὲ τὴν ἀγάπη του χαρίζω καὶ ἔγω τὴν ἀγάπη μου.

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Αγ, Θαΐς, νὰ ἡξερεις πόσον μακρινὸν δρόμον ἔκαμψα καὶ ἀπὸ πόσες κακοτοποίες ἐπέρασα, διὰ νὰ ἔλθω σιμά σου νὰ δροσισθῶ, νὰ πάρω ζωὴν ἀπὸ τὰ λόγια σου κι' ἀπ' τὴν ματιά σου!

ΘΑΪΣ

Δὲν θά σου στερήσω τὰ λόγια μου, οὐδὲ τὸ φῶς τῶν ματιῶν μου.

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Αλλὰ διὰ τὰ μυστικὰ ποῦ ἔχομεν νὰ εἰπούμεν χρειάζεται ἡσυχηνή καὶ μακρινή μοναξία.

(Εἰσέρχονται εἰς τὴν οἰκίαν).

ΘΑΪΣ

Κύτταξ· ἐδῶ τί ωμορφα καὶ τί ἀναπαυτικὰ ποῦ εἴνε! . . .

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Δὲν ἔχεις κανένα πλειό μοναχικὸ μέρος διὰ νὰ τὰ εἰπούμεν πλειό μέρος διὰ νὰ θαρρετά;

ΘΑΪΣ

Ἐγω ἔνα ἄλλο τόσο μυστικὸ καὶ κρυμμένο, ποῦ ἄμα κλείσῃ ἡ θύρα του, μονάχα ὁ Θεός καὶ ἔγω τὸ ξεύρομε.

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ (μετὰ τόνου ἐκπλήξεως).

Μπά! Ἐγεις λοιπὸν συνήθειαν νὰ ὄμιλῆς καὶ διὰ τὸν Θεόν;

ΘΑΪΣ

Διὰ τὸν ἀληθινὸν Θεόν.

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Καὶ γνωρίζει ἄρα γε αὐτὸς τί γίνεται ; 'σ τὸν κόσμον ;

ΘΑΪΣ

Βέβαια, δι' αὐτὸν τίποτε δὲν εἶναι κρυφό.

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Καὶ στοχάζεσαι διτὶ χωρὶς λύπην καὶ χωρὶς θυμὸν βλέπει τὰς ἀμαρτίας ποῦ κάμνουν οἱ ἀνθρώποι ; Ἡ μήπως δὲν πιστεύεις εἰς τὴν Κρήσιν του ;

ΘΑΪΣ

Μὲ τὴν ζυγαριὰ τῆς δικαιοσύνης θὰ ζυγίσῃ τὰ ἔργα τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ κατὰ τὰ ἔργα του θὰ τιμωρηθῇ ἢ θ' ἀνταμειφθῇ ὡς καθένας.

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ (καθ' έαυτόν).

Χριστέ μου πολυέλεε καὶ πολυεύσπλαγχνε καὶ μακρόθυμε, βλέπεις τοὺς ἀμαρτωλοὺς ν' ἀμαρτάνουν ἐν γνώσει ! . . . διότι σὲ γνωρίζουν, Θεέ μου . . . Καὶ δύμας ἔχεις τόσην ὑπομονὴν καὶ δὲν τοὺς ἐξολοθρεύεις !

ΘΑΪΣ (πρὸς τὸν Παφνούτιον).

Διατί εἶσαι τόσον ὥχρος ; Σὺ τρέμεις ! Καὶ κλαίεις ! εἰπέ μου, διατί ;

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Ἡ αὐθόδης καὶ διεστραμμένη ψυχή σου μὲ κάμνει νὰ τρομάζω τόσον. Διὰ τὴν ἴδικήν σου κόλασιν τρέχουν τὰ δάκρυα μου. Διότι ἂν καὶ ἐγγάριζες τὴν ἀμαρτίαν πολλὰς ψυχὰς ἔσυρες μαζί σου εἰς τὸν Ἀδην.

ΘΑΪΣ

"Ἄχ, ἔγω γέροιρ ! . . .

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Καὶ ὁ Δικαιοκρίτης θὰ εἶναι αὐστηρότερος εἰς ἐσέ, διότι κάμνεις ἐν γνώσει τὸ κακὸν καὶ ἀμαρτάνεις μὲ αὐθάδειαν εἰς τὸ θεῖόν του Μεγαλεῖον.

ΘΑΪΣ

"Ω ! διατί μοῦ τὰ λέγεις αὐτὰ καὶ διατί μὲ τρομάζεις, κακόμοιρε ;

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Σὲ περιμένει ἡ κόλασις μὲ τὰ βασανιστήριά της νὰ παύσης πλέον τὰ κρίματά σου ! . . .

ΘΑΪΣ

Τῆς φοβισμένης μου καρδιᾶς τὴν πλειό βαθειὰ θύρα κτυποῦν καὶ σείουν τὰ σοθαρά σου λόγια.

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

"Ἄχ ! ἀς ἔτρεμαν τὰ σπλάγχνα σου ἀπὸ φόβου καὶ ἀπὸ λύπην, ὅστε νὰ ἐπαναστατήσῃ ὡς καρδιά σου ἐναντίον τῆς ἀμαρτίας.

ΘΑΪΣ

"Ἐκεῖ ὅπου εἰς τὰ στήθη μου ἔμενε τόπος δι' ἀμαρτωλοὺς στοχασμούς, ἐκεῖ νὰ βασιλεύσῃ πρέπει τῷρα ἢ λύπη καὶ ἢ ἀγωνία τῆς συνειδήσεως ;

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Αὐτὸς εὔχεται ὁ πόθος τῆς καρδιᾶς μου· νὰ λουσθῆς καὶ νὰ καθαρισθῆς εἰς θερμὸν λουτρόν δακρύων μετανοίας ἀφ' οὐ ζερριζώσης πρῶτα καὶ φίψης μακράν τάγκαθια τῆς ἀμαρτίας.

ΘΑΪΣ

"Ἄχ, πιστεύεις διτὶ ὑπάρχει ἐλπίς, ἔγω γέρυναια ποῦ ἔπεσα τόσον βαθειά, νὰ καθαρισθῶ ἀπὸ τὰς χιλιάδας κηλίδας καὶ νὰ ἐξαγνισθῶ μὲ τὴν μετάνοιαν καὶ νὰ ἀξιωθῶ νὰ μὲ συγχωρῆσῃ ὁ Θεός ;

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Κανέν, κανὲν ἀμάρτημα, κανὲν κρίμα, δσον σκληρὰ καὶ ἀν βαρύνη τὴν ψυχήν, δὲν μένει ἀσυγχωρητον, δταν χυθοῦν τὰ δάκρυα τῆς μετανοίας.

ΘΑΪΣ

Δεῖξε μου λοιπόν, πατέρα, τὸν δρόμον τῶν καλῶν ἔργων, μὲ τὰ ὄποια εἰμπορῶ νὰ κερδήσω τὴν χάριν του Θεοῦ διὰ τὰς ἀμαρτίας μου.

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Περιφρόνησε τὴν πρόσκαιρον καὶ ἐφήμερον αὐτὴν ζωὴν καὶ ἀφησε τοὺς ἔρωτάς σου.

ΘΑΪΣ

Καὶ ἀν γείνη αὐτό, ἔπειτα τί νὰ κάμω ;

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

"Ἐπειτα ζήτησε ἐν ἐρημικῶν μέρος, δπου νὰ συλλογισθῆς τὰ μεγάλα κρίματά σου καὶ νὰ θρηνήσῃς.

ΘΑΪΣ

"Ἄν ἐλπίζης διτὶ θὰ σωθῶ, τότε δὲν ἀργῶ νὰ κάμω δσα λέγεις.

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Δὲν ἔχω καμμίαν ἀμφιβολίαν.

ΘΑΪΣ

Στάσου μονάχα νὰ βγάλω ἐπάνω τὰ πλούτη ποῦ ἀπέκτησα μὲ τὴν ἀμαρτίαν μου καὶ ἐφύλαξα μὲ τὸσην ἀγάπην.

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Μὴ σὲ νοιάζῃ δι' αὐτά.

ΘΑΪΣ

Δὲν θέλω οὔτε διὰ τὸν ἑαυτόν μου νὰ τὰ φυλάξω, οὔτε διὰ τοὺς φίλους μου νὰ τὰ κρατήσω, οὔτε εἰς τοὺς πτωχοὺς θέλω νὰ τὰ δώσω, διότι χρήματα μολυσμένα μὲ ἀμαρτίαν δὲν ἀρμόζειν νὰ γείνουν θεῖκα χρήματα ἐλεημοσύνης.

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Καλά, ἀλλ' αὐτὰ τὰ ἀνομα λ χρήματα, τί θὰ γείνουν ;

ΘΑΪΣ

"Ἄς γείνουν φωτιά, στάκτη, σκόνη ! . . .

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Διατί ;

ΘΑΪΣ

Διὰ νὰ φύγη ἀπὸ τὸν κόσμο τὸ κέρδος ποῦ φέρνει ἡ ἀμαρτία.

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Πῶς ἔλλαξε ἡ καρδιά σου ! προτήτερος ἔκαιε ἀπὸ φλόγα ἀμαρτωλῆς ἀγάπης καὶ ἀπὸ ἀσθεστὸ πόθο διὰ τὰ ἐπίγεια ! . . .

ΘΑΪΣ

"Ισως μὲ τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ γείνη τῷρα καινούρια ὡς καρδιά μου.

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

"Ο 'Αναλλοίωτος καὶ 'Αδιος κάμνει εὔκολην κάθε μεταβολήν.

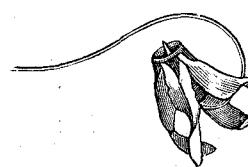
ΘΑΪΣ

Πηγαίνω νὰ ἐκτελέσω γρήγορα τὴν ἀπόφασιν τῆς ψυχῆς μου.

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Πήγαινε μὲ τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ ! . . .

ΑΓΓΕΛΟΣ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΝΟΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΚ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

ΤΑ ΒΑΛΛΙΣΜΑΤΑ (BALLADES) ΤΟΥ PAUL FORT.—ΟΙ ΜΙΜΟΙ ΤΟΥ ΗΡΩΝΔΑ
ΚΑΤΑ ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΝ ΤΟΥ PIERRE QUILLARD

H' Ελλὰς ἔδωκεν εἰς τὴν Γαλλίαν ἓνα τῶν καλλιτέρων συγχρόνων ποιητῶν της, τὸν Jean Moreas. Τὸν ἀγαπᾷ καὶ τὸν θαυμάζει δσον καὶ σεις ἀνευρίσκεις ἐν αὐτῷ κατε τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς χάριτος. Μετὰ τὸν Moreas καὶ ἔκεινους, οἱ ὄποιοι μετ' αὐτοῦ ἀνενέωσαν τὴν ποίησίν μας, πρὸ δέκα ἡ δέκα πέντε ἔτῶν, πολλοὶ νέοι ποιηταὶ ἔξηκολούθησαν τὸ ἔργον τοῦτο τῆς ἀπελευθερώσεως καὶ τοῦ ἀνακαινισμοῦ. Εἰς ἐξ αὐτῶν, ἔξαιρετις ἀξιαγάπητος, εἶναι ὁ Παῦλος Fort. Ή τελευταία συλλογή του ὄνομά εσται θαλασσινὸς ἔρως (l'Amour marine)· ή προτελευταία τὰ ἀρχαῖα εἰδύλλια (les Idyllles antiques).

Καὶ εἰς τὴν μίαν δπως καὶ εἰς τὴν ἀλληνὸν οὐδὲν. Γράφει ἐν μέθη, μέθη ποιητικῇ. Εἶνε αὐτοσχεδιαστής. 'Εξ ἀπαντος λοιπὸν θὰ εῦρῃ τις εἰς τὰ ποιήματα του παρὰ τὰ ἔξαιρετα καὶ ώραια πράγματα καλλονὰς ἀμφιβόλους καὶ φεύδεις λίθους μεταξὺ τῶν γνησιωτάτων ἀδαμάντων. Τὸ κράμα τοῦτο δὲν μὲ δυσαρεστεῖ ἡ τελειότης ποιημάτων τινῶν εἶνε συγχάριτη ποιημάτων μόνον· ἐπετεύχθη διὰ μαχρᾶς ὑπομονῆς, ητις ἐπαφῆκεν ἐπὶ τῶν γλυφῶν τὴν ἐπενέργειαν σμίλης. Τὰ ἐλαττώματα εἴησαν νησίσθησαν, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ προσόντα πολλοῦ λόγου ἀξια. Ή αὐθόρυπτος τέχνη, ητις ἀναθρώσκει τὸν στόματα εἰς τὴν σιωπὴν τῆς νυκτός, εἶναι ἵσως προτιμότερα τῆς ὑπὲρ τὸ δέον βραδείας καὶ ὑπὲρ τὸ δέον συνειδητῆς τέχνης.

Τούλαχιστον λέγομεν· ἀν εἰς ποιητής ἐγεννήθη αὐτοσχεδιαστής, ἀς εἶνε αὐτοσχεδιαστής. Οὐδὲν εἶνε τόσον ἀνωφελές δσον τὸ νὰ θέλῃ τις ν' ἀντιστρατευθῇ εἰς τὴν φύσιν. Πρέπει ν' ἀκολουθήσῃ τὴν ἔμφυτον κλίσιν του. Ο Παῦλος Fort εἶνε λοιπὸν αὐτοσχεδιαστής, ἀλλ' ἐξ ἐκείνων, οἵτινες, πρὶν ἀφεθῶσιν εἰς τὴν ιδιοφύιαν των, προπαρεσκευάσθησαν ἐπὶ μακρὸν καὶ λεπτομερῶς εἰς τὸ ἔργον των. Τέλος, ἐν ἐνι λόγῳ, εἶνε ποιητής.

Τὰ ἀρχαῖα εἰδύλλια δὲν φαίνονται ἐμπνεύσθεντα ἀμέσως ἐκ τῆς μελέτης τῶν 'Ελλήνων

καὶ Λατίνων ποιητῶν. Θὰ ἔλεγε κανεὶς δι τὸ Παῦλος Fort ἕκουσε τὴν μυθολογίαν τὴν νύκτα, εἰς τὰ νυκτέρια, ἀπὸ τὸ στόμα χωρικῶν, οἵτινες εἶχον ἀκούση ἀπὸ τοὺς πατέρας των τὰς θαυμαστὰς αὐτὰς ἴστορίας. Καὶ ἐπαναλαμβάνει εἰς ἡμᾶς τὴν περιπέτειαν τοῦ Ἰκάρου ἢ τοῦ Ἰάσονος, ως γὰρ ἥσαν χθεσιναί. Μᾶς φαίνεται δι τὰς ἀκούμεν πρώτην φοράν καὶ εἶναι περιεργος καὶ θελκτικὴ ἢ ἐντύπωσις.

Ἡ Γαλάτειά του, παραδείγματος χάριν:

L'aube nait. La Sicile est du jour amoureuse:
le sable de ses rêves a frémi doucement.
Les roches, les coquilles, les algues langoureuses.
baisent l'aube à travers une écume d'argent.

Nu sur un promontoire, aux lueurs du levant,
Acis, les mains croisées, sourit sur la joulette,
et bientôt Galatée sourit au bel enfant
et lui tendant les bras, elle a les mains ouvertes.

Sur un rocher la nymphe a posé ses mains blanches,
et le flot la soulève et le rocher se penche.
Le cou, les seins dressés, la taille faible et lente
elle y glisse en montant, la nymphe nonchalante.

...Elle est nue, elle est belle, elle est dans les bras blancs
d'Acis Elle a pressé, tout de suite câline.
sa joue, les boucles faunes où sourit son profil
sur la poitrine émue d'Acis, le bel enfant.

Τὰ «Ἀρχαῖα εἰδύλλια» ἔτυχον θερμῆς ὑποδοχῆς· ἵστως διότι δὲν εἶναι οὔτε ἀρχαῖα οὔτε νεώτερα, ἀλλὰ δὲν τῶν χρόνων· εἶναι τὰ εἰδύλλια τοῦ αἰώνιου ἔρωτος.

*

Ο «Θαλασσινὸς ἔρωτος» ἔχει δὲν διάφορον τόνον. Εἶναι ἄσματα, τὰ ὄποια ὁ Παῦλος Fort ἐνεπνεύσθη ἀπὸ τὰ δημώδη ἄσματα καὶ πρὸ πάντων ἀπὸ τὰ συνήθη εἰς τοὺς ναύτας καὶ τοὺς ἀλιεῖς. Ἐνεπνεύσθη θαυμάσια πράγματα ως εἶναι ὁ «Ἄϋπνος», τοῦ ὄποιου ἴδου αἱ δύο πρῶται στροφαῖ:

La lune danse dans la vague. Oh! toutes les étoiles sur l'eau!
La mer est belle, la mer est grande, la mer autour du bateau.
Matelot, oublie ton amie. C'est le bon moment, malvra

[malurette].

Matelot, oublie ton amante La lune est câline autour du
bateau.

Οι δύο οὗτοι τόμοι ὅμοι θεωρούμενοι, δεικνύουν τὴν ποικιλίαν τῆς ἰδιοφυίας τοῦ Παῦλου Fort. Ἀλλ' ὁ ποιητὴς πραγματεύμενος τόσον διάφορα θέματα, μένει πάντοτε ὁ αὐτός, πάν-

λέξεις ἄνευ σημασίας, εὑρισκόμεναι εἰς τὰς ἐπωδοὺς τῶν λατικῶν ἄσμάτων.

τοτε πρωτότυπος. Ἡ τεχνοτροπία του δύναται νὰ ἐπικριθῇ δύνατὸν νὰ μὴ ἀρέσκεται κανεὶς εἰς αὐτὴν ἀλλὰ πρέπει νὰ ὁμολογήσῃ δι τὸ ίδιον τοῦ ίδιου στόματος τοῦ Ἡρώνδα. Ὁ VI μῆνος, ίδιαιτέρου δὲν χρόνου, εἶναι ἐκ τῶν καλλιτέρων ως καὶ ὁ ἐπόμενος, δηλατούμενος καὶ τοῦ πομπόνιον M. de la Pomponne. Ἐκεῖνοι ἦθελον νὰ φανοῦν ὑπὲρ τὸ δέον Γάλλοι· οἱ ἀλλοι θέλουν νὰ φανοῦν ὑπὲρ τὸ δέον ζένοι. Ἡ Ἑλλειψις καλαισθησίας καὶ μέτρου εἶναι ὅμοια καὶ εἰς τοὺς δύο.

Πρὸ δέκα περίπου ἐτῶν ὁ κ. Kenyon ἐδημοσίευσεν ἐν Λονδίνῳ ἑλληνικά τινα κείμενα ἀνευρεθέντα ἐπὶ παπύρων τῶν ἀλεξανδρίων χρόνων· μεταξὺ τῶν κείμενων τούτων ἥσαν καὶ οἱ Μίμοι ἢ Μιμίαρμοι τοῦ Ἡρώνδα. Ὁ ποιητὴς οὗτος, δοτὶς ἡτο τέως γνωστὸς ἐκ μιᾶς ἐπιστολῆς Πλινίου τοῦ νεωτέρου καὶ παραθέσεών τινων τοῦ Ἀθηναίου, φαίνεται δι τὴν ἔργα την Γ' πρὸ Χριστοῦ ἐκαπονταετηρίδα, ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου ἢ Πτολεμαίου τοῦ Εὐεργέτου· ἡτο διαρικῆς καταγωγῆς καὶ διέτριψεν ἐν Κῷ, ἔγραψε δὲ εἰς ιωνικὴν διάλεκτον. Ἡ Κῷς ἡτο τότε πόλις τῶν γραμμάτων ως ἡ Ἀλεξανδρεία. Ὁ Ἡρώνδας συνητήθη ἵσως εἰς αὐτὴν μὲ τὸν Θεόκριτον, δοτὶς ἡθελε νάχούση τὰ ἄσματα τοῦ Φιλητᾶ. Οἱ δύο οὗτοι ποιηταί, ἀν καὶ εἶχον τὸν αὐτὸν διδάσκαλον, δὲν εἶχον τὴν αὐτὴν ψυχήν. Ὁ Θεόκριτος εἶναι ἀληθὴς ποιητὴς ικανὸς νὰ περιγράψῃ τὰ μύχια συναισθήματα τοῦ ἀνθρώπου ως καὶ τὰ θεάματα τοῦ βίου. Ὁ Ἡρώνδας ἀρκεῖται εἰς τὸ νὰ βλέπῃ τὰς χειρονομίας, ν' ἀκούῃ τὰς συνομιλίας. Ἀναπαράγει αὐτὰς πιστῶς, ως φαίνεται, καὶ ἔηρως. Δὲν εἶναι οὐδὲ σατυρικὸς καὖν· πλήρης εἶναι ἡ ἀδιαφορία του, ἀνάλογος πρὸς τὴν τοῦ Ζωγράφου, δοτὶς ἐνδιαφέρεται μόνον διὰ τὰς γραμμάτες, διὰ τὰ χρώματα καὶ δὲν ζητεῖ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰ βάθη τῶν ὄντων, τῶν ὄποιων ἀναπαράγει μόνον τὸ ἔξωτερικόν.

Ἡ τέχνη τοῦ Ἡρώνδα εἶναι πολὺ δυσνόητος. Μᾶς ἀρέσκει ν' ἀνακαλύπτωμεν διαθέσεις καὶ εἰς τὸ ἐλάχιστον φιλολογικὸν ἔργον. Μᾶς χρειάζεται μία ἡθική, οἰαδήποτε, ἔστω καὶ ἀνήθικος. Ἡ καθαρὰ καὶ ἀπλὴ ἀντιγραφὴ τῆς φύσεως, μᾶς φαίνεται μωρά, εἶναι τεκμήριον, ἀλλὰ δὲν εἶναι τέχνη. Οἱ Μίμοι τοῦ Ἡρώνδα εἶναι τεκμήρια διὰ τὴν ἴστορίαν τῶν ἐλληνικῶν ἡθῶν, καὶ σχεδὸν οὐδὲν πλέον. Ἀλλὰ καὶ ως τεκμήριον εἶναι μέτριον, διὰ τὸν ἀναλογισθῶν τὸ θαυμάσιον ἐκείνο μυημένον, τὴν Κωμῳδίαν τοῦ Ἀριστοφάνους. Ἀμφιβάλλω μάλιστα καὶ διὰ τὴν πρωτοτυπίαν τῶν Μίμων τούτων. Εἶναι πολὺ ὄμοιόμορφοι πρὸς δι τοῦ γνωρίζομεν ἥδη. Ὁ Ἡρώνδας φαίνεται δι τὴν ἡκολούθηση, μετεσκεύασε καὶ διώρθωσε προγενέστερον τινα.

Λέξεις ἄνευ σημασίας, εὑρισκόμεναι εἰς τὰς ἐπωδοὺς τῶν λατικῶν ἄσμάτων.

Αἱ μικραὶ αὕται σκηναὶ τῶν ἡθῶν εἶναι τούλαχιστον πολὺ τερπναὶ, οἰαδήποτε καὶ ἀν εἰναι ἡ πρωτοτυπία τοῦ Ἡρώνδα. Ὁ VI μῆνος, ίδιαιτέρου δὲν χρόνου, εἶναι ἐκ τῶν καλλιτέρων ως καὶ ὁ ἐπόμενος, δηλατούμενος καὶ τοῦ πομπόνιον d'Ab lancourt ὄνοματε τὸν Πομπόνιον M. de la Pomponne. Ἐκεῖνοι ἦθελον νὰ φανοῦν ὑπὲρ τὸ δέον Γάλλοι· οἱ ἀλλοι θέλουν νὰ φανοῦν ὑπὲρ τὸ δέον ζένοι. Ἡ Ἑλλειψις καλαισθησίας καὶ μέτρου εἶναι ὅμοια καὶ εἰς τοὺς δύο.

Ἄλλα τὸ σύστημα τοῦτο, τὸ ὄποιον δὲν ἐπενόησεν ὁ κ. Quillard, δὲν ἐλαττώνει, μολονότι τὸ ἐφαρμόζει οὐτος ἀμειλίκτως, τὴν ἀξίαν τῆς ἔργασίας του. Ἐχομεν μετάφρασιν τοῦ Ἡρώνδα εἶναι ἡ πρώτη καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον θὰ εἶναι ἡ τελευταία· διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γείνη καλλιτέρα, ἀν ἡ πιστότης εἶναι τὸ πρώτον προσδόν τοιούτου πνεύματος.

'Αλλὰ τὸ σύστημα τοῦτο, τὸ ὄποιον δὲν ἐπενόησεν ὁ κ. Quillard, δὲν ἐλαττώνει, μολονότι τὸ ἐφαρμόζει οὐτος ἀμειλίκτως, τὴν ἀξίαν τῆς ἔργασίας του. Ἐχομεν μετάφρασιν τοῦ Ἡρώνδα εἶναι ἡ πρώτη καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον θέλουν νὰ φανοῦν ὑπὲρ τὸ δέον Γάλλοι· οἱ ἀλλοι θέλουν νὰ φανοῦν ὑπὲρ τὸ δέον ζένοι. Ἡ Ἑλλειψις καλαισθησίας καὶ μέτρου εἶναι ὅμοια καὶ εἰς τοὺς δύο.

'Άλλα τὸ σύστημα τοῦτο, τὸ ὄποιον δὲν ἐπενόησεν ὁ κ. Quillard, δὲν ἐλαττώνει, μολονότι τὸ ἐφαρμόζει οὐτος ἀμειλίκτως, τὴν ἀξίαν τῆς ἔργασίας του. Ἐχομεν μετάφρασιν τοῦ Ἡρώνδα εἶναι ἡ πρώτη καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον θέλουν νὰ φανοῦν ὑπὲρ τὸ δέον Γάλλοι· οἱ ἀλλοι θέλουν νὰ φανοῦν ὑπὲρ τὸ δέον ζένοι. Ἡ Ἑλλειψις καλαισθησίας καὶ μέτρου εἶναι ὅμοια καὶ εἰς τοὺς δύο.

(Παρίσιοι, Δεκέμβριος 1900).

REMY DE GOURMONT

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΚ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ

Η ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΟΡΕΣΤΕΙΑΣ

Ο ἐν Βερολίνῳ ἀκαδημαϊκὸς ἐπιστημονικὸς Σύλλογος διωργάνωσε τελευταίως τρεῖς παραστάσεις τῆς «Ορεστείας» τοῦ Αισχύλου κατὰ μετάφρασιν τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου v. Wilamowitz Möllendorf. Τὴν μετασκευὴν διὰ τὴν ἀπό την σκηνής παράστασιν ἐφιλοτέχνησεν ὁ Oberländer, τὴν δὲ μουσικὴν ἔγραψεν ὁ Max Schilings. Ακριβῶς τὴν αὐτὴν μετασκευὴν πρόκειται νὰ δώσῃ προσεγώς καὶ τὸ Hofburgtheater τῆς Βιέννης.

Εἶναι δύσκολον κατόπιν τῆς ἐν Βερολίνῳ παραστάσεως νὰ κρίνῃ τις κατὰ πόσον αἱ ἐπανειλημμένως ἐπιχειρηθεῖσαι καὶ ἐπιχειρούμεναι ἀναπαραστάσεις ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἔργων θὰ ἔχωσι τόσην ἐπιτυχίαν παρὰ τῷ κοινῷ, ὥστε νὰ κρατηθῶσι διαρκῶς ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ συμπειληφθῶσιν εἰς τὸ σύγγρονον δραματολόγιον. Τοῦτο δὲ διότι ἡ παράστασις δὲν διεξήχθη μετὰ τῆς ἀπαίτουμένης ἐκείνης τελειότητος, ἡς πρὸ πάντων, φαίνεται, τοιαῦτα ἔργα ἔχουσιν ἀνάγκην. Διότι ἀπαίτει τὸ ἀρχαῖον δράμα ἡθοποιούς μορφωμένους, ἐξησκημένους, πε. χ. ὁ Goethe εἰς τὴν «Ιφιγένειαν», δχρι μόνον μετασκευάση, ἡθοποιούς μεμετρημένους,

ἀποφεύγοντας τὰς ἀκαίρους ὑπερβολάς, τὰς καταχρήσεις καὶ τὸν στόμφον ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ· ἀφ' ἑτέρου δῆμως δυναμένους νὰ ἔχαρθωσιν δῆμου δεῖ καὶ εἰς τὸ ὑψιστον πάθος καὶ νὰ ἔχωτερικεύσωσιν ισχυρῶς τὰ αἰσθήματα τῶν προσώπων, τὰ ὄποια οὐ ποδύνονται. Συνάμα καὶ λεπτότης μεγάλη ἀπαιτεῖται ψυχολογικῆς παρατηρήσεως, Βοηθοῦσα αὐτοὺς εἰς τὸ νὰ υποσημειώσιν διαιτέρως τὰς ἐν τῇ νεωτέρᾳ ψυχῆς πλησιεστέρας περιοπὰς καὶ νὰ παρακάμπτωσι τὰ ἔστιν διτε εἰς τὸ πολὺ κοινόν, μὲ δῆλα ἡθη καὶ ἔθιμα ἀνατεθραμμένον, ξένα δὲν ἀδιαφορα μέρη.

Ίδον δὲ ποὺ κυρίως κείται τὸ ζήτημα, ἀφ' οὐ η ἐπιτυχία ἔχαρταται. Εἶναι ἀρά γε τόση ἡ ἀντίθεσις τοῦ ἀρχαίου καὶ νέου κόσμου, ώστε τὰ ἔκεινον ἐκπροσωπούντα ἔργα νὰ εἶναι εἰς τοὺς συγχρόνους ἀκατάληπτα; Εἰς τοὺς κλασικῶς μορφωμένους, τοὺς γαλουχηθέντας μὲ τὰ ἐλληνικὰ γράμματα καὶ τὴν ἐλληνικὴν παιδείαν βεβαιώσας δχρι· ἀλλὰ εἰς τοὺς πολλούς, νομίζω, δυστυχῶς ναί. Καὶ νομίζω διτε, μόνον δταν μεγάλον πνεῦμα, ως π. χ. ὁ Goethe εἰς τὴν «Ιφιγένειαν», δχρι μόνον μετασκευάση, ἡθοποιούς μεμετρημένους, δημηιουργήση σχεδὸν πρωτότυπον ἔργον ἐπὶ τοῦ

ἀρχαίου κειμένου, καὶ ὅταν τοῦτο διδάσκεται μετὰ τῆς ἡδη ρηθείσης τελεότητος—καὶ ὡς πρὸς τοῦτο μόνη ἡ ὑποδυομένη τὴν Κλυταιμνήστραν διεκρίθη κατὰ τὴν ἐν λόγῳ παράστασιν—θὰ κατανοηθῶσι καὶ σήμερον ἀκριβῶς τὰ ἔργα, ὃν τὴν παράστασιν καὶ ὁ ἔσχατος τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων ἐν τῷ συγχρόνῳ ἴδεωδει ἐκείνῳ περιβάλλοντι καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς καλλιτεχνικῆς ἐκείνης θρησκείας, τῆς θρησκείας τοῦ ὥραίου, ἔθεωρει ὡς ὑψίστην πνευματικήν του ἀπόλαυσιν. Δὲν πρέπει ἄλλως τε νὰ λησμονηθῇ, ὅτι πολλοὶ ὑπαίνιγμοι πολιτικῆς ἢ ἀπλῶς κοινωνικῆς φύσεως συνετέλουν εἰς τὴν τότε ἐπιτυχίαν καὶ παρεμποδίζουν τὴν σημερινήν.

Κυρίως δύμως—καὶ τοῦτο δὲν ἀποδίδεται καὶ ὑπὸ τῆς ἀρίστης τῶν μεταφράσεων—χάνομεν τὴν ἀπόλαυσιν τῶν λαξευτῶν ἐκείνων στίχων, τῶν ἐπιτυχῶν ἐκείνων ἐκφράσεων, τὰς ὅποιας τόσον ἤσθάνετο καὶ ἐξετίμα ὁ ἀρχαῖος ἀκροατής, ὃ μὲ τόσον λεπτὴν αἰσθητικὴν ἀντιληφτικών πεπροικισμένος.

Βεβαίως γεννᾷ μέγα τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἡ πλοκὴ τῆς τραγῳδίας καὶ αἱ λεπτόταται ψυχολογικαὶ παρατηρήσεις· καὶ αὐταὶ δὲ αἱ παρακεινδυνευμέναι διὰ τὴν νεωτέραν ἀντιληφτικῶν σκηνῶν, ὡς ἡ τῆς μητροκονίας, εἴναι ἵσχυροτάτου ἐνδιαφέροντος. Πολλὰ δύμως μᾶλλον σκιαγραφοῦνται ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ καὶ πρέπει νὰ τὰ μαντεύῃ ὁ θεατής, ἐκεῖ δῆπον οἱ νεώτεροι—καὶ ἐννοῶ πρὸ πάντων τὸν Shakespeare—μᾶς συνείθισαν μὲ τὴν βαθείαν ἀνατομίαν τῶν ψυχικῶν φαινομένων, μὲ τὴν πιστὴν ἀναπαράστασιν τῶν αἰσθημάτων.

Ἡ ἐντύπωσις πάλιν ἄλλων μερῶν, ὡς π. χ. τῶν σκηνῶν, δῆπον παρουσιάζονται αἱ Εὔμενίδες, εἰς τὸ τρίτον μέρος τῆς τριλογίας, ἐξαρτάται ἐκ τῆς ἐπιτυχοῦς ἡ δχι σκηνοτεχνικῆς ἀναπαραστάσεως. Παρουσιάζει δ' αὖτη ὄμολογουμένως μεγίστας, ἀν δχι ἀνυπερβλήτους δυσκολίας.

Ἄν μολαταῦτα ὑπὸ τὰς πλείστας τῶν ρηθεισῶν ἀπόψεων ἡ ἐν Βερολίνῳ παράστασις δὲν ἦτο ἀρκούντως ἐπιτυχής, ἐν τούτοις ἡ ἐντύπωσις ἐπὶ τοῦ κοινοῦ—όμολογουμένως δύμως πνευματικῶς ἐκλεκτοῦ καὶ μορφωμένου—ἡτο ἀν δχι παρασύρουσα καὶ ὄρμητική, βεβαίως δύμως ἰκανοποιητική· τοῦτο δὲ δεικνύει πόσον τὸ ἔργον εἴναι ἵσχυρὸν καὶ πόσον δίκαιον εἶχον οἱ ἐπιχειρήσαντες τὴν παράστασιν.

Τὴν μουσικὴν ἔγραψεν ὁ Max Schillings, ὁ μετὰ τὸ R. Strauss ἵσως μᾶλλον πεπροι-

κισμένος ἀντιπρόσωπος τῆς νεογερμανικῆς σχολῆς, τῆς ἀκολουθούσης τὴν ὅδὸν τὴν χαραχθείσαν ὑπὸ τοῦ Wagner. Εἰς τὸ μουσικὸν κοινὸν ἦτο ἡδη γνωστὸς ἐκ δύο μουσικῶν δραμάτων του, διαχρινομένων διὰ τὴν λεπτὴν καὶ πλουσίαν ἐνοργάνωσιν, τὸν ἀρμονικὸν πλοῦτον, τὴν συμφωνικὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ μέρους τῆς ὄρχηστρας, τὸ κάλλος καὶ τὸν πλοῦτον τοῦ ὄχου—καὶ διὰ τὰ ἐλαττώματά της τὴν ὑπερβολὴν εἰς τὸν μουσικὸν χαρακτηρισμόν, εἰς τὴν ἐσκεμμένην μουσικὴν and last but not least, δυστυχῶς δὲ καὶ διὰ τὴν ἔλλειψιν πρωτοτύπου μορφῆς εἰς τὴν μελῳδίαν.

Εἰς τὴν μουσικὴν τῆς Ὁρεστείας μᾶλλον τὰ προτερήματα ἀναφαίνονται—φυσικῶς ἀλλως τε, καθ' ὅσον ἡ μουσικὴ εἴναι μᾶλλον χαρακτηριστική—εἰς ἡ προστίθεται ἐπαινετὴ εὐγένεια καὶ συντομία οὐδαμοῦ ὑπερβαίνουσα τὰ δριά της. Λογικῶς δὲ πράττων ὁ συνθέτης δὲν ἐπεχείρησεν ἀπομιηθῆ φαντασιώδῆς τὸ ἀρχαίκὸν ὑφος, ἀφοῦ εἴμεθα δυστυχῶς ἐν παντελεῖ σχεδὸν ἀγνοίᾳ τοῦ τί ἦτο ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ μουσικὴ.

Κατ' ἀρχὴν εἴμαι ἀντιθέτος τοῦ συστήματος τῆς ὑποκρούσεως (melodram), δύπερ καὶ αὐτὸς ὡς καὶ οἱ ἄλλοι ἄχρι τοῦδε ἡκολούθησαν, διότι τὸ εὐρίσκω χαλαρόν, ἀνούσιον καὶ οὐδέτερον· οὔτε μουσικὴν, οὔτε ἀπαγγελίαν, εἰς αὐτὴν δὲ τὴν περίπτωσιν μοῦ φαίνεται, διτι ἡ μέση χρυσῆ ὄδος εἴναι ἡ μᾶλλον ἀνιαρά, καὶ οὔτε ἡ δοκιμὴ τοῦ Schillings, τοῦ νὰ εἰσαγάγῃ χοροὺς μὲ ὑπόκρουσιν ὄρχηστρας, ἀπαγγελλομένους ὑπὸ πολλῶν συνάμα προσώπων εἰς τὸν αὐτὸν ρυθμὸν καὶ τόνον, ἡδυνήθη νὰ μὲ πείσῃ περὶ τοῦ ἐναντίου. Παραδέχομαι δύμως, διτι ἵσως ἡ μελοποίησις τῶν χορικῶν μόνων θὰ παρήγαγε κάπως θεατρικὴν ἐντύπωσιν — σπως καὶ συμβαίνει εἰς τὸ μελοδραματικὸν καὶ θεαματικὸν τέλος ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου—ἀντιθείουσιν εἰς τὸ γενικὸν ὑφος τοῦ ἔργου.

Χαρακτηριστικώτατα καὶ ρυθμικῶς πρωτότυπα εἴναι τὰ θέματα τῆς ὑποκρούσεως πρὸς τὰ χορικὰ τῶν Εὔμενίδων, τελείως δ' ἐπεξειργασμένη ἡ εἰσαγωγὴ τῆς τρίτης πράξεως.

Ἐν ἐνί λόγῳ ἐνδιαφέρουσα καὶ ἐπαινετὴ ἦτο ἡ παράστασις τῆς «Ορεστείας», βεβαίως δύμως δὲν ἔλυσε τὸ παλαιὸν ζήτημα· ἵσως τὸ πράξη ἡ τοῦ Hofburgtheater, δῆπον τὰ μέσα ὑπάρχουσιν ἀρθονα, ὁ Kainz ἐνδεδειγμένος Ὁρεστης καὶ ἐν γένει οἱ ἡθοποιοὶ δῆλοι ἀνώτεροι καὶ μᾶλλον εἰς τὰ τοιαῦτα ειθισμένοι.

(Βερολίνον, Δεκέμβριος 1900).

N. Δ. ΠΑΠΠΟΣ

ΑΙΣΜΑ.

ΚΛΕΙΔΟΚΥΜΒΑΛΟΝ.

„ΔΥΟ ΑΔΕΛΦΟΙ“

Μελοδραματικαὶ σκηναὶ εἰς πράξεις δύο.
Ποίησις καὶ μουσικὴ

Δ.ΛΑΥΡΑΓΚΑ.

Μονωδία ΛΑΜΠΡΟΥ (Εκ τῆς Α^π πράξεως)

Moderato.

p. espr. tempo

θεοί σι καρδιά μου καμ-μά- τια ε- σχή- αθη. Ων
tempo.
p. espr.

cres.
dim.
μενα! ε δωδέρω μέ νη ε. κα- α. δελ- φος! Δυόξ

cres.
dim.
piu anim.
mf
γά- πης καρ- μά- κα βα. θεά δο- κι- μά- ςω,
piu anim.
cres.
γά τά- να σα- ρά- ςω, γά τά- λλο αχ! θρη- νώ!

ff con anima stent' molto.
affretto 3 p tempo.
Θεέ μου γά- τι- οί με τί δρό- μο νά- πα, λα-
ff allar col canto
affretto 3 p tempo.
stesso movimento.
τρεύ- ω την Μα- ρω τον Χρό νη πο- νώ.....
stesso movimento pp.
espr. ben sentito
pp.
τον Χρό. νη πο. νώ!
dim. rit.
ppp. allargo.

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΔΑ

ΤΟ ΔΕΚΑΤΕΠΕΝΘΜΕΡΟΝ

ΤΟ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΝ

Αἱ συζητήσεις, δύως καὶ τὰ ἐγκλήματα, δύως καὶ αἱ ἀσθένειαι ἔρχονται ἐπιδημιῶς καί, φαίνεται, ἀκόλουθοντα ώρισμένον διάγραμμα. Εἰς τὸν κόσμον δὲν σχέδιον αὐτὴν τὴν στιγμὴν εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ τάπητος τὸ γυναικεῖον ζῆτημα καὶ ἐνῷ εἰς τὴν Γαλλίαν ἐκδίδουν οἱ ἀδελφοὶ Μαργκερίτ, γνωστοὶ μυθιστοριογράφοι, βιβλιάριον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ο Γάμος καὶ τὸ Διαζύγιον» καὶ ὁ Πρεσβύτερος γράφει ἐπανειλημμένα ἄρθρα εἰς τὸν «Φιγαρώ», ἐνῷ εἰς τὴν Γαλλικὴν Ἀκαδημίαν θρυλεῖται γυναικεία ὑποψηφιότης, καὶ εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἡ Βουλὴ Φηρίζει θυελλώδη νόμον περὶ γυναικῶν, εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ ζῆτημα, τὸ σχεδὸν ἀνύπαρκτον δι' ἡμᾶς, τίθεται ἐπὶ τάπητος διὰ τῶν διαλέξεων τοῦ κ. Μάτεσι καὶ τῶν ἄρθρων τῶν ἐφημερίδων. Ἐπειδὴ δὲ καὶ μία διαπρεπής κυρία, ἡ κυρία Παρρέν, ἀνέλαβε τὴν ὑπεράσπισιν τῶν γυναικῶν ἀπὸ τῶν στηλῶν τῆς Ἀλκροπδεωνος, τὸ πρᾶγμα καταντάπεριστερον ἐνδιαφέρον.

Εἶναι μόνον ἀτύχημα διτὶ ἡ συζήτησις εὐθὺς ἀμέσως μετεμορφώθη εἰς καυγάν, ἡ πραγματεία τοῦ ζῆτηματος εἰς φιλονικίαν· καὶ ἐνῷ δ. κ. Μάτεσι εἰς τὸν «Παρνασσὸν» ἐφίλοδροι μὲν εἰρωνείαν καὶ μὲν στίχους τοῦ Σιμωνίδου τὰς γυναικας, ἡ κυρία Παρρέν ἐκεραύνων τοὺς ἄνδρας μὲν παραπτώματα καὶ μὲν βαρδαρότητας ξεθαπτομένας ἀπὸ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ἀνθρωπότητος, ἀπὸ τὸ πρῶτον κεφάλαιον τοῦ Διοδώρου τὸν Σικελιώτου καὶ ἀπὸ τὰς πρώτας γραμμὰς τοῦ Πολυβίου.

Ἄλλως τε ἡτο ἀναπόφευκτον, καὶ δὲν ἐνυμούμεθα νὰ ὅμιλησε ποτὲ κανεὶς ψυχρὸς περὶ τοῦ γυναικείου ζῆτηματος, καὶ δὲν ἐνθυμούμεθα ποτὲ νὰ ἔγινεν ὁ ἐλάχιστος λόγος περὶ τοῦ πράγματος χωρὶς νὰ δεῖξουν αἱ γυναικεῖς δὲν, διὰ τοὺς ὄνυχας τούλαχιστον, κατάγονται ὀλίγον ἀπὸ τὰ αἰλουροειδῆ καὶ οἱ ἄνδρες δὲι, διὰ τοὺς ὄδοντας, ἀν δχι ἄλλο, κατάγονται κάπως ἀπὸ τοὺς ἀγριοχοίρους.

Οἱ Αὔγυστος Κόντον, διτὶ εἴχε καθορίσει τὰς προσδους τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐκ τοῦ τρόπου τοῦ συζητεῖν, καὶ διήρει εἰς θεολογικάς, λογικάς καὶ ἐπιστημονικάς τὰς συζητήσεις, θὰ κατέτασσε βεβαίως τοὺς Ἑλληνας καὶ πρὸ πάντων τοὺς συζητοῦντας διὰ τὸ γυναικεῖον ζῆτημα ὡς ἀναγομένους εἰς τὴν πρώτην τῆς ἀναπτύξεως βαθμίδα.

Ν. ΕΠΙΣΚΟΠΟΠΟΥΛΟΣ

Τὸ Σάββατον, 9 τρ., διενθυντής τῶν «Παναθηναίων» κ. Κίμων Μιχαηλίδης, γενόμενος δεκτὸς εἰς ἴδιατέραν ἀκρόασιν παρὰ τῇ A. Y. τῷ Βασιλόπαιδι Νικολάῳ, παρεκάλεσεν Αὐτὸν νὰ δεχθῇ τὴν ἀφίέρωσιν τῶν «Παναθηναίων». Η A. B. Y. ἐξήτησε μετ' ἐρδιαφέροντος παρὰ τοῦ ἡμετέρου Διευθυντοῦ διαφόρους πληροφορίας περὶ τοῦ περιοδικοῦ καὶ ἐν τέλει εὐηρεστήμην ἥποδεχθῇ τὴν ἀφίέρωσιν.

Αἱ θήναις Γυμνασίου, διδάξας μέχρι τοῦ 1875, δόπτε διωρίσθη ἔφορος τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης ἐπὶ μηνάς τινας καὶ εἴτα καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου. Τῷ 1877 ἡσιώθη τῆς τιμῆς νὰ προσληφθῇ καθηγητῆς τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, διδάξας, ἰδίᾳ καὶ τὴν βασιλισσαν τὴν ἑλληνικὴν γλώσσαν.

Ο βίος τοῦ Πανταζίδου ὑπῆρξεν ἔμπλεος ἐργασίας. Πλὴν τῆς συνεργασίας αὐτοῦ καὶ σπουδαιότατα φιλολογικά περιοδικά ἡσχολείτο εἰς παντοίας γλωσσολογικάς καὶ κριτικάς πραγματείας, διν ἀξιολογωτάτη είνε ἡ περὶ ἀποκαταστάσεως τοῦ κειμένου Μιχαήλ τοῦ Ψελλοῦ. Τὸ Ομηρικὸν Λειξιόν, ὅπερ μετέφρασεν ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ καὶ ἐξέδωκε τῷ 1874, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πρωτότυπος σχεδόν ἐργασία καὶ διὰ τὰς ἐπενεγθείσας διορθώσεις καὶ διὰ τὴν ἀπόδοσιν διὰ φράσεων τῆς δημόδους γλώσσης τῶν δημοτικῶν φράσεων. Η Γυμνασιακὴ Παιδαγωγικὴ (1889) είνε ἔρανισμα γλαφυρῶς μὲν συντεταγμένον, ἀλλ, οὐχὶ ἀνάξιον τῶν προσόδων τῆς Παιδαγωγικῆς. Καλλιεπεῖς είνε αἱ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Μαρασλῆ μεταφράσεις τῆς ιστορίας τοῦ Μεγάλου Αλεξανδροῦ Ιω. Πανταζίδης, ἐγεννήθη ἐν Κρουσόδωρ τῆς βορειοδυτικῆς Μακεδονίας τῇ 25η Δεκεμβρίου 1827. Εκεῖ παιδεύθησε τὰ πρώτα ἀποθέωσιν τῆς γυναικός, τὴν ἐστήριξεν ὀλόχληρον ἐπὶ τῆς ἀδυναμίας τῆς. Η γυνὴ ἡτο τὸ πλάσμα τὸ ἀεὶ πληγωμένον καὶ ἀεὶ ἀσθενές, τὸ διποίον ὡντὸν ἐλάτρευε, περιέθαλπεν, ἐκύκλωνε διὰ θυμιαμάτων. Μία ποίησις ὀλόχληρος ἐγεννήθη πέριξ αὐτῆς ἰδεώδης καὶ ἐνας μυστικισμός, διτὶς διετηρήθη μέχρι τῶν ἡμέρων μας.

Σήμερον ἡ πληγωμένη τῆς χθές, ἡ ὁποία ἐθεράπευε τὸν ἐγωσμὸν καὶ τὴν φιλοτιμίαν τοῦ ἀνδρός, ἐρέχεται ὡπλισμένη, ισόπαλος, χωρὶς ἀδυναμίαν καὶ χωρὶς γόνητρον. Υπάρχει, ναὶ, ἐν ζῆτημα γυναικείον, ἀλλ' εἴνε ζῆτημα ζωῆς ἀμα καὶ θανάτου διὰ τὰς γυναικας. Εἶνε ζῆτημα ἀλλως τε ἀρμονικὸν διὰ τὸν εἰκοστὸν αἰώνα, διτὶς ἐγκαινιάζει μαζὶ μὲ δόλον τὸν θάνατον τοῦ θανατού καὶ τὸν θάνατον τῆς γυναικείας γοητείας.

Αἱ γυναικεῖς περιφρονοῦσαι τὰς θωπείας τῶν χειλέων ρίπτουσαι τὸ χειρόκτιον διὰ τὸ ἀλληλοφάγωμα... Νεκραὶ πλέον διὰ τὴν τρυφερότητά μας αἱ γυναικεῖς τοῦ εἰκοστοῦ αἰώνος, πλασματα μελαγχολικά, ἀπὸ τὰ διποία λείπει ἡ ἀγάπη καὶ σπανίζει ἡ μητρότης, ζῆτον νὰ λάθουν θέσιν ὅχι πλησίον μας, ἀλλ' απεναντί μας· οὕτως σύντροφοι οὕτε γόησαι, ἀλλ' ἀντίπαλοι εἰς τὸν μεγάλον ἀγώνα τῆς ζωῆς...

Ἄλλα λησμονῶ διτὶ εἴμαι χρονογράφος καὶ διτὶ τὸ μόνον μου καθηγον εἴνε νὰ σᾶς πληροφορήσω διτὶ μία συζήτησις ἡσιώθη καὶ μία συζήτησις ἔκλεισε διὰ τὸ γυναικεῖον ζῆτημα, διτὶς ὀδόντες ἐδείχθησαν καὶ ὄνυχες, διτὶ πολλὰ γεγονότα ἐμάθημεν καὶ πολλὰ ὄνυχα, διτὶ πολλὰ βιβλία ἀνεφέρθησαν καὶ πολλοὶ ποιηταί, ἀλλ' διτὶ τὸ ζῆτημα ἀπέμεινεν οἷον ἡτο καὶ πρὸιν καὶ διτὶ πολλὴ μελάνη καὶ πολλοὶ λόγοι: θὰ σκορπισθῶν ἀκόμη ἀνωφελῶς πέριξ αὐτοῦ.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ · ΤΕΧΝΗ · ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Ο τὴν 25η Νοεμβρίου ἀποδιώσας καὶ μετὰ πάστης τιμῆς κηδεύθει την καθηγητῆς τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Εθνικῷ Πανεπιστημίῳ Ιω. Πανταζίδης, ἐγεννήθη ἐν Κρουσόδωρ τῆς βορειοδυτικῆς Μακεδονίας τῇ 25η Δεκεμβρίου 1827. Εκεῖ παιδεύθησε τὰ πρώτα ἀποθέωσιν τῆς γυναικός, τὴν ἐστήριξεν ὀλόχληρον ἐπὶ τῆς ἀδυναμίας τῆς της ποιήσεως.

Αἱ θήναις Γυμνασίου, δόπτε διωρίσθη ἔφορος τῆς Βιβλιοθήκης ἐπὶ μηνάς τινας καὶ εἴτα καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου. Τῷ 1877 ἡσιώθη τῆς τιμῆς νὰ προσληφθῇ καθηγητῆς τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, διδάξας, ἰδίᾳ καὶ τὴν βασιλισσαν τὴν ἑλληνικὴν γλώσσαν.

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ μυθιστόρημα μετὰ μακρὰν παραχυὴν ἤρχισε νὰ θριαμβεύῃ. Τὸ Quo Vadis τοῦ Σεγκιέβιτς, τοῦ ὄποιου ἡ ἐπιτυχία ὑπῆρξε καταπληκτική ἐν Γαλλίᾳ, διεδέχθησαν ἄλλα. Οἱ δὲ Γάλλοι οἱ ὡς πρόδρομοι τῶν τοιούτων μυθιστορημάτων, ἀτινα θέμα ἔχουσι τοὺς χρόνους τῆς ἑλληνικῆς παραχυῆς, ἡ τοὺς βαζαντίους χρόνους, θεωροῦσι τὸν Jean Lombard, τοῦ ὄποιου τὰ δύο ζεργατά Αγωνία καὶ Βυζαντίον, παραγκωνισθέντα, καὶ νέαν ζωὴν τώρα προσλαμβάνοντα ἐγχρησίμουν ὡς πρότυπον εἰς τοὺς ζένους. Περὶ τὸ δικαιούμενον τῆς ἀξιωσίας ταύτης δὲν εἴνε εὐχερεῖς νὰ κρίνῃ τις: τὸ βέβαιον εἴνε διτὶς ἀλλεπάλληλα ἐκδίδονται τὰ ιστορικά μυθιστορήματα, λόγος δὲ γίνεται πολὺς τώρα περὶ τοῦ Θανάτου τῶν θεῶν, μυθιστορήματος τοῦ Ρώσου Δημήτρη Μερεγκόσφηκη. Ο Θάνατος τῶν θεῶν ἀναφέρεται εἰς τοὺς χρόνους Ιουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου. Ο συγγραφεὺς τὸν ἥρωα τοῦ παραλαμβάνει ἀπὸ τὸν κατωφλίου τοῦ φρουρίου, ἐν τῷ ὄποιῳ οἱ ἀνεψιοί Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου ὁ Γάλλος καὶ ὁ Ιουλιανός, ἐκπρατοῦντο φυλακισμένοι ὑπὸ τοῦ ἐξαδέλφου των Κωνσταντίου, καὶ φέρει αὐτὸν μέχρι τῆς ήμέρας, κατὰ τὴν ὄποιαν θανατίσμων τραυματισθείσης ὑπὸ τῶν Περσῶν ἀνεφώνησε: Νενίκηκας Χριστέ, κορέσθητι Ναζωραῖ! Παρὰ τὴν αἰνιγματικὴν μορφὴν τοῦ αὐτοκράτορος, τοῦ ἀνησύχου, νευροπαθοῦ, καὶ μεθυσμένου ἔξ οὖτε γλώσσης, ζωηρὸς διαγράφεται ὁ φιλόδοξος καὶ περιέργος χαρακτήρ τῆς σπαρτιατίδος Αρτινόης, τὴν ὄποιαν ἀγαπᾷ. Ή σύγχρονισ τῶν δύο κόσμων τοῦ ἀρχαίου καὶ τοῦ νέου καὶ διος ὁ πολυσύνθετος βίος τῶν γρόνων ἐκείνων ἀναγεννᾶται ζωηρῶς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ἀναγνώστου.

Ο ΔΙΑΠΡΕΠΗΣ συνεργάτης τῶν «Παναθηναίων» κ. Remy de Gourmont ἀπέστειλεν ἡμῖν τὸν πρὸ μικροῦ ἔκδοθέντα τόμον αὐτοῦ: La culture

des idées. Περὶ τοῦ ἔργου τούτου περιέχοντος ἐπτὰ αἰσθητικὰς καὶ λογοτεχνικὰς μελέτας, γεγραμμένας πάσας μὲ τὴν προσδιάλουσαν εἰς τὸν κ. Gourmont θαύτητα καὶ γόριν, θέλομεν διμίλησην εὐρύτερον προσεχῶς, παραθέτοντες καὶ γαρακτηριστικά τινα ἀποσπάσματα τοῦ ὥραίου βιβλίου.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΙΘΟΥΣΑΝ τῆς Ἐκθέσεως τῆς «Ἐταιρείας τῶν Φιλοτέχνων» ἐνώπιον ἐκλεκτοῦ καὶ πυκνοῦ ἀκροατηρίου ὁ κ. N. Κυπαρίσσης, τελειόφοιτος τῆς φιλολογίας καὶ ἐκ τῶν μαθητῶν τῆς Β. Δραματικῆς Σχολῆς, ἀνέγνωσε μέρη τινὰ τῆς μεταφράσεως τῆς «Ἡλέκτρας» τοῦ Σοφοκλέους, τὴν ὅποιαν ἔξεπονησεν. Ὡς δεῖγμα τῆς μεταφράσεως δημοσιεύμενεν τὸν ἐπόμενον μονόλογον τῆς Ἁλέκτρας:

ΗΛΕΚΤΡΑ

Ω τοῦ Ὀρέστου λείψαν, ἐκ τῶν θυητῶν τοῦ μᾶλλον προσφίλους μοι, τὰς ἐλπίδας μου ἀπάσας ἀποβάλλω πλέον σῆμερον, νεκρὸν κρατοῦσα εἰς τὰς κεῖσας ἐγὼ σέ, δὺ ἄλλο! ἐκ τοῦ οἴκου ζῶντας ἀπέστειλα.

Κάλιον ἡτο πρότερον ν' ἀπέθηκον πρὶν ἡ σὲ σώσω ἐκ τοῦ φύρων πέμπουσα εἰς ξένην κχραν, ἵνα μετὰ τοῦ πατρὸς ἐν τῷ ἴδιῳ τάφῳ τότε ἐδάπτεσσο.

Πλὴν τῶρα ἓπος κηδευθείς, μικρὸς ἐντὸς μικρᾶς ὅδοις ἐπανέρχοσαι, εἰς κχραν ξένην καὶ μαρζάν τὸν οἴκων σου θανάτων, μαρζάν τῆς προσφίλους σου ἀδελφῆς, μὴ δυνηθείσης τὸ οἰκτόνον σου λείψανον διὰ λουτρῶν νὰ λούσῃ καὶ κηδεύονα στὰ κατακάνη τοῦτο ἐν λαμπρῷ πυρῷ.

Τήλιμων ἐγώ! ματαία τόση μου στοιχῆ, μάταια τόσαι μου φροντίδες λυπηραί, διὰ εὐχαριστίας ἀνελάμβανον πόδες σέ, τὸν ὑπὲρ πάντα φίλον, πάντα συγγενῆ, καὶ τὴν μητέρα ἔτι, ἀγαπᾶτη με.

Ἔμην τὸ πάν πόδες σέ, τροφός καὶ ἀδελφή. Πλὴν ταῦτα πάντα ἐπελθών διθάνατος

ἀνήρποις, καὶ μετ' αὐτοῦ ὡς θύελλα καὶ σὸν ἐξηφανίσθη. Φεδ! ἡ τάλαινα.

Νεκροὶ οἱ πάντες, καὶ πατήρ καὶ ἀδελφὸς νεκρὰ κ' ἐγὼ πόδες τούτοις. Ηδη̄ καίρουσιν γελῶντες οἱ ἔχθροι μας, ηδη̄ μαίνεται ἐκ τῆς καρᾶς ἡ μήτηρ ἡ ἀμήτωρ μου, ἡς τυμωρὸς νὰ γίνηται σὺ προώρωστο,

ἡ δυσμενής μας μοῖρα, ἐὰν ἡθελε νὰ ἐπιτρέψῃ τοῦτο, ητὶς σήμερον

νεκρὸν σὲ ἀποστέλλει καὶ ἀτρι μορφῆς φιλτάτης, κόνιν καὶ σκιάν ἀνωφελῆ.

Οἶμοι! φεδ! Ω οἰκτόνον πτῶμα, διανύσαν τὸ δεινὸν τοῦ Ἀδουν ἡδη̄ καὶ φοιτὸν ταξιδίον, ὡς ἀδελφὲ μοι, διὰ τὸν θανάτον σου

κ' ἡρέ αὐτῆν προσέτει ἐθανάτωσες. Καὶ νῦν ἐν τούτῳ τῷ διστάτῳ τάφῳ σου,

κ' ἐγὼ θὰ ἔλθω, ἡ μηδὲν πόδες τὸ μηδὲν, ἵνα κ' ἐγὼ πλησίον σου ἀναπαυθῶ καὶ ζῶμεν κ' ἐν τῷ ἄδη μόδι πάντοτε.

Ο θάνατος τὴν λύπην μόνος ἀφαιρεῖ.

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ἐκ Γάλλων συγγραφέων καὶ δημοσιογράφων ἀνέλαβε νὰ συλλέξῃ ἔρανους πρὸς ἰδρυσιν μητρεῖον εἰς τὸν Ἀρθούρον Ριμπώ, τοῦ ὅποιου προτομὴν κατεσκεύασεν ὁ Γάλλος γλύπτης Berrichon. Ο Ριμπώ ὑπῆρξε ποιητής ισχυροτάτου ταλάντου, ἀλλὰ καὶ λίαν πολυκυμάντου βίου. Τὸ «Bateau ivre», ἐν τῶν ἔργων του, θεωρεῖται ἀριστοτέχνημα. Τὸ μηνημένον θὰ ἰδρυθῇ ἐν Καρλεβίλῃ, τῇ γενεθλίῳ πολέων του ποιητοῦ.

ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΠΟΜΠΗΙΑΝ, κατὰ τὰς γενομένας ἀνασκαφὰς ἀνευρέθη πολύτιμον χαλκοῦ ἐλληνικὸν ἄγαλμα ἀντάξιον κατὰ τὴν χάριν καὶ τὴν ἀρδάν εὑμέλειαν τοῦ πειραιών Idolino τοῦ Μουσείου τῆς Φλωρεντίας. Τὸ ἄγαλμα ἔχει μῆνος 1^η 19· εἶναι ἐντελέχεις, σῶν καὶ κατὰ τὴν γνώμην τῶν εἰδότων, ἐνέχει τὰ γαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς τέχνης τοῦ Πολυλαζείτου. Προωρίζετο νὰ κρατῇ πυρόσν, διότι ὁ δεξιὸς ὑψωμένος βραχίων ὑποστηρίζεται ὑπὸ κομψῆς βάσεως· ἡ μόνη βλάση ἡν ὑπέστη, εὐκόλως ἐπιδιορθουμένη, εἶναι σχισμὴ ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ βραχίονος. Ἐν τῷ γηρέω, ἐντὸς τοῦ ὅποιου ἀνευρέθη τὸ ἄγαλμα τοῦτο, ὑπῆρχεν ἐργαστήριον χαλκοχοΐας, πιθανὸν δὲ φαίνεται διτὶ αἱ ἀνασκαφαὶ θ' ἀποκαλύψωσι· καὶ βαθύτερες, διὰ τῶν ὅποιων ἀνήρχοντο εἰς τὸ ἄνω μέρος αὐτῆς.

Παραπλέωρας τῆς ἀγορᾶς εὐρέθησαν δωμάτια χρησιμεύοντα ὡς πρατήρια πιθανῶς, ἔξι δῶν διὰ μωσαϊκῶν ἥτο ἐστρωμένον τὸ Ἀγορανομεῖον, διότι ἐντὸς αὐτοῦ εὐρέθη μεγαλοσκελῆς ἐπιγραφὴ ὥριζουσα ἐπὶ ποινῆς τὴν διατίμησιν τῶν μουσικῆν, ἐπειδὴ τοιουτοτρόπως ἀπομονώνεται τὸ ἀκουστικὸν νεῦρον, δεχόμενον μόνον αὐτὸν ἐντυπώσεις, καὶ τοιουτοτρόπως διὰ τῆς ἐντάσεως τῆς προσοχῆς καθιστάμενον απειρως εὐαίσθητον.

Πλὴν τούτων εὐρέθη λυχνία, ἐφ' ἡς ἀνάγλυφος παρίστατο ὁ Διόνυσος μετὰ πάνθηρος, ἀλλὰ δὲ φέρουσα τράγον καὶ τρίτη τὸν Γανυμήδην μετὰ ἀετοῦ. Ἐτὶ κεφαλὴ χοίρου ἐκ μέλανος μαρμάρου. Ἀλλοὶ ἀγαλμάτιον, σύνιος ἡ κεφαλὴ κατεστράψη, παρίστα λέοντα ἔχοντα τὴν καίτην ἡνωριδιμένην. Εὐρέθη ἔτι λίθος ἔξι ἀλαβάστρου διαφανοῦς ἐπὶ τρίποδος ἐκ μαρμάρου μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς:

Κράτης δ νίος Ἀντιόγονον κατ' εὐχήν.

Περὶ τῶν εὐρημάτων ἀναλυτικωτάτην ἀνακοίνωσιν ἔκαμε κατὰ τὴν παρελθοῦσαν συνεδρίασιν τῆς Γερμανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς ὁ διευθυντής αὐτῆς κ. Δαιρφελδ.

ΘΕΑΤΡΟΝ

ΕΣΧΑΤΩΣ παρεστάθη ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου τοῦ Zittau τῆς Σαξονίας ἡ «Δούκισσα τῶν Αθηνῶν», ἡ βραχεύθεισα τραγῳδία τοῦ ἐν Βερολίνῳ πρεσβευτοῦ κ. Κλέωνος Ραγκαβῆ, κατὰ μετάφρασιν τοῦ κ. Otto Adolf Ellissen. Η παράστασις, ὡς ἀγγέλλεται ἐκείθεν, διεξήχθη μετὰ μεγίστης ἐπιτυχίας.

ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ μελοδραματικοῦ θάσου παρεστάθη ἐπανειλημμένως ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ ὁ «Φάσουστ» τοῦ Γκουνώ. Η ἐκτέλεσις ἐγένετο ὀρίστη, διεκριθῇ δὲ ὡς βαθύφωνος κ. Ματζάρας ὡς Μεριστοφελῆς καὶ ἡ ψιλόφωνος κ. Μπατάνης ὡς Μαργαρίτα καὶ ὡς ζένυφωνος κ. Χατζηλούκης. Τώρα ἐποιούνται οἱ «Παλιάτσοι» τοῦ Λεογκαβάλλο, οἱ ὅποιοι θὰ δοθοῦν κατ' αὐτὰς μὲ ἐλπίδας μεγάλης ἐπιτυχίας.

ΕΙΣ ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ Θέατρον Αθηνῶν ἔρχισε τὰς παραστάσεις τοῦ νέος ἱταλικὸς θάσου μελοδραματίων ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Vitale. Ο νέος θάσος, τὸν ὅποιον ὁ κ. Τσόχας ἔφερεν ἔξι Ιταλίας,

Αἱ ἐργασίαι τῆς ἀνελκύσεως ἐγένοντο ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν κατ' ἀρχὰς μὲν τοῦ κ. Αντ. Οικονόμου, καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, κατόπιν δὲ τοῦ κ. Γ. Βυζαντινοῦ, ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων.

διακρίνεται διὰ τὸν πλοῦτον τῶν σκηνογραφιῶν καὶ ἐνδυμασιῶν αὐτοῦ, ἥρετε πολὺ.

ΜΟΥΣΙΚΗ

ΠΟΛΥ ΕΠΙΤΥΧΗΜΕΝΗ ἡ τελευταία συναυλία τῆς Μουσικῆς Εταιρίας. Ἰδίως ἥρετε τὸ Μπαλλέττο τοῦ Τσαϊκόφσκη, τὸ ὅποιον εὐχαρίστως ἀκούσησεν ἀργελόμενον καὶ διὰ τὴν προσεχῆ συναυλίαν. Τοὺς κάπως ἀσυνήθεις ρυθμούς τῶν ξενικῶν χορῶν διηγήθησε μὲ πολλὴν στερεότητα ὁ κ. Κρέμσερ. Ἡ δὲ ὑψηλὴ προστασία τῆς Πριγκιπίσσης Σοφίας περιέβαλλε μὲ περιστήν αἰγάλην τὸ προοδευτικὸν σωματεῖον τὸ κατέστησε πλέον κυριολεκτικῶς προσφίλες εἰς τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας μας.

Ο ΔΙΑΣΗΜΟΣ κλειδοκυμβαλιστής Παδερέφσκης, διτὸν διδη συναυλίας θέλει τὰ φῶτα χαμηλωμένα. Ο Σβεντάλ, ὁ γνωστὸς γάλλος συγγραφεὺς, καπού ισχυρίζεται διτὶ μόνον μὲ ήμιφως δύναται τις ν' ἀπολαύσῃ τελείως τὴν μουσικήν, ἐπειδὴ τοιουτοτρόπως ἀπομονώνεται τὸ ἀκουστικὸν νεῦρον, δεχόμενον μόνον αὐτὸν ἐντυπώσεις, καὶ τοιουτοτρόπως διάτοπας διαφανούσι τοιαύτων ἐντασεων αἰγάλης.

Ο ΜΑΣΚΑΝΗΣ, ὁ συγγραφεὺς τῆς «Καβαλλερίας Ρουστικάνας», ἀφέρωστος τὸ νέον ἔργον του «Οι Μετημφιεσμένοι» εἰς τὸν έσωτόν του. Ἰδοὺ ἡ πρωτότυπος ἀφιέρωσις: «Εἰς τὸν έσωτόν μου» δεῖγμα ύψιστης ἔκτιμησεως καὶ ἀναλλοιώτου ἀγάπης».

ΕΝΑΣ ΔΙΑΣΗΜΟΣ Ἀμερικανὸς νευρολόγος ἐδοκίμασε νὰ θεραπεύῃ διὰ τοῦ ὑπνωτισμοῦ τὴν νευρικὴν δειλίαν, η ὅποια καταλαμβάνει πολλούς μουσικούς, διτὸν ἐμφανίζωνται ἐνώπιον τοῦ κοινοῦ, καὶ ἡ ὅποια ἀποβαίνει εἰς αὐτοὺς τόσον ἐπιζήμιος.

Ο ἀποκλεισμός, λέγει, τῆς ταραχῆς, τοῦ δισταγμοῦ καὶ τῆς νευρικότητος εὐκολώτατα ἐπιτυχάνεται διὰ τοῦ ὑπνωτισμοῦ. «Ἐπειτα εἰμπορεῖ κανεὶς νὰ διευκολύνῃ πολὺ διὰ τὸν ἐκτελεστήν, μετὰ καβάλλων τὸ προσόντα τὰ ὅποια κατέχει ἐν δυνάμει, εἰς προσόντα τὰ ἐνέργεια, ἀρκεῖ γάλλων θεσμῶν ἥτις τοιαύτης. Ιδίως μεγάλην ἐπιτυχίαν είχον τὰ πειράματα τοῦ θανωτισμοῦ εἰς τὸ νὰ καταστήσουν τὴν φωνὴν τῶν ἀοιδῶν ἀνεπηρέαστον ἀπὸ τὰς ἀτμοσφαιρικὰς μεταβολαῖς.

ΚΑΙ ΔΥΟ ΤΡΕΙΣ περικοπαὶ ἀπὸ τὰ φιλοτεχνικὰ τρία τοῦ διασημοτέρου τῶν μουσικῶν παιδαγωγῶν, τοῦ Λουδοβίκου Καϊλερ:

— Εἶναι ἐσφαλμένη ἡ ίδεα διτὶ δι' ἐν ισχυρὸν τάλαντον ὃντας εἴναι εὔχολα. «Ισια ἴσια δόσον μεγαλήτερος εἰνεῖ διαλλιτέχνης, τόσον ἀπαιτητικώτερος γίνεται ἀπὸ τὸν έσωτόν του, τόσον ψιλολόγτερα αἰρεῖ τὸ ίδιαν κόστον του, ἐντείνει δόλας του τὰς προσπαθείας νὰ φθάσῃ καὶ ἀναγνωρίζει τὴν δυσχέρειαν τῆς ἐπιγειρήσεως του.

— Τὰ τρία σημεῖα, εἰς τὰ ὅποια προσκόπτονται οἱ πλεῖστοι τῶν κλειδοκυμβαλιστῶν, εἶναι α') ἡ χρῆσις τοῦ πέδαλος 6') ἡ κυριαρχία τῆς μελωδίας ἐπὶ τοῦ

συνοδεύοντος μέρους (accompagnement) ὅταν ἔκτελῶνται καὶ τὰ δύο διὰ τῆς αὐτῆς χειρός, καὶ γ') ἡ ἀχριθής ἀκολουθία ἐκάστης φωνῆς εἰς συνθέματα πολυφωνικά.

— Ἐκαστον μέρος τοῦ μέτρου εἶναι μία στάμνα, ἡ ὥποια πρέπει νὰ γεμίσῃ μὲ νότες. Αἱ πάνετες εἶναι τάδεισανά σταμνιά. Πρέπει νὰ τὰ σπάσωμεν ἐπειδὴ εἶναι ἄδεια;

ΔΙΑ ΤΗΝ ΤΕΤΑΡΤΗΝ μᾶς ἔτοιμάζουν εἰς τὸ Φρειδείον ὁ κ. Κνάουερ καὶ ἡ κ. Κολογερή μίαν ἐσπέραν καλλιτεχνικῆς ἀπολαύσεως. Τὴν περιμένομεν μὲ ἀνυπομονησίαν.

Δ. Θ.

Η ΝΑΥΤΙΑ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἔξεδόθη ὑπὸ ιατρῶν καὶ φαρμακοποιῶν περιοδικόν, τὸ ὄποιον σκοπεῖ ν' ἀνακουφίσῃ τοὺς δυστυχεῖς πελάτας τῶν διαφόρων ἀτμοπλοϊῶν ἐταιρειῶν ἐκ τοῦ φοιεροῦ παθήματος τῶν ταξειδίων τῶν. Προτείνει δὲ θερμῶς τὴν σύστασιν σωματείου, τοῦ ὄποιού νὰ μετάσχωσι πλὴν τῶν ταξειδιωτῶν τῶν ἔγοντων εὐπαθῆ τὸν στόμαχον, καὶ εἶναι οἱ πλεῖστοι, ἀλι ἀτμοπλοϊκαὶ ἐταιρεῖαι, οἱ ἔνοδοχοι, οἱ εἰς τὰς ἀποικίας ἐμπορευόμενοι καὶ ὅλοι οἱ κάτοικοι τῶν ἀπομεμαρχυσμένων χωρῶν· διότι δόλοι οὗτοι ὑφίστανται ζημιάς ἐκ τοῦ ἐπιδρόμου τοῦς ἀποφάσεις τοῦ ταξειδεύειν φόβου τῆς ναυτίας. Εἰς τὸ πρᾶτον τοῦτο φύλλον γίνεται λόγος καὶ περὶ τοῦ διατέλεσθαι τὸν πάσχει ἀπὸ ναυτίαν ὁ Αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος. Ἐν τῇ θαλαμηγῷ αὐτοῦ ἔχει δωμάτιον κρεμάμενον, τὸ ὄποιον, ἐννοεῖται, δὲν ταράσσεται ὅσον καὶ ἡ κλυδωνίζεται τὸ σκάφος. Διὰ τοῦ τεγγάσματος τούτου κατορθοῖ, ὁ Γερμανὸς Καϊσαρ καὶ κατὰ τὸν τρικυμιαδέστατον σάλον, νὰ κρατήσῃ τὴν ἀξιοπρέπειαν τὴν ἀρμόδιουσαν εἰς ἡγεμόνα.

ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΝ ΓΡΑΜΜΑΤΙΟΝ. Εἰς μίαν τῶν ύστερων προσόψεων τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου ἔκειτο κινεζικὸν τραπεζικὸν γραμμάτιον, τὸ ὄποιον κινεῖ μεγάλως τὴν περιέργειαν τῶν "Ἀγγλῶν. Τὸ γραμμάτιον τοῦτο ἔκδοθὲν πρὸ πεντακοσίων καὶ πεντήκοντα ἑταῖρον εἶναι τὸ ἀρχαιότατον τοῦ εἰδούς του, διότι τὸ πρᾶτον τραπεζικὸν γραμμάτιον τῆς Εὐρώπης, τὸ ἐν Στοχχόλμῃ ἔκδοθέν, δὲν διήνυσε βίον πλέον τῶν τριακοσίων ἑτῶν. Τὸ χαρτονόμισμα τοῦτο, τὸ πλήρες παραδόξων γραμμάτων, τὰ ὄποια μετὰ κόπου κατώρθωσαν ν' ἀναγνῶσουν οἱ σοφοί τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου, μολονότι ἔχει ἐκτάκτους διαστάσεις ἀριθμοῖς 46 ἐκατοστά μῆρους καὶ εἴκοσιν ὅκτω καὶ ἡμίσυ πλάτους, διατηρεῖται ἔξαρτη.

NEA BIBLIA**ἘΛΛΗΝΙΚΑ.**

Ἐξεδόθησαν: ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ : ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ, ὑπὸ Δ. Π. Ταγκοπόλου. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἔγεννήθη σχεδὸν μόνον του, ἀνεπαισθῆτως ἐκάστη ἡμέρα ἔφερε τὴν εἰσφοράν της, μίαν

ἐντύπωσιν, μίαν περιγραφήν, μίαν σκέψιν, μίαν συγκίνησιν, μίαν εἰρωνείαν. Τὰ κομψὰ ἀρθρίδαια τῆς «Ἐστίας» ἡξίζον βέβαια νὰ ζήσουν περισσότερον τῶν βραχυδίων δημοσιευμάτων, ἀτίνα διπτονται κατεσπευσμένως καθ' ἐκάστην ὡς τροφὴ ἐφήμερος εἰς τὸ πειναλέον καὶ ἀπληστὸν στόμα τοῦ κοινοῦ. Καὶ ἔκ τοῦ συσταρευθέντος ὑλικοῦ ἔξειέχθη μετὰ στοργῆς τὸ γενικώτερον, τὸ χαρακτηριστικώτερον, τὸ πρωτοπάπτερον καὶ ἐδόθη εἰς αὐτὸν ἡ σταθερωτέρα μορφὴ τοῦ βιβλίου — βιβλίου ἐπὶ ὡραίου στιλπνοῦ χάρτου δι' εὐγράμμων κυρτῶν στοιγεών, ἐνδεδυμένον βιβλυπράσινον ἔξωφυλλον μὲ βιζαντινά, ὡχι δύμως τόσον πιστά, γράμματα.

"Αλλοι, ἔργα ἔχοντα ἀξιώσεις διαρκείας τὰ προπέμπουν εἰς τὸν τάφον τῆς ταχείας λήθης μὲ τὸ σάδανον τῆς ἀπειροκαλίας. Ο Συγγραφεὺς τῶν «Φαινομένων καὶ πραγμάτων» προσεπάθησε νὰ δώσῃ ζωὴν διαρκεστέραν εἰς ἐντυπώσεις στυγμαίας· τὰς ἐφημέρους πεταλούδας συνεκράτησε διὰ χρυσῆς καρφίδος — τοῦ ὑφους, διότι τὰρθρίδαια ταῦτα τὰ ἐνθυμίζοντα τὰς σημειώσεις τοῦ Jules Simon εἰς τὸν «Χρόνον» καὶ τοῦ Σαρσαὶ εἰς τὸ «Φιγαρώ», πλὴν ἀμελειῶν τινων, ίσως ἐκ προθέσεως, διὰ τὴν μελῳδίαν τῆς προτάσεως, ἔχουν υφος· εἶναι λογοτεχνήματα· πολλὰ εἰνε petits poèmes en prose· φυσιολατρεία καλλιτέχνου, ἀναδίδεται ἐξ αὐτῶν καὶ κάποια φιλοσοφία αἰτιοδόξος διὰ μέσου τοῦ χλευασμοῦ τῆς, καὶ κάποια ποίησις τοῦ ἀναπεπταμένου — ὅριζόντων καὶ ίδεων — διαπνέει καὶ ζωογονεῖ τὰς ὡραίας σελίδας.

— **ΤΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΗΛΕΚΤΡΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ**, ὑπὸ Γεωργίου Κ. Αθανασιάδου.

— **Η ΜΟΡΦΩΣΙΣ**, περιοδικὸν δεκαπενθήμερον, ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ Κεντρικοῦ Αναμορφωτικοῦ Συλλόγου Άθηνῶν.

— **ΤΑ ΚΑΤΑ ΣΥΝΘΗΚΗΝ ΨΕΥΔΗ**, ὑπὸ Μάξ Νορδάου. Μετάφρασις Στ. Ζωγραφίδου.

— **Ο ΑΕΤΙΔΕΥΣ**, μυθιστόρημα. Μετάφρασις N. Αγκωνάκη.

Ἄγγελονται: ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΗ ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΤΩΝ ΦΙΛΟΤΕΧΝΩΝ τοῦ 1901, ἐκδιδομένη ὑπὸ τῆς Έταιρείας τῶν Φιλοτέχνων.

— **Ἀπὸ τὰς ἔνας περιοδικά.** — Οι Μακεδόνες καὶ ἡ ὁρχέροντος ἴστορία τῶν Γερμανῶν, ὑπὸ Καρόλου Blind («Nord und Süd», Φεβρουάριος 1899).

— Αἱ ὁρχαὶ τῆς προσωπογραφίας ἐπὶ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, ὑπὸ M. Babelon («Ἐπιθεώρησις τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας τέχνης», 10 Φεβρουάριος 1899).

— **Η Γερμανικὴ Σχολὴ τῆς Κωνσταντινούπολεως**, ὑπὸ J. Roux. («Questions Diplomatiques et Coloniales», 15 Φεβρουαρίου 1899).

— Σκέψεις τινὲς περὶ τῆς Ἑλληνικῆς γλυπτικῆς, ὑπὸ Ερρίκου Lechat. («Gazette des Beaux-Arts», Μάρτιος - Απρίλιος 1899).

— Αἱ πολιτικαὶ ἰδέαι τοῦ Σωκράτους, ὑπὸ Άλβέρτου Βαλλανέζ. («Παγκόσμιος Βιβλιοθήκη», Μάρτιος 1899).

— **Τὰ μεταλλεῖα τοῦ Λαονίδου.** («Revue Universitaire», 15 Μαρτίου 1899).

— **Χρώματα καὶ Σωρταὶ** κατὰ τὴν ὀρχαστήτη, ὑπὸ Λούιζης von Kobbet. («Deutsche Revue», Φεβρουάριος καὶ Μάρτιος 1899).

— **Ἐρθραῖκα καὶ γεωμαρικαὶ ἀποικίαι ἐν Παλαιστίνῃ**, ὑπὸ P. Mille. («Annales de Géographie», Μάρτιος 1899).